

YESİL BEYAZ

HAZİRAN 2023
VEFA

150

VEFA LİSESİ

Vefa Lisesi Yayın ve İletişim Kulübü

Vefa Lisesi 150. Yılına Özel

İÇİNDEKİLER

-90'lı Yıllar, <i>Fatih Durmaz</i>	3
-Yalnız İnsan Tiplemleri, <i>Nisanur Hacıoğlu</i>	8
-Örümcek Kadın, <i>Bilge Yıldırım</i>	9
-Normalleşen Anksiyete, <i>Dide Öz</i>	10
-Nietzsche'nin Düşünce Dünyasına Kısa Bir Bakış, <i>Esmanur Güvenç</i>	11
-Besleniyor muyuz yoksa zehirleniyor muyuz?, <i>Zekiye Yıldız</i>	12
-Füzyonun Yeni Çağı, <i>Alperen Erişen</i>	13
-Şiir, <i>Bünyamin Enes Birol</i>	17
-Güneş Başkenti: Freiburg, <i>Açelya Türkmen</i>	19
-Hipnik Seğirmeler: Uykudan Neden Bazen Sıçrayarak -Uyanırız?, <i>Begüm Yavuz</i>	21
-Tiyatro, <i>Bilge Yıldırım & Cansu Karaoğlu</i>	22
-Karar, <i>Anonim</i>	23
-Selçuklunun Son Başkenti: Konya, <i>Furkan Pilavcılar</i>	25
-Umut Bir Yanılgıdır, <i>Anonim</i>	30
-İki Şehrin Çatışması ve Sokrates'in Savunması: Atina versus Sparta, <i>Aziz Ardiç</i>	31
-Kalbimin Şehri, <i>Anonim</i>	33
-Müsteşriklerin Seyahatnâmelerinde Osmanlı Halkı, <i>Umut Çiçek</i>	35

-Mağara Adamı, <i>Anonim</i>	37
-Betondaki Kardelen, <i>Berra Bekdemir</i>	39
-Asalların Dağılımı ve Milyon Dolarlık Bir Soru, <i>Dr. Fatih Çelik</i>	41
-Vefa Sporfest, <i>Vefa Sporfest Komitesi</i>	46
-Tarık Buğra, <i>Anonim</i>	47
-Dorian Gray'ın Portresi Üzerine, <i>Deniz Aktuğ</i>	52
-İstasyondakiler, <i>Bengü Hayat Şimşek</i>	57
-Özgürlük Maskesi, <i>Ebru Sayan</i>	59
-Vefa Semtinde Bulunan Kabristanlar, <i>İlknur Aydın</i>	63
-Şiir, <i>Bestami</i>	66
-Üsküp Seyahatnamesi, <i>Fatih Durmaz</i>	67
-Şehirler ve Yazarlar, <i>İbrahim Yıldırım</i>	69
-Cafe Aman İstanbul: Stelyo Berber ve Rembetiko, <i>Yeşil Beyaz Eki- bi</i>	71
-Zararlı Amiplerin Etkisi, <i>Rıza Berk Boyraz</i>	78
-Bir Vefa Lisesi Geleneği: Kemal Sunal Kültür Sanat Haftası ve Ödül Töreni, <i>Kemal Sunal Kültür Sanat Komitesi</i>	79
-Kütühanecilik Kulübü, <i>Kütüphanecilik Kulübü Komitesi</i>	81

90'LI YILLAR

Şimdi birlikte bir zaman yolculuğa çıkarak bundan 25-30 sene öncesine döneceğiz. Günümüzde daha çok o dönemki pop müziğiyle hatırlanan 90'lı yılları ülkemiz ve hatıralar ekseninde farklı yönlerden anlatmaya çalışacağım.

O dönemde yaşayan, o dönemde özellikle çocukluğunu ve gençliğini geçirmiş olanların hâlâ büyük bir özlemle andığı, insanlar arasında iletişimin, samimiyetin henüz kaybolmadığı ve teknolojinin insan hayatına tam anlamıyla hâkim olmadığı son yıllardı 90'lı yıllar.

Peki, neden bu kadar özleniyor bu dönem dersek insanlar arası iletişimin niteliğinden başlayabiliriz. Günümüzdeki internet, sosyal medya, cep telefonu gibi kavramlar olmadığı için iletişim o yıllarda genellikle yüz yüzeydi. Cep telefonu son dönemlerde insanların hayatına girse de bunun önüne pek geçemedi. Evlerdeki çevirmeli veya tuşlu ev telefonlar da genellikle haber verme maksatlı kullanılırdı. Bir apartman dairesinde herkes birbirini tanır, birbiriyle iletişim halinde olur, komşular birbirine misafirliğine gider, apartman önündeki akşam sohbetlerinde her türlü dert, neşe ve sıkıntı payla-

şılırdı. Hatta komşu, akrabadan öte biriydi pek çoğumuz için. İletişimin ve paylaşımın bu düzeyde olduğu o yıllarda insanlar arasında büyük bir samimiyet ve güven mevcuttu. Şu an içinde yaşadığımız, bireyin toplumdan uzaklaştığı, toplumsal bir yabancılaşmanın hâkim olduğu post-modern çağın en büyük götürüsü

de bu oldu. Maalesef daha kapı komşusunu tanımayan, tahammülsüz, birbirine güvenmeyen insanlar hâline geldik.

Aslında geniş perspektiften bakıldığında 90'lı yıllar ülkemizde maalesef ekonomik krizlerin yaşandığı, terörün had safhada olduğu, sıkıntılı yıllardı. Fakat o dönemin çocukları ve gençleri henüz bu gündemlerin içine tam girmemiş ve bunlardan asgari düzeyde etkilenmiş durumdaydı.

90'lı yılların çocukları için

hayat, ev-okul-sokak üçgeninde geçirdi. Sanırım çocukluğu tablet veya bilgisayar başında değil de sokakta geçen son nesil bu dönemin çocukları oldu. Bir doksanlar çocuğu için sokak, her türlü maceranın yaşanabileceği bir oyun alanıydı aslında. Çünkü oyuncaklar da genellikle sokaktan toplanırdı. Koca bir mahalleyi dolaşarak sigara kâğıdı veya ilik dediğimiz gazoz

kapağı topladığımızı, cips paketlerinden çıkan tasoları ve futbolcu kartlarını biriktirdiğimizi hatırlıyorum. Çünkü bunlar birer oyun malzemesiydi. Bir mendille oynanan körebe ve yağ satarım bal satarım, topla oynanan istop ve yakar top, kiremit taşlarıyla oynanan tombik, plastik bir boruyla kâğıttan külah üfleme, herhangi bir oyuncağa ihtiyaç duymayan saklambaç ve seksek sokağın favori oyunlarından idi. En basitinden plastik bir topa sahip olmak o dönem çocuğu için en büyük mutluluk, topun patlaması ise en büyük trajedi demektir. Ayrıca topu olan çocuğun arkadaşları arasında gördüğü itibar da cabasıydı. Topun apartman çatısına yahut bir arabanın altına kaçması, apartman zillerine basıp kaçmak ise en büyük heyecan ve gerilim anlarıydı. Biraz daha şanslı olan çocuklar atari, tetris, sanal bebek gibi dönemin popüler cihazlarıyla oyun oynayabiliyorlardı. Bunlar olmasa bile sabah evinden çıkan çocuk, akşam hava kararana kadar sokakta sıkılmadan vakit geçirebilirdi. Havanın kararması, çocuk için tüm bu heyecan ve eğlencenin bitişi, eve dönme vakti demektir. Eve dönüşte ise kış günleri sobanın yanına oturup kavrulmuş kestane kokusunda televizyon izlemek büyük keyif ve ayrıcalıktı. Pek çok çocuğun bayramdan bayrama gördüğü yeni ayakkabı

ve elbiselerin kıymeti bilinir, bunlar hor kullanılmazdı. Hatta çocuklar gece o yeni ayakkabıya sarılıp uyurdu. Kısacası küçük şeylerle mutlu olunan zamanlardı. Şimdi her şeyin bol ama kıymetsiz olduğu ve her şeyden çabucak sıkıldığımız zamanları yaşıyoruz.

Her dönemin kendine özgü bir modası ve giyim tarzı vardır. 70'lerde geniş yakalı gömlekler, İspanyol paça pantolonlar; 80'lerde kadınlarda permal saçlar, vatkalı gömlekler vardı. 90'larda ise perma ve votka modası devam etmekle birlikte pantolonun içine verilen tişört ve kazaklarla deri mont revaçtaydı denilebilir.

Bel çantası kadınlar ve erkeklerde sıklıkla kullanılan bir aksesuardı. Kot pantolon ve kot montlar da dönemin gözde kıyafetleriydi. Kıyafetler genellikle bol kesimdi ve çok renklilik mevcuttu. Bol, desenli naylon eşofmanlar, oduncu gömlekler, kot kumaşından tulum salopetler ve salaş kazaklar 90'lar denince akla gelen diğer kıyafetler. O döneme ait filmler, diziler veya klipler izlediğimizde şu anki giyim tarzımıza ne kadar uzak olduğunu görüyoruz.

Şu an 90'lara ait özlemin en güzel ifadesini Youtube'da o dönemin şarkılarının altındaki yorumlarda görmemiz mümkün. Müzik her çağda, her dönemde insanları etkilemeyi başarmış sanatların başında gelir. O yıllarda internet olmadığı için müziğe ulaşmak radyolar,

teypler ve televizyon vasıtasıyla oluyordu. Özel televizyon kanallarının açılması, hatta bir Türkçe müzik kanalının kurulması müziğe erişimi televizyon vasıtasıyla kolaylaştırdı. Fakat istediğiniz şarkıyı istediğiniz anda dinlemek büyük bir lüküstü. 90'larda popüler müzik kayıt cihazları kasetlerdi. Önceki dönemlerde kullanılan plaklara pek rağbet edilmiyordu. CD'ler ise henüz yeni yeni çıkmaya başlasa da CD çalan bir alete sahip insan sayısı pek azdı. Bu yüzden kasetçaları olan bir teyp veya walkman sahip olmak gerekiyordu. Arabalarda da genellikle kasetçalarlar bulunurdu. Kasetler, kasetçalarlar ve walkmanler 90'lı yılların sembollerinden biridir desek de yeridir.

80'li yıllarda ülkemizde altın çağını yaşayan arabesk ve fantezi müzik; Ferdi Tayfur, Müslüm Gürses, Orhan Gencebay, Hakkı Bulut, Emrah, Cengiz Kurtoğlu gibi güçlü temsilcilerle devam etse de 90'lı yıllar denince akla pop müzik fur-yası gelir. Öyle ki Ajda Pekkan, Seyyal Taner, Barış Manço, Cem Karaca, Sezen Aksu, Nilüfer, Zerrin Özer, Kayahan, Hakan Peker gibi önceki dönem sanatçıları da bu yeni tarza ayak uydurmuşlardı. Bazı otoritelere göre 90'lar pop müziği Ajda Pekkan'ın 1990 çıkışlı "Yaz Yaz Yaz" al-

bümüyle başlar ve patlamayı Yonca Evcimik'in "Abone" şarkısıyla yapar. 90'lar pop müziği asıl etkisini ise o dönemde piyasaya çıkan ve çoğu günümüzde de sanat yaşamını devam ettiren sanatçılarla göstermiştir. Tarkan, Mustafa Sandal, Kenan Doğulu, Serdar Ortaç, Göksel, Rafet El Roman, Nazan Öncel, Yıldız Tilbe, Candan Erçetin, Yaşar, Gülşen, Gökhan Tepe; Sezen Aksu ekolünden gelen Aşkın Nur Yengi, Sertap Erener, Emel Müftüoğlu ve Levent Yüksel buna örnek gösterilebilir. 90'lı yıllar ayrıca müzik piyasasında tek şarkılık – ya da tek albümlük- şöhretleriyle meşhur bir dönemdir ve o dönemin kendine has şöhretleri vardır.

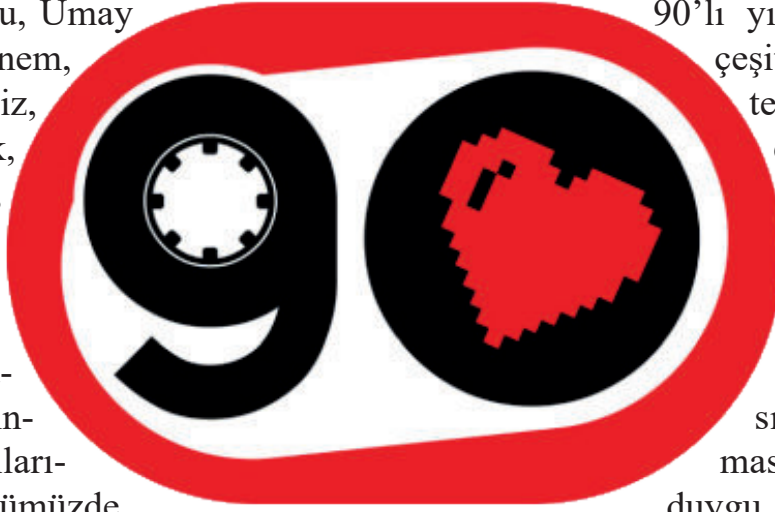
Erdal Çelik, Jale, Mansur Ark, Aylın Livaneli, Mirkelam, Ateş, Eda-Metin Özülkü, Seçil, Ferda Anıl Yarkın, Ege, Cemali, Asya, Bora Gencer, Bora Öztoprak, Melis Sökmen, Mutaf, Pınar Aylın, Akın, Metin Arolat, Doğuş, Ozan Orhon, Tayfun, Seden Gürel, Ümit Sayın, Ye-

şim Salkım, Zafer Peker, Suat Suna, Niran Ünsal, Rober Hatemo, Zeynep, Deniz Arcaç, Gökhan Kırdar, Kerim Tekin, Demet Sağıroğlu, Umay Umay, Şahsenem, Çelik, Bendeniz, Harun Kolçak, Soner Arıca, Fatih Erkoç ve Burak Kut 90'lara damga vurmuş pop müzik sanatçılarından sadece bazılarıdır.

Ayrıca günümüzde pek rastlamadığımız İzel-Çelik-Ercan, Oya-Bora, Grup Vitamin, Çıtır Kızlar, Birkaç İyi Adam, Merdiven, Ayna, Grup Gündoğarken gibi grup müzisyenler de o yıllarda çoğunlukta idi. 80'lerdeki "çocuk yıldız" furyası 90'larda Küçük İbo ve Küçük Onur'la devam etmişti. Bunun yanında arabesk ve fantezi müzikte Burhan Çaçan, Mahsun Kırmızıgül, Özcan Deniz, Alişan, Azer Bülbül, Hakan Taşayan, Cansever, Sibel Can, Seda Sayan, Güllü, Ebru Gündeş, İbrahim Erkal, Nalan; halk müziğinde Fatih Kısaparmak, Grup Laçın, Onur Akın, Hüseyin Turan, Yavuz Bingöl, Volkan Konak, Kubat, Kıvırcık Ali; rock müzikte Haluk Levent, Feridun Düzağaç, Özlem Tekin, Teoman, Şebnem Ferah, Kıraç, Murat Kekilli; özgün müzikte Ahmet Kaya ve Selda Bağcan, reggae, r&b ve hip-hop tarzında Cartel, Ahmet, Ragga Oktay, Cankat; sanat müziğinde Yılmaz

Morgül, udi tarzda Sinan Özen, Metin Şentürk; taverna müziğinde Ümit Besen, Arif Susam, Atilla Kaya gibi sanatçılar 90'lı yıllardaki müzikal çeşitliliğin önemli temsilcileri olarak ele alınabilir.

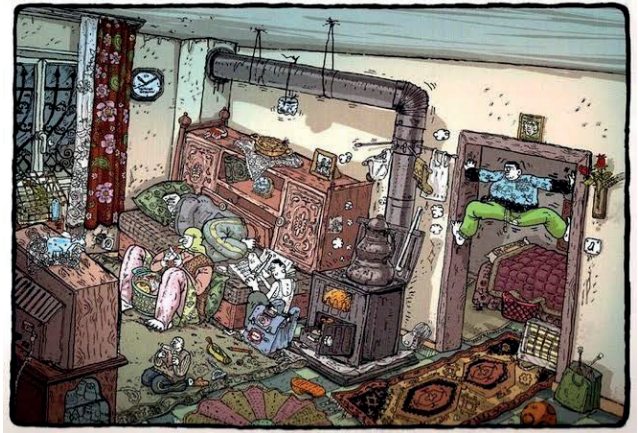
90'lı yılların şarkılarında günümüzdeki gibi elektronik müzik alt yapısının hâkim olması, şarkılardaki duygu yoğunluğunun fazlalığı ve insanların şarkılara yaşamışlıklar atfetmeleri o dönemin müziğine olan özlemi artıran unsurlar arasında gösterilebilir. Zira bir şarkıcı yeni bir şarkı çıkardığında o şarkı "patlar", şarkının klipi "olay" olur, televizyon başında saatlerce o klipin çıkması beklenir, şarkının sözleri slogan haline gelir, hatta duvarlara ve arabaların arkasına yazılırdı. 90'lı yıllarda müziğin etkisi kısaca bu şekildeydi.

70'li yıllarda insanlarımızın evine giren televizyon, 90'lara kadar tek kanalla gelmiş, devlet denetiminde ve yönetiminde olan TRT'de birkaç yabancı dizi haricinde genellikle yerli kültüre ait içerikler gösterilmişti. 90'lı yıllardan itibaren özel kanalların açılması, toplum için adeta Batı'ya açılan bir pencere vazifesi de görmüştü. Özellikle çocuklar ve gençler için televizyon bir numaralı eğlence aracı haline gelmişti. Çocuklar için Susam Sokağı gibi öğretici nitelikli programların yanı sıra komşuluk ve mahalle kültürünü, aile içi bağlarının önemini ifade eden Bizimkiler, Mahallenin Muhtarları, Süper Baba, İkinci Bahar, Çiçek Taksi, Ferhunde Hanımlar; komedi tarzında Olacak O Kadar, Bir Demet Tiyatro, Kaygısızlar, Baskül Ailesi, Sıdika, Ruhsar ve İnce ince Yasemince; gençlik dizisi olan Çılgın Bediş ve Eyvah Babam dönemin önemli yerli dizileriydi. Sıcağı Sıcağına, Gerçek Kesit, Şok, Teksoy Görevde gibi "reality show"ların ve Arena, Siyaset Meydanı, 32. Gün gibi siyaset ve tartışma programlarının revaçta olduğu zamanlardı. Ayrıca Ninja Kaplumbağalar, Transformers, Jetgiller, -eski yapımlar olsa da- Taş Devri, Tom ve Jerry gibi çizgi filmlerle oyun programı Hugo çocukların vazgeçilmezleriydi. O yıllarda akşam ana haber bültenleri büyük bir ilgiyle izlenirdi. Çünkü gündemi takip etmenin en kolay yolu televizyonu.

Özellikle 60'lı ve 70'li yıllardaki bolluk ve üretkenlikten sonra 90'lı yıllarda Türk sineması bir duraklama dönemine girmiş ve neredeyse bitme noktasına gelmişti. Bunda televizyonun etkisi ve sektörel bazı sıkıntıların payı olduğu düşünülebilir. Pek çok Yeşilçam emekçisinin de bu yüzden ekonomik sıkıntılar yaşadığı ve maddi imkânsızlıklar içinde hayatına

veda ettiği bilinmektedir. Arabeskçi filmleri furyasının da sona erdiği 90'larda eski oyuncuların çoğu da mecburen televizyona yönelmişti. Dönemin sinema açısından en üretken isminin 1990-1996 arasında çektiği 4 filmle Şener Şen olduğu söylenebilir. Özellikle 1996 yapımı Eşkiya filmi, Türk sinemasını yeniden diriltten ve ayağa kaldıran film olarak bilinir. Tatar Ramazan, Gölge Oyunu, Tabutta Röveşata, Ağır Roman, Masumiyet, Propaganda, Piano Piano Bacaksız, Dönersen Islık Çal, Laleli'de Bir Azize, İstanbul Kanatlarının Altında, Gemide, Her Şey Çok Güzel Olacak gibi filmler 90'lı yıllarda öne çıkan diğer yapımlardır.

Sadece ülkemiz ve hatıralar özelinde ele almaya çalıştığım 90'lar üzerine aslında daha pek çok şey söylenebilir ama bu kadarı da o zamanların ruhunu anlamak için kâfi gelir sanırım. Kendi hatırım için bile hatıraya hürmet edebildiysem ne âlâ. Bir zaman makinesi icat edilse günümüzde pek çok kişinin dönmek isteyeceği, zamanımızdaki imkânların ve bolluğun olmadığı fakat en azından sıcaklık ve samimiyetin kaybolmadığı 90'lı yıllara özlemimiz her ne kadar gündün güne artsa da içinde bulunduğumuz anın kıymetini bilebilmek ve onu güzelleştirebilmek dileğiyle...

YALNIZ İNSAN TIPLERİ

TDK “Kimse bulunmama durumu, ıssızlık, tenhalık.” olarak tanımlar yalnızlığı. Sanki koca bir sahanın ortasında tek başına duruyormuşçasına. Peki, bir tek böyle mi yalnız hissedebiliriz yoksa koca bir topluluğun içinde de kendimizi koca bir boşlukta gibi hissedebilir miyiz?

Yalnızlığı iki farklı şekilde ayırarak başlayabiliriz. Fiziki ve ruhani yalnızlık. Fiziki yalnızlığı “yalnız” kelimesi duyulunca çoğu kişinin ilk aklına gelen şekliyle düşünebiliriz. Issız bir çölde yolunu kaybetmiş bir kişi, uçsuz bucaksız denizde tek bir gemi... Fiziken yalnızlardır bu örnektekiler. Sensesler duyacak birisi yok, “İmdat!” diye bağırsalar el uzatacak birisi yok, yanlarında nefes alan bir canlı yok.

İnsanın fiziki yalnızlıkta olması ruhen de yalnız olacağı anlamına gelmez. Burada da kişinin hayal dünyası girer devreye. Bir kişi ne kadar yalnız olursa olsun, hayal gücü yeterince gelişmiş ise asla yalnız kalmaz. Onları destekleyen, ne zaman isteseler yanlarında olan, beyinlerinde yaşayan minik fakat etkili ruhlar vardır. Belki de onlar olmasa kafayı sıyıracak olan insanlar, bu minik ruhlar sayesinde ya kafalarını sıyırmaktan kurtulurlar ya da kendilerini kurtarmak için çok geç kalmışlardır.

Çevremizde, dışarıdan baktığımızda popüler olduğunu düşündüğümüz insanlar vardır. Bu kişilerle karşılaşıldığında bazıları ne kadar şanslı olduklarını düşünür, bazıları kıskanır. Bazıları asla kafalarına takmaz, yalnız halleriyle mutlu olduklarını söyleyip hayatlarına devam etmeye çalışırlar. Dışarıdan çevresi olan insanların içlerinin ne kadar yalnız olabileceğini hiç düşünmeyiz, hiç bu olasılığı göz önünde bulundurmazız. Belki de en acımasız yalnızlık budur, etrafın kalabalık fakat kalbin yalynız. Böyle

insanlar ruhen yalnız olan insanlardır. Eğer kendilerini anlatmaya çalışsalar, yalnız hissettiklerini söylemeye çalışsalar ya kaba ya da alaycı bir tepkiyle karşılaşsalar. Yalnız olmamak için bizim bir canlıya ihtiyacımız yoktur, bir ruha ihtiyacımız vardır. Bazen bir grup insanın içinde dışlanmış hissedebiliriz ya, işte bunun sebebi o grubun içindeki insanların bizi anlamıyor oluşudur. Bundan dolayı çoğu kişi tarafından tanınan birisinin yalnız olmadığı fikrine kapılamayız. Belki de tanıdığı herkes onun için bir yabancı gibidir. Adını, hayatını hatta bazı sırlarını bile bilen bir yabancı.

Son olarak değinmemiz gereken yalnızımız her yönden yalnızdır. Ne yanında başını koyacak bir omuz vardır, ne de hayal gücü yardımıyla sahip olduğu arkadaşları. Böyle söyleyince belki de onlar adına üzümeye yelteniriz. Peki, onların kendi hallerinden memnun olmadıklarına nasıl ve niye bu kadar eminiz? Ne de olsa insan denen varlığın yoldaşlığından ne gibi bir fayda gelebilir ki.

Bu hayatta çok sevdiğimiz insanlar, beraber büyüdüğümüz ve hayat üzerindeki fikirlerimizi birlikte geliştirdiğimiz insanlar olabilir. Onların varlığı bizim için çok şey ifade edebilir fakat unutmamalıyız ki bu hayatta kurtulamayacağımız ve bizi bırakmayacak tek kişi kendimizdir. Herkes ama herkes, bir gün isteyerek veya istemeyerek bizi terk edebilir ama kendi bilincimiz hep yanımızda olacaktır. Yalnız olmak dünyanın sonu ya da düzeltilmesi gereken koca bir sorun değildir. Her zaman insanlarla çevrili olmayacağız. Günün sonunda dönüp dolaşıp eve geldiğimizde kendimizle baş başa kalırız. Yaşamımızı sürdürüp en sona geldiğimizde de. Unutmayın, tabutlar tek kişiliktir.

ÖRÜMCEK KADIN

Zamanında, şu anki Anadolu'nun batısında kurulmuş olan Lidya Krallığı'nda Arakne adlı bir dokumacı kızın yaşadığına inanılırdı. Çevredeki herkes kızın dokumadaki ustalığına hayrandı. Elleri bir makine gibi hiç durmadan hatasız bir şekilde olağanüstü dokumalar yapıyordu. Öyle ki yaşamı ormana bağlı olan nimfalar bile Arakne'yi izlemek için ormanı bırakıyordu. Arakne de yapıtlarıyla inanılmaz gurur duyuyor ve kendisinin en iyisi olduğundan bahsedip duruyordu. Buna dokumayı bulan el işi ve sanat tanrıçası -aynı zamanda savaş, bilgelik ve stratejinin de tanrıçasıdır- Athena da dahildi.

Bir gün, onu izlemeye gelen kalabalığın arasından bir nimfa "Ne kadar muhteşem! Böyle dokumayı sana Athena mı öğretti?" dedi. Kibrine kapılan Arakne de "O kim ki benim yeteneğimle boy ölçüşecek! Benim kadar iyi kimse dokuyamaz!" diye cevap verdi. Arakne'nin tanrıça hakkında söyledikleri kalabalığın korkmasına neden oldu.

Arakne'nin bu söylemlerinin Athena'nın kulağına gitmesiyle beraber Athe-

na, yaşlı bir kadın kılığına girip kızını izlemeye gitti. Gerçekten de çok güzel ve ince bir dokuması vardı ama kendisini aşırı üstün görüyordu. Athena onu uyarıp ona bir şans daha verme kararı aldı.

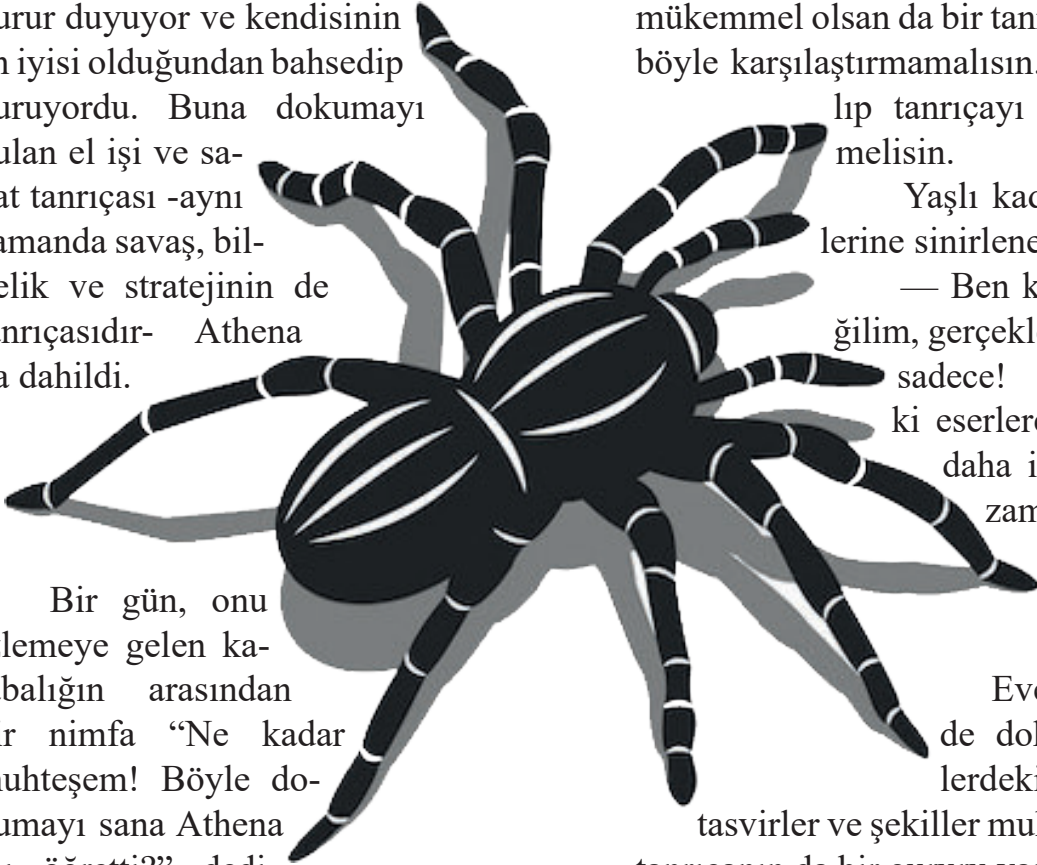
Kız işini yaparken yanına gidip onunla konuşmaya başladı:

— Kızım ihtiyar olabilirim ama aynı zamanda ihtiyarlığın getirdiği tecrübe birikimine de sahibim. Her ne kadar işinde mükemmel olsan da bir tanrıçayla kendini böyle karşılaştırmamalısın. Kibrine kapılıp tanrıçayı sinirlendirmemelisin.

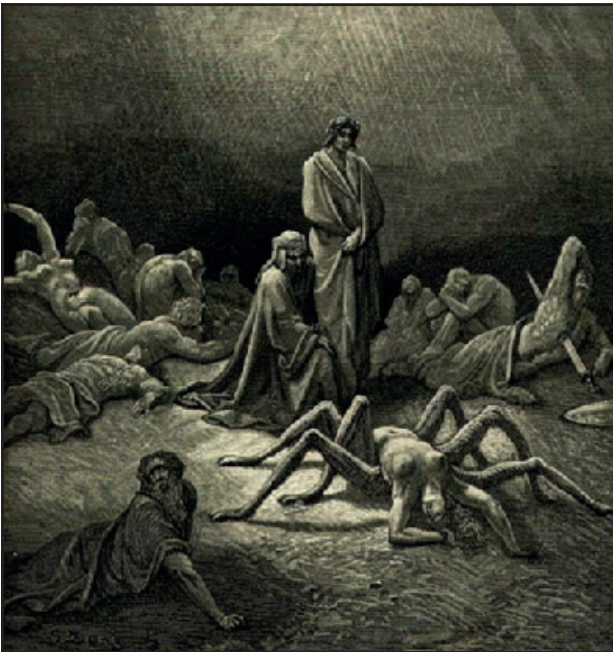
Yaşlı kadının söylediklerine sinirlenen Arakne:

— Ben kibirli falan değilim, gerçekleri söylüyorum sadece! Bir etrafındaki eserlere bak! Madem daha iyisini yapar, o zaman gelsin de görelim!

Evet, gerçekten de dokuduğu kilimlerdeki manzaralar, tasvirler ve şekiller muhteşemdi. Ama tanrıçanın da bir gururu vardı ve kesinlikle kendisini böyle ezdiremezdi. Kızın son dedikleri bardağı taşıran son damla olmuştu. Athena büyük bir hışım ile tanrısal şekline bürünüp herkesi şoka uğrattı. Athena, "Haydi görelim o zaman hangimiz daha iyiymiş!" dedi. Arakne şaşkınlıktan ne yapacağını bilemese de hemen kendisini topladı.

İkisi de büyük bir hırsla kilimlerini örmeye başladı. Kalabalıktan çıt çıkmıyordu. Herkes pür dikkat dokumacılara odaklanmıştı. Bir yandan kalabalığın sayısı artarken dokumacıların yaptığı şekiller de ortaya çıkıyordu. Athena, Olimpos Dağı'nda tüm görkemleriyle tanrıları ve tanrılarla yarışan insanları tasvir ederken Arakne, tanrıların geçmişte yaptıkları yanlışları ve korkunç şeyleri betimliyordu. Günler süren yarışma sonunda bitti ve sonuç berabere oldu. Arakne'nin tasvir ettiği şeyleri ve berabere kalmaları üzerine daha da artan kibrini gören Athena sinir krizine girdi. Arakne'nin dokuma tezgahını ve dokumasını parçaladıktan sonra dokumada kullanılan mekikle Arakne'nin kafasına vurdu. Gururu incinen Arakne ise kendini asmaya çalıştı. Ama Athena buna izin vermedi ve Arakne'nin sonsuza dek dokumayla uğraşmaya devam edeceğini söyleyip onu bir örümceğe dönüştürdü. Örümceklerin ağ örme becerilerinin de buradan geldiğine inanılırdı. Bunun ardından Arakne kendisinin ve çocuklarının Athena ve Athena soyundan hiç kimseyi rahat bırakmayacağını söyleyerek onu lanetledi.

NORMALLEŞEN ANKSİYETE

Son zamanlarda sıklıkla gündeme gelen ve her yaşta insanın muzdarip olabileceği durumlardan biri olan anksiyete üzerinde hepimizin bir fikri var. Peki, anksiyete nedir?

Anksiyete başka bir deyişle kaygı bozukluğu, gerçeğe uygun olmayan bir kaygı karşısında duyulan aşırıya kaçan sıkıntılı huzursuz duygu durumudur. Başlarda küçük bir endişe gibi gözükse de farkına varılmadığı ve tedavi edilmediği zaman kişinin günlük hayatını ve fiziksel ve ruhsal durumunu çok büyük ölçüde etkileyen bir hastalıktır.

Anksiyete, ne yazık ki birçok toplumda yanlış anlaşılan bir kavramdır ve çok uç örnekler üzerinden örneklendirilir. Toplum genelinde bir insanda anksiyete olabilmesi için kişinin panik atak geçirmesi, kendini kontrol edemeyecek duruma gelmesi veya bunun gibi birçok ekstrem durumu yaşaması gerektiği yargısı yaygındır. Bu semptomlar çok ileri düzey kaygı bozukluklarını işaret etse de kaygı bozukluğu daha basit ve günlük hayatta normalleştirilmiş semptomlarla da görülebilir. Kaygı bozukluğu; dudaklarını ısırarak, ellerinle oynamak veya sürekli ayaklarını sallamak gibi küçük hareketlerle kendini gösterebilir. Önemli olan bu hareketleri fark edip kişide neyin stres ve kaygılı bir ruh hali yaşattığını bulmak, gerekli yardımı almasını sağlamaktır.

Özetle, normalleştirilen bazı küçük semptomları basit birer alışkanlık olarak görmeyip bunların da anksiyete belirtisi olabileceğinin bilincinde olmaktır. Bu sayede toplumda anksiyete ile mücadele eden insanlar gerekli tedavi ve farkındalıkla hayatlarını daha rahat bir şekilde idame ettirebilirler.

NIETZSCHE'NİN DÜŞÜNCE DÜNYASINA KISA BİR BAKIŞ

“Tanrı öldü!”. Birçoğumuz Nietzsche’yi bu sözle tanıdı. Kilisenin Tanrısının öldüğünü savunur bu sözle. “Onu öldüren biziz.” der. Bilimsel gelişmelerin Tanrı’nın varlığı üzerinde yarattığı zıtlığı kasteder. Var olmayanın ölmesinden söz edilemeyeceğinden ötürü Nietzsche’nin bu sözünü ateist düşünceye yormak yerine Hristiyan Tanrısına yapılan yıkıcı bir eleştiri olduğu söylenebilir.

“Tanrının ölümünün ardından insanoğluna değer atfedecek ve anlam verebilecek bir merkez fikir dahi kalmamıştır.”, “Anlam ve değerlerin kaybolması anlamında tanrının ölümü insanlık tarihinin en önemli olayıdır. Modern zamanlarda insan eski değerini kaybedince geriye sadece modern insan için keskin bir anlamda kendisinin hiçliği kalmıştır.” diyen Nietzsche’yi nihilist olarak tanımlamak isteyebilirsiniz. Fakat Nietzsche nihilizmin felsefi bir olgu değil, deneyimlenmesi gereken tarihsel bir süreç olduğunu ileri sürmekle birlikte, onu tedavi edilmesi gereken bir hastalık olarak nitelendirir.

Nietzsche’nin öne sürdüğü “üstün insan” ve “edebi dönüş” kavramları onun

düşünce dünyasının zirvesi olarak görülür. Üstün insan kısaca kim olmak istediğine ve nasıl yaşayacağına kendisi karar verebilen ve bu yolda bedel ödemeye hazır olan insandır. Ebedi dönüş öğretisi ise şimdiye kadar yaratılmış bütün insanı şeylerden daha yüksekte yer alan bir mit olarak varoluşun mutlak olumlamasını mümkün kılacak sanatsal yaratımdır.

Üstün insan işte bu ebedi dönüşü deneyimleyebilecek ve farkına varabilecek noktaya gelmiş insandır.

Tanrının yokluğunda insana atfettiği bu yüce amaç, üstün insana ulaşmak, Nietzsche’ye nihilist diyemememizin sebebidir. Çünkü nihilistlerin aksine insana bir amaç vererek insanı mutlak anlamsızlıktan kurtarmaktadır. Nietzsche, Almanya tarihinin en büyük filozoflarından biridir. Kiliseye başkaldırmasıyla başlayan anlam arayışını

kendince cevaplamış ve kendinden sonra gelen birçok filozofu etkileyerek çeşitli felsefi akımların tam anlamıyla olmasa da doğmasına veya gelişmesine katkı sağlamıştır. Kendini hiçbir felsefi akımın içerisinde tanımlamaz. Felsefe tarihçileri de bunu yapmaktan acizdirler.

BESLENİYOR MUYUZ YOKSA ZEHİLENİYOR MUYUZ?

Hepimiz televizyonlarda veya gazetelerde “Tarımsal Savaşım”, “pestisit” gibi tabirleri işitmişizdir. Peki nedir bunlar?

Tarımsal savaşım, ürün kalitesini artırarak ekonomik kalkınmaya ulaşma idealidir. Bu bağlamda bitkiler; hastalık yapan organizmalar, yabancı ve zararlı otların olumsuz etkilerinden korunmaya çalışılır. Pestisit ise bu hedef doğrultusunda yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biridir. Basit tabirlerle açıklamak gerekirse zararlı organizmaların olumsuz etkilerini asgari düzeye indirmek için kullanılan madde ya da madde karışımları olarak tanımlanabilir. Ya da halk arasında bilindiği şekliyle “tarım ilacı” da denebilir.

Pestisitlerin çok zararlı olduğu bilirse de dünya çapında yapılan araştırmalardan elde edilmiş sayısal verilere bakmakta fayda var:

Dünya Sağlık Örgütünün verilerine göre tüm dünya üzerinde yılda 3 milyona yakın pestisit zehirlenmesi meydana gelmekte ve

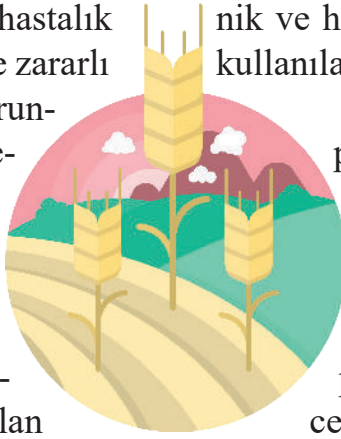
bunların 220.000’i ölümlle sonuçlanmaktadır. Peki, biz Türkiye olarak bu yoğun pestisit kullanımının neresindeyiz? Gelin hep beraber göz atalım.

TÜBİTAK 4006 projesi yarışmaları kapsamında yapılan bir araştırmada organik ve halk pazarından alınan ürünlerde kullanılan pestisit miktarı karşılaştırıldı.

Edinilen bulgulara göre halk pazarından alınan gıdalarda Tarım Bakanlığının “yasaklı” olarak belirlediği Acephate adlı pestisit türüne yoğun miktarda rastlandı. Buna ek olarak halk pazarından alınan Domates incelendiğinde Thiamethoxam adlı

pestisit türünden Tarım Bakanlığının belirlediği ölçütün tam 40 katı miktarında kullanıldığı tespit edildi.

Bu araştırmalar incelendiğinde besleniyor muyuz yoksa zehirleniyor muyuz, karar vermek güç. Fakat emin olduğumuz tek şey hem ülkemizde hem de dünya çapında pestisitlerin kontrolsüz kullanımı, hem doğayı hem de insan sağlığını uzun vadede etkileyebilecek ölümcül bir tehdit niteliğinde.

FÜZYONUN YENİ ÇAĞI

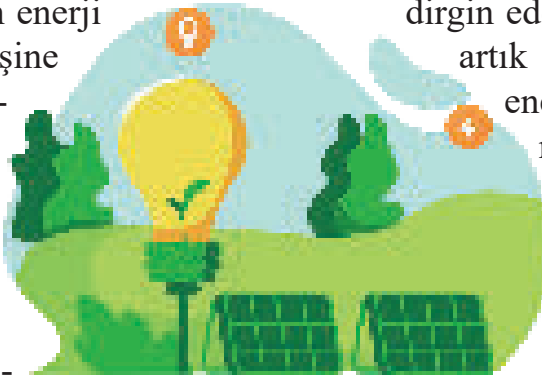
Enerji Sorunu

Dünya... Milyarlarca canlıya ev sahipliği yapan ihtişamlı doğası ve atmosferiyle adeta eşsiz bir güzellik... Tanıdığımız kozmos içinde bir inci. Dünya 4,5 milyar yıldır yaşıyor ve tahmini olarak 3,7 milyar yıldır canlılara ev sahipliği yapıyor. Kuşkusuzdur ki barındırdığı canlılar arasında en etkileyicisi de insanoğlu. Peki, bu etkileyici canlının Dünya üzerine bakış açısı ve etkileri nelerdir? Doğasıyla bizlere kapılarını açan gezegenimize verdiğimiz karşılık nedir? Bu soruların politik, tarihi veya bilimsel birçok yanıtı bulunmakla birlikte bu yazıda bilhassa insanoğlunun Dünya'nın enerji kaynaklarının tükenişine yol açtığını ve bu sorunun soyumuzun devamını yönündeki muhtemel çözümlerini ele alacağım.

Global gündemden haberdar olduğunuzu varsayarak rahatlıkla en büyük iki sorunumuzun enerji sorunu ve küresel ısınma olduğunu söyleyebilirim. On binlerce yıldır varlığını sürdüren soyumuz yakın bir zamanda gerçekleştirmiş olduğu Sanayi Devrimi beraberinde makineleşme ile birlikte enerji kaynaklarının akıllmaz düzeylerde kullanımına ve gelişen teknolojilerle birlikte insan sağlığı üzerine yapılan çalışmalar popülasyonların adeta bir geometrik dizi şeklinde artışına sebebiyet vermiştir.

Petrol, kömür ve diğer birçok maden kaynaklarının bilinçsizce kullanımı bizi

tükeniş sorunu ile karşı karşıya bırakıyor. Çocukluğumuzdan beri bize öğütlenen enerji kullanımının gerekli düzeyinden fazlasından kaçınmamız ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına yönelmemiz ve desteklememiz yönünde olsa da politik sebepler vasıtasıyla petrol ve kömür gibi enerji kaynakları tüketimde zirveyi bırakmıyor ve yenilenebilir enerji kaynaklarından verimlilik sağlanamıyor. Nükleer enerji ise radyasyona ve ekolojik tahribata neden oluyor. Peki, artık sonumuz mu geliyor? İnsanoğlu kendi sonunu mu hazırlıyor? Yakın bir zamana kadar, en azından enerji sorunu bağlamında, bizi terdirgin eden sorular bunlardı. Ancak artık mucizelere gebe füzyon enerjisi ile gelecekte bu konuda rahatlama sağlanacağı konusunda ümitliyiz. Öncelikle gelin beraber füzyonun ardında yatan mantığı kavrayalım.

Meşhur Denklem

Yaklaşık yüz yıl önce Albert Einstein adında hepimizin aşına olduğu bir fizikçi enerji ve kütlenin aynı şeyin iki farklı tezahürü olduğunu söylemiştir ve bize daha da aşına olduğumuz bir denklem vermiştir: $E=mc^2$. Doğumunuzdan itibaren onlarca farklı yerde karşılaştığımız bu denklem size enerjinin, kütle çarpı ışık hızının karesine eşit olduğunu söyler. Pratik düşünebilen birinin ilk söylemi ve denklem üzerindeki yorumu şöyle olacaktır. Kütle-nin enerji ile ilişkisi ışık hızının karesi ile çarpılması ise, düşük kütlelerden inanıl-

maz derecede enerji elde edemez miyiz? Bu sorunun cevabı evet olacaktır. Basit bir hesaplama yapalım. Kütleli kilogram, ışık hızını metre bölü saniye ve enerjiyi joule bakımından ele alalım. 1 kiloluk bir cismin enerjiye dönüşmesi yaklaşık olarak 300 milyon joule enerji üretecektir. Bu da tahmin edebileceğiniz üzere inanılmaz fazladır.

Peki, füzyon nedir ve bu konuyla ilgisi nasıldır? Gelin, beraber çok da uzığımızda olmayan ve yaşam enerjimizi sağlayan bir gök cismine bakalım. Bakalım derken lütfen Güneş'e yakınlaştıracı herhangi bir şeyle bakmayın! Yoksa gözleriniz birden buharlaşabilir!

Füzyonun Doğası

Güneş, içinde bulunduğumuz sistemin enerji kaynağı. Hiç merak ettiniz mi, Güneş Sistemi'nde bulunan 8 gezegenin, üzgünüm Plüton, enerjisi nasıl sağlanıyor, bu miktarda enerji nereden geliyor? Cevap, tahmin edebileceğiniz gibi füzyon. Füzyon, genel tabiriyle iki hafif elementin nükleer reaksiyonlar sonucu birleşerek daha ağır bir element oluşturması olarak bilinir.

Füzyon aslında aşına olduğumuz nükleer santrallerde enerjinin üretim aşamasının tam tersidir. Buna fisyon denir ve tahmin edebileceğiniz gibi ağır bir elementin daha hafif elementlere bozunması ile gerçekleşir. Fakat bu işlem sonucu tehlikeli miktarda radyoaktif atık ortaya çıkar. Füzyon ise reaksiyon bağlamında incelendiğinde atık madde konusunda zarrarsızdır.

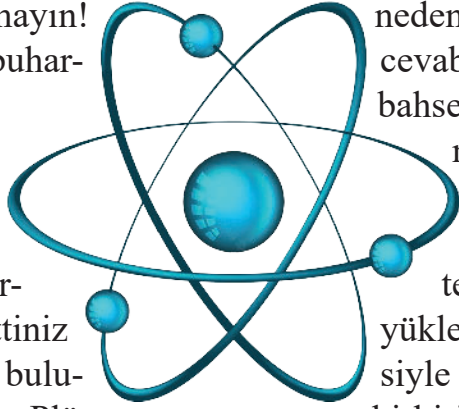
Füzyon, evrendeki yıldızlar için önemli bir enerji kaynağıdır. Güneşi-

mizdeki füzyon reaksiyonu ise hidrojenin izotopları olan trityum ve döteryum atomunun birleşerek bir helyum atomu oluşturması ile gerçekleşir. Reaksiyon sonucu oluşan helyum atomu, döteryum ve trityum atomunun toplam ağırlığının %70'ini oluşturur. Geriye kalan kütle ise enerji olarak tezahür eder. Yukarıda bahsedildiği gibi, kütle enerji ilişkisi denkleminde de bu enerjinin çok yüksek düzeylerde olacağı anlaşılabilir.

Madem füzyon enerjisi bu kadar verimli ve hidrojen atomlarının sayısı neredeyse sınırsız denilebilecek kadar fazla, neden hala endişe ediyoruz? Bunun cevabı oldukça basit. Basit füzyon bahsettiğimiz gibi hidrojen atomunun izotoplarının birleşmesi sonucu gerçekleşir, Düşüdüğümüzde trityum ve döteryumun atom çekirdeklerinin yükleri aynıdır. Temel fizik bilgisiyyle söyleyebiliriz ki aynı yükler birbirini iter. Aynı yüke sahip olan iki atom çekirdeğinin birbirlerini itme isteğinin üstesinden gelebilmek için yüksek sıcaklık ve basınçlara ihtiyaç vardır. İhtiyaç duyulan sıcaklık, Güneş'in çekirdeğinde bulunan sıcaklığın yaklaşık 6 katına tekabül eder. Bu noktada hidrojen artık bir gaz değil, atomların elektronlarından sıyrıldığı maddenin son derece yüksek bir hali olan plazmadır. Dünya üzerinde böylesine yüksek sıcaklıklara ulaşabilecek bir füzyon reaktörümüz yok diye düşünüyorsanız bir daha düşünün.

Dünya Üzerinde Füzyon

Yazının bu kısmına gelecek kadar okuduysanız muhtemelen heyecanlanmış ve füzyon enerjisini mistik bir bağlamda hayal etmişsinizdir. Emin olun, füzyon

enerjisi fikri üzerine yaklaşık 60 yıldır düşünen bilim insanları da böyle. Evet, füzyon enerjisi yeni bir fikir değil ve üzerine ciddi anlamda çalışılmış olan bir konu. Son 60 yıl içinde yayınlanmış herhangi bir bilim dergisini açtığımızda füzyon ile karşılaşmanız pek muhtemel. Her bir yazıda da yüksek ihtimalle füzyonun “yaklaşık 20 yıl uzaklıkta” olduğu söylenir. Daha önce çalıştırılmış olan füzyon reaktörleri de bulunmakta fakat hiçbir reaktör, reaktörü harekete geçirmek için gereken den fazla enerji üretebilmiş değil.

Fakat bu durum sizi ümitsizliğe itmesin , yakın zaman önce füzyon kendi içinde “çağ” atladı. Peki, bu nasıl mı oldu? Öncelikle, füzyon bilimi üzerine anlayışımız gelişti. Öncelikle parçacık fiziğinin katkılarıyla parçacıklar ve davranışları üzerinde yeni yetkinliklere sahip olduk. İkinci olarak reaktörlerde kullanılacak teknolojik materyallerde gelişim gerçekleşti ve süper iletkenleri daha iyi anladık bununla birlikte robotik bilimi de işin içine girdi. Belki de en önemli sebeplerden biri olan füzyona neden ihtiyaç duyduğumuz konusundaki farkındalık arttı ve konuya olan bakış açımız değişti. İklim değişikliği ve enerji güvenliği ise bu bağlamda kritik konular. Füzyon bol miktarda düşük karbon içerikli

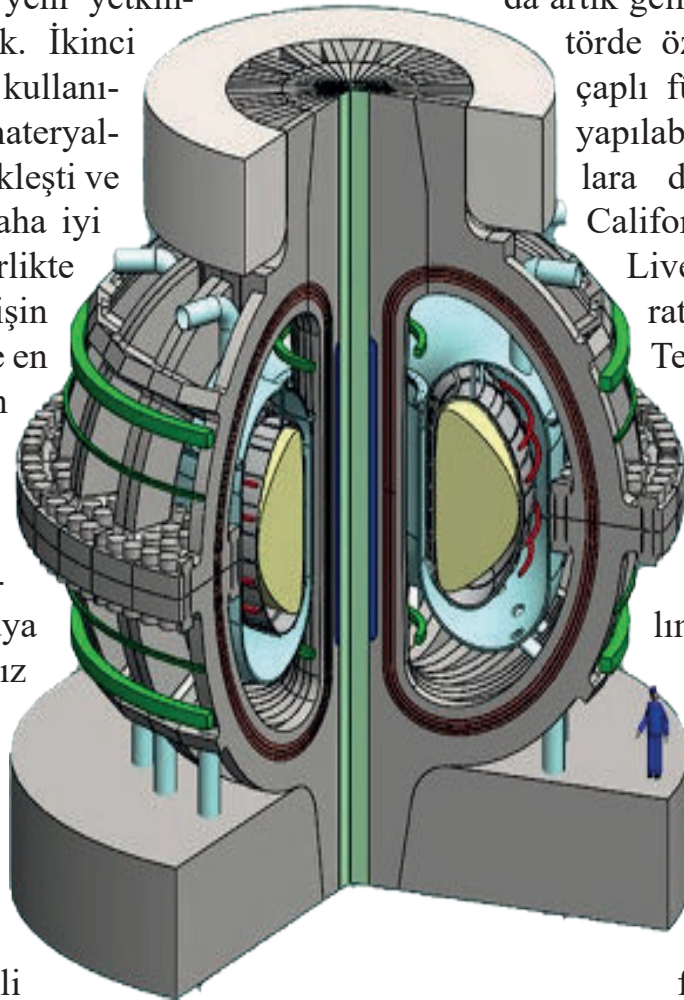
enerji sunuyor. Enerji güvenliğine ise aslında Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesiyle birlikte ne kadar ihtiyacımız olduğunu gördük. Bütün bunlar füzyon lehine gelişmeler.

Füzyon Reaktörleri

Şu anda füzyon çalışmaları İngiltere'de Oxfordshire'daki Culham Fusion Energy merkezinde yürütülüyor. Burası, JET (Joint European Torus-Birleşik Avrupa Torusu) olarak adlandırılan, 1983'ten beri devam eden deneysel bir füzyon reaktörüne ev sahipliği yapıyor. JET, 5 metre genişliğinde simit şeklinde bir tokamak. Tokamak “Manyetik alanlı toroidal oda” anlamına gelen Rusça bir kelimedenden türetilmiş bir terim. Güncel çalışmalar genel olarak JET'te gerçekleşiyor olsa

da artık gelişen teknoloji ve sektörde özelleşme ile küçük çaplı füzyon reaktörleri de yapılabiliyor. Örneğin, sonlara doğru bahsedeceğim California'daki Lawrence Livermore Ulusal Laboratuvarı'ndaki Ateşleme Tesisi. Fakat yapılan çalışmalara girmeden önce gelin “tokamak” dediğimiz yapı nedir ve nasıl çalışır onu anlayalım.

Füzyonun Güneş'te doğal olarak gerçekleştiğinden bahsetmiştik. Ancak Güneş'in kütlesi, Dünya'nınkinden çok daha fazla olduğundan do-

layı yapay bir füzyon reaktöründe gazlar Güneş'teki basınç ve yoğunluk değerlerine ulaşamıyor. Sonuç olarak füzyonun gerçekleşmesi için yaklaşık 100 milyon derece sıcaklık gerekiyor. Bu sıcaklık düzeyi lazer ışınların ısı transferi ile gerçekleştirebiliyor fakat bu yükseklikte bir sıcaklığı barındırabilecek bir madde bulunmuyor. İşte bu noktada devreye süperiletken mıknatıslar giriyor. Yapay reaktörün içinde bulunan süperiletken mıknatıslar, plazma halindeki gazı, oluşturdukları manyetik alan ile içeride tutabiliyor ve aynı zamanda parçacıkların akışını hızlandırıp kaynaşmasını, bunun sonucunda da enerjinin ortaya çıkmasını sağlıyor. İnsan bazen fizik bilgisiyyle neler yapabildiğimize şaşıyor!

Bahsettiğimiz JET de böyle çalışıyor. ITER adlı, JET'in iki katı çapında ve 35 ülkenin dahil olduğu bir projeye Güney Fransa'da inşa edilen tokamak da böyle çalışıyor. ITER'in 2025'te çalışmaya başlaması ve 10 yılda tam kapasitede çalıştırılması düşünülüyor. ITER'in süreci başlatmak için gereken enerjinin 10 katını üretebileceği öngörülüyor. Yani kısacası, füzyon enerjisinin geleceği artık daha parlak ve açık.

Bunun nedeni füzyonun artık hükümetlerin değil özel şirketlerin tekelinde olması olduğu düşünülüyor. Şu anda aktif olan yaklaşık 25 özel füzyon şirketi var ve büyük miktarlarda yatırım alıyorlar! Kim bilir, belki yakında füzyon mühendisliğini de üniversitelerde eğitim verilen bir bölüm olarak görebiliriz.

ROBOTİK DE İŞİN İÇİNDE!

JET'nin kampüsünün hemen karşısında Zorlu Ortamlarda Uzaktan Uygulamalar Birimi yer alıyor. Reaktörlerin

kontrolü, temizliği ve düzenli işlemesi tamamen robotların elinde. Otonom hale getirilmeye çalışılan robotlar, radyoaktiviteden korunmak için insanların yerini alıyor. Aynı zamanda robotları hassaslaştırmak için programlar geliştiriliyor ve simülasyonlar oluşturuluyor. Bu da füzyon enerjisinin gelecekle bağlantısını ve ufkunun genişliğini açıkça gösteriyor.

Yeni Yıla Bir Hediye

California'daki Lawrence Livermore Ulusal Laboratuvarı'ndaki Ateşleme Tesisi'nden bahsedeceğimi belirtmiştim. 13 Aralık'ta tesisten inanılmaz bir haber geldi! Yapılan deneyde işlem için gerekenden fazla miktarda enerji elde ettiklerini duyurdular. Küçük çaplı bir reaktörde gerçekleştirilen ve bir karabiber tanesi miktarında hidrojen kullanılan deneyde sonunda istenilen başarı elde edildi.

Londra'daki Imperial College Üniversitesi'nden plazma fiziği profesörü Jeremy P. Chittenden de bunu "gerçek bir atılım anı" ve "uzun zamandır aranan hedefe gerçekten ulaşılabilirliğinin kanıtı" olarak nitelendirdi. Oxford Üniversitesi Fizik Profesörü Gianluca Gregori ise "Bugün elde edilen başarı ABD, İngiltere ve dünyanın dört bir yanındaki çok sayıda bilim insanının çalışmalarına dayanıyor. Ateşlemenin gerçekleştirilmesiyle birlikte sadece füzyon enerjisinin kilidi açılmakla kalmıyor, aynı zamanda yeni bir bilime de kapı aralanıyor" dedi.

Görüldüğü üzere keşfedilecek şeyler ve yaşanabilecek bilimsel maceralar sayısız. Sadece biraz merak ve istek gerekiyor. Geri kalan yolu bilimin tetiklediği inanılmaz duygular yardımıyla yürüyerek değil uçak kanadına bağıymışçasına hızla aşılıyorsunuz. İlimle ve sevgiyle kalın.

ŞİİR

Şiir.. Annesinin Sümerlerde yaşadığına inanılan, ta o zamandan kimliğini ortaya çıkaramamış şiir. Kimi zaman dışarıda oyun oynadığı arkadaşlarının arkasından atıp tutan, kimi zaman yağmurlu havaların en gizemli hayaleti olup insanların uykusunu kaçıran, kimi zamansa ansızın evindeki sarı koltukta oturan o yaşlı amcanın gözyaşlarını silen şiir. Bazen Küçük Ayşecik doğduğunda mutluluğundan saklanan, bazen oğluyla yaşarken kalp krizinden giden Hasan Dayı öldüğünde oğlunun kollarını saran şiir. Ne bir şeyden mutlu olan, ne bir an ağlayan, ne karanlıkta korkan, ne de birine cesur olabilen şiir...

Tarih boyunca şiir hep bir anlama, bir boyuta aktarılmak istenmiştir. Haliyle insanlık şiire nice manalar yüklemiş, nice değişik kavramlar üretmiştir onun için. Ancak benim görüşüm şudur ki insanlar, daha doğrusu şiiri tanımlamaya ve anlamaya çalışanlar kenarlarından etkilenirler bu yolculuk boyunca. Yani bir göre duygularına, acılarına, umutlarına, kültürüne ve bunun gibi hayatında bulunan daha birçok hatırayı, duyguyu ve kavramı pusula alır bir anlam yüklemeye çalışırken.

Mesela Paul Waleri şiiri sesle anlam arasındaki bir kararsızlığa benzetmiştir. Kim bilir onun haya-

tında kararsızlık ne ifade eder. Ya da “Şiir tek kişilik bir zevktir, yalnızlığın sanatıdır.” diyen Jeffrey Moore, yalnızlığı nasıl anlamıştır genç yaşlarında. Veya “Şiir gökyüzüne çizilmiş resimdir.” sözünün sahibi Goethe’ye göre ıssız bir gecede gökyüzü neden ağlamıştır dizlerine. Kim bilir, John Perse sevdiğinden nasıl bir darbe yedi de “Şiir, insanın görünmez yüzüdür.” cümlesi döküldü ihanetten çatlamış dudaklarından...

Çünkü şiir gelişi güzel bir sanat değildir. Hatta bundan önce şiire bir sanat dalıymış gibi bakmak veya onu en basitinden coşku ve heyecanı dile getiren metinler, ki günümüz öğrencilerine öğretiliyor, gibi bir sınıflandırmaya sokmak tamamen mantıksızdır. Bu gibi kimseler edebiyat hakkında her ne yapmış olurlarsa olsunlar edebiyatı anlayamamışlardır. Bunlar yalnızca şiiri genelleştirmeye çalışan, şiirin özünü kurutan ya da tabiri caizse

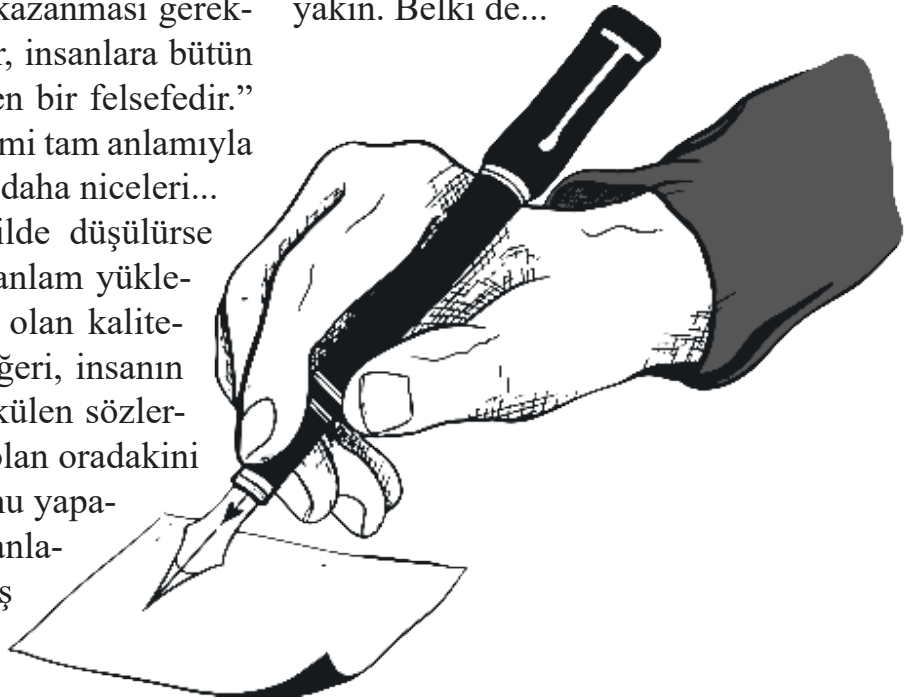
şiiire “ Sen de şunların yanına geç,-şunlar tabirinden kasıt diğer edebi türlerdir - bir şey olma” demek isteyenlerdir. Söz konusu, şiiiri dar kalıplara sokma çabasıdır. Eğer bundan yüz veya iki yüz yıl sonra şiiire başka bir dal bulurlar da ona atfederlerse eminim ki o zamanda yaşayan ve şiiirin gerçek anlamını hayatıyla harmanlamış kişiler bunun da bir yanlışı olduğunu haykıracaklardır. Şiiir zaman değerlendirmesi olmaksızın kainatın bütün dilimlerinde yalnız “şiiir” olarak kalmalıdır. Bunu dışındaki bütün olgular şiiirin değerini anlamsızlaştırmakta ve gittikçe kaybettirmektedir. Bu; şiiire, duygulara, insanlığa saygısızlıktır...

Tarih boyunca bazı kişiler benim bugün yaptığıma benzer bir biçimde şiiirin anlamının kendi içinde gizli olduğunu, onun varlıklara göre biçim kazandığını, şeklini ve kimliğini duygulara ve yaşantılara göre kendi seçtiğini savunmuş hatta toplumun belirli kesimlerince benimsenmişlerdir. Tıpkı “Manası anlaşılabilen şiiir, gerçek şiiir değildir.” diyerek gerçek bir şiiirin kişiyi kendi hayatına götürmesi ve oradan çıkanlarla değer kazanması gerektiğini belirten Eliot, “Şiiir, insanlara bütün hayatı boyunca eşlik eden bir felsefedir.” sözleriyle demek istediğimi tam anlamıyla nakşeden Tarkovski gibi daha niceleri...

Ancak her ne şekilde düşülürse düşünülün veya hangi anlam yüklense yüklense şiiir, var olan kalitesini asla kaybetmez. Değeri, insanın yüreğinden kağıtlara dökülen sözlerle ortaya çıkar. Önemli olan oradakini yakalayabilmektir ki bunu yapabilen biri, tüm bu anlatılanları hali hazırda biliyormuş demektir.

Tüm bunlardan özetle insanlık tarihinin belki de en derin bilinmezliklerine uzanan şiiir, şudur veya budur şeklinde bir cümle kurulamaz. Şiiir insanın içinden geldiğini aktarmasıdır kağıtlara. Düşlerini duygularıyla yansıtmasıdır dalgalara. Hayatının bütün dertlerine ortak bilmesidir kelebekleri belki de. Ya da en umutsuz anlarını hatırlatır birdenbire. Ancak ne olursa olsun şiiirdir o yaşamla ölüm arasındaki belirsiz çizgi. Belki herkesin kendi bir çizgisi vardır o bilinmezlikte... belki de...

Unutmayın ki insan ancak o bilinmezliği anladığında anlatabilir şiiirin ne de demek olduğunu. Biliyorum, daha çok var o çizgiye. O bilinmezlik, o her şeyi anlatan umut dolu çizgimiz... Evet, çok zor olacak ilerlememiz. Bazen vaz geçmek gelecek hayallerden. Bazen de şöyle her şeyi bırakıp gitmek gelecek içimizden, uzaklara gitmek. Çözülemeyen birçok sorunumuz var, biliyorum. İşte tüm bunlar çözüldüğünde, şiiir de gösterecek kendini bizlere. O tarifsiz güzelliğini açacak kanatlarıyla. Anlam bulacak tüm bunlar anlam bulduğunda. Belki uzak, belki yakın. Belki de...

Güneş Başkenti: Freiburg

Almanya'nın Güney Batısı'nda bulunan Freiburg im Breisgau (Breisgau'daki Freiburg) Baden-Württemberg eyaletinin dördüncü büyük şehridir.

Almanca'da "frei"; özgür, serbest anlamına gelirken "Burg" kale demektir.

Kara Orman'ın (Schwarzwald) Batı yakasından Ren ovasına uzanan Freiburg, ılıman iklimi ile ünlüdür ve Almanya'nın en sıcak bölgesidir. "Üç ülke üçgeninde" (Dreiländereck) olan şehir, İsviçre'nin sınırına 60 km, Fransa'ya ise 25 km uzaklıktadır.

1457 yılında kurulan Freiburg Albert-Ludwigs Üniversitesi, Almanya'nın en eski üniversitelerinden biridir. %17'si dünyanın farklı ülkelerinden gelen yaklaşık 20.000 öğrenci, Freiburg Üniversitesi'nde eğitim görmektedir.

Freiburg'un öne çıkan asıl özelliği ise Avrupa'nın ilk çevre hareketinin burada başlamış olmasıdır. 1973'teki petrol krizinin ardından alternatif enerji kaynakları arasında nükleer santraller de gündeme geldiğinde bunlardan biri de Freiburg'un 30 km uzağına inşa edilmek istenmiştir. Bunun üzerine on binlerin ayaklanmasıyla bir halk direnişi başlamış ve Freiburg'da yaşananlar bütün dünyadaki aktivistlere ilham kay-

nağı olmuştur. Aktivistlerin dayanışması ve mücadelesi sayesinde, bugün Freiburg "Güneş Başkenti" olarak da anılmaktadır.

Şehir, ilk trafik yönetimi planını 1969 yılında yapmıştır ve bu plan her 10 yılda bir güncellenmektedir. Mesafeler, insanların yürüyebilecekleri ya da bisikletle ulaşabilecekleri şekilde hesaplanmıştır. 1973'te şehir merkezi, araç trafiğine kapatılmıştır. Bugün Freiburg'da

30 km tramvay ağı, 400

km bisiklet yolu,

9000 bisikletlik

park alanı bulun-

maktadır. 2020 yı-

lından itibaren şehir

ulaşımının %24'ünün

yaya, %27'sinin bisik-

let, %20'sinin tramvay

ve %24'ünün motor-

lu araçlardan oluşması

planlanmıştır. Bu poli-

tikalar sayesinde, 1992

yılında Freiburg, Al-

manya'nın çevreci baş-

kenti seçilmiştir.

Nükleere hayır diyen Freiburg'da enerji ihtiyacının nasıl karşılanacağı bir sorun haline gelmişti. Bu zamanda bir çözüm önerisi getiren, kendileri de birer aktivist olan mimar Rolf Disch ve ekibiydi. Sürdürülebilir enerji kaynakları üzerinde çalışan Disch, yaşam alanlarında güneşi enerji kaynağı olarak kullanacak evler tasarlamıştır. Bu evler, sadece kendi ihtiyacı olan elektriği üretmekle kalmayıp fazlasını üretilip kamu güç şebekesine de ener-

ji satması planlanmıştır. Bu evlere “plus enerji” evleri demiştir. Freiburg’a ‘güneş çağını’ getiren Disch ve ekibinin ilk plusenerji evlerinden biri olan Heliotrop, yine doğadan ilham alınarak tasarlanmıştır. Tıpkı ayçiçeği gibi güneşle beraber dönen Heliotrop’un ön cephesi camdan oluşup mevsime göre döndürülebilen bina, yazın serin ve kışın sıcak kalabilmektedir. Heliotrop’un ardından, artık “Güneş Mimarları” ekibi olarak tanımlanmaya başlayan Disch ve ekibi Freiburg’un 4 km güneyinde, tamamı plusenerji evlerinden oluşan yepyeni bir semtin doğmasına da öncülük etmiştir.

Vauban, bölgede yaşamak isteyen insan sayısı gittikçe artmasıyla günümüzde ikametgâh krizi yaşanan bir yere dönüşmüştür. Günümüzde 5000 kişilik bu semtte ulaşım sadece bisikletle sağlanmaktadır. Şehrin kuzeyindeki Freiamt Köyü ise

enerjisinin %140’ını üretebilmektedir.

Gündelik yaşamın baş aktörü olan güneş panellerinin üretildiği fabrika, tahmin edilebileceği gibi temiz enerjiyle çalışmaktadır. Solar Fabrik, 1998’den beri dünyada sıfır karbon emisyonuyla çalışan az sayıdaki fabrikadan biri. Freiburg’daki futbol stadyumu da tribünlerinin üzerine döşenmiş 2200 metre karelik fotovoltaik paneller sayesinde yılda yaklaşık 2,5 milyon kilowatt saatlik elektrik üretebilmektedir.

Tüm bunlar yılda 1800 saat güneş alan bir şehirde gerçekleştirilebilmektedir. Türkiye ise yılda ortalama 2600 saat güneş almaktadır ve özellikle Güneydoğu Anadolu’da bu ortalamanın çok üstünde kentler bulunmaktadır. Freiburg da bizleri kaynakların doğru kullanılıp kullanılmadığı konusunda tekrar düşünmeye iten bir örnektir.

Hipnik Seğirmeler: Uykudan Neden Bazen Sıçrayarak Uyanırız?

Daha önce hiç uykudayken düşüyor gibi hissine kapılıp kabus görmüşçesine nefes nefese uyandığınız oldu mu? Eğer cevabınız evet ise, ki büyük ihtimalle öyle, bu yaşadığınız bir “hipnik seğirme”ydi. Peki bu olayın ne olduğunu veya sağlık açısından tehlikeli olup olmadığını hiç düşündünüz mü? O anki düşünceniz büyük ihtimalle uykuya geri dönmek olduğu için cevabınız hayır olacaktır. O halde bu yazı ile hipnik seğirmeler hakkında bilgi sahibi olabilirsiniz.

Uykuda irkilme nedir?

Uykuda irkilmeler, bir diğer adıyla “hipnik seğirmeler”, uykunun erken evrelerinden olan “hipnagojik” evrede meydana gelen istemsiz ve düzensiz kas kasılmaları olarak tanımlanabilir. Kısa süreli ve istemsiz kas kasılmaları olan “miyoklonus”lara örnektir. Hapşırma ve hıçkırma gibi günlük hayattan daha aşına olduğumuz olaylar da birer miyoklonus örneğidir. Hipnik seğirmelerdeki kas kasılmalarının şiddeti çeşitlilik gösterebilir. Bazen bizi uyandıracak hatta terletecek kadar güçlü olabilirken bazen kasılmaların farkına bile varmayabiliriz.

Hipnik seğirmenin bazı belirtileri:

- *Terleme*
- *Kalp atışında artış*
- *Korku*
- *Düşme hissiyatı / rüyada düşme*

Bu irkilmelerin halk arasında yaygın bir olduğu söylenebilir. Birtakım çalışmalara göre insanların yaklaşık %70’inde

uykuda irkilme en az bir kere dahi olsa gözlemlenmiş. Bu %70’in %10’unda ise irkilmeler günlük olarak gerçekleşiyor. İrkilmeler, her yaş ve cinsiyetten insanda gözlemlenebilirken Amerikan Uyku Tıbbı Akademisi (AASM)’ne göre hipnik seğirme vakalarına yetişkinlerde çocuklara kıyasla daha çok rastlanıyor.

Peki bu irkilmeler neden olur?

Henüz irkilmelerin nedeni tam bilinmemekle birlikte; yetersiz uyku, fazla kafein, alkol veya diğer uyuşturucu maddelerin tüketimi, uykudan önce spor yapmış olma, stres gibi faktörlerin bunda bir etkisi olabileceği düşünülüyor.

Endişelenmeli miyim?

Kısa cevap: hayır. Bahsettiğimiz gibi aynı hıçkırma ve hapşırma gibi anlık ve kısa süreli bir olay olan hipnik seğirmelerin endişelenmeyi gerektirecek bir yanı yoktur. Nasıl hapşırmayı ve hıçkırmayı “normal” karşılıyorsak uykuda irkilmeyi de normal karşılayabiliriz. Ancak her kas kasılması zararsız değildir. Kasılmalar; dil ve ağız içi ısırma, fiziksel zarar görme, mesane kontrolünü kaybetme gibi sonuçlar doğuruyorsa doktora görünmekte fayda var.

Sonuç

Zararsız ve kısa süreli gerçekleşen hipnik seğirmeler tedavi gerektirmez. Ancak bu anksiyete ve uyku problemlerine yol açıyorsa, uyarıcı maddelerin tüketimini azaltmak, daha erken saatlerde spor yapmak denenebilir.

TIYATRO

Kostümler, sahne, dekor tamam... Herkes hazır, roller ezberlendi... Seyirci bekleyişte... Perdelerin açılmasına 5 dakika var. Aynanın karşısına geçtim. Tiyatronun sembollerinden komedinin sembolü olan Sock'u aldım. Gülen bir maske... Maskeyi yüzüme koyup kahkahalar attım. Sonra trajedinin sembolü Buskin'i aldım ve ağlama sesleri... Nedense küçüklüğüm-den beri bu maskelerle oynamak hoşuma giderdi. Antik Yunan döneminde tiyatro ilk filizlerini verdiği zamanlar oyunculuk anlayışı tam olarak oturmadığından oyuncular duygularını bu maskelerle gösteriyordu ancak artık sadece birer simgeler...

Artık sahneye çıkma vaktiydi. Odamdan çıktım. Zamanında seyirci olduğum o oyunu oynayacak, izlerken olmak istediğim sahnede o rolü ben canlandıracağım. Sonunda gerçek bir tiyatro oyuncusu olmanın verdiği heyecan, gurur, korku ve mutluluk birbirine karışmıştı. Küçüklüğüm-den beri hep romanlara ve oyunculuğa ilgiliydim zaten. Okulda ilk kez tiyatro kulübüne katıldığım zaman bir öğretmenim vardı. Sahneye adımını attığı anda kendini belli eder, hemen dikkatleri üstüne toplardı. Kendini öyle vererek oy-

nardı ki adeta sahnede karakter can bulurdu. Jestleri, mimikleri... Sanki o karakter olmak için doğmuştu. Hep bana ilham olmuştu, hep onun gibi bir oyuncu olmak, alkışları toplamak isterdim. İşte onu hatırlamak hep kendime şu soruyu sordurur: tiyatroyu ne için yapıyordum? Alınan alkışların verdiği haz mı, başka karakterlere bürünerek farklı dünyalara yelken açmanın, kendini o kişi gibi hissedip empati duymanın ilgi çekiciliği mi?

Aslında bana kalırsa ikisi de. Fakat benim için çok önemli olan bir şey daha var. Günlük yaşantıda bağıramıyor musun, tiyatrodaki bağırabilirsin. Ağlayamıyor musun, tiyatrodaki ağlayabilirsin. Hayatımda tadamadığım, gösteremediğim duyguları tiyatroyla tadıp gösterebilirim. İşte bu yüzden tiyatro benim kaçış kapım. İstedğim herkes, her şey olabildiğim bir dünya...

Perde arkasına geçtim ve rol arkadaşım ile birlikte sahneye adımımı attım. Seyirciden büyük bir alkış koptu. İşte o an gelmişti. Bütün ışıklar, gözler bendeydi...

KARAR

Alın yazısını kabullenmiş, yine çöplerden kağıt, plastik toplamaktaydı. Tak etmişti artık canına, yeterdi bu kadar çekilmez hayatı yaşamak. Hayat dediğin böyle mi olurdu?

Başkalarının öyle değildi, zenginlik içinde, mutlu mutlu yaşayıp gidiyorlardı. Millete anasından, babasından meslek olarak neler miras kalırdı, ah neler! Bizimkine de çöplerden kağıt toplama, plastik toplama düşmüştü. Bir de o çöplerin arasından aradığını seçmek için uğraşırken ona bakan iki yabancı ve ona acıyan gözler kalmıştı. Ne diye bunları yaşıyordu? İkamet ettikleri mahalledeki çocukların çoğu mektebe gidiyordu. O ise 17 yaşında olmasına rağmen ancak ilkokul mezunu olabilmişti. Ailesi karnını mı doyuracak, onu mu okutacak? Düşününce memlekette kitaplara verilen paranın yarısı yoksullara, muhtaçlara verilse en azından bir hayırları dokunurdu. Okuyorlardı da n'oluyordu sanki o çocuklar? Aha memleketin hali belliydi. Hala içinde çokça cahil bulunduran ama dışarıya karşı sanki bir Avrupalı olan halk, benliğini unutmuş, öylece sürüklenip gidiyordu. Nehirlerdeki akıntılara karşı koyamayan, daha doğrusu karşı koymak için bir araya gelememiş, getirilememiş bir sürü cılız dal gibiydiler. O okuyanların

aslında en büyük amacının kendi milletini yüksek bir refah seviyesine ulaştırmak, toplumdaki düzeni sağlamak adına çeşitli düzenlemeler yapmak değil miydi? Asaf yedi günün yirmi dört saatini bu işleri düşünerek geçiriyordu. Eli bir yandan yapması gerekeni yaparken aklı boş durmuyor, sorguluyordu.

Günlerden bir gün, Asaf, İstanbul'daki büyük ve itibarlı olan bir okula gitti çöp karıştırmak için. Neden illa bir okula, liseye, gittiğini bilmiyordu. Sadece içindeki bir duygu onun oraya gitmesini, görmesini, belki de en azından havasını solumasını istemişti. Asaf okula vardığında öğrencilerin çıkış saati üzerinden henüz 5-10 dakika geçmişti. Hala öğrenciler vardı, bazıları hızlı hızlı okul bahçesinde yürüyor, sanki dünyayı fethedeceklermiş gibi, bazıları ise tam da olmaları gerektiği gibi gevşeklikle aylak aylak, sırtta sırtta yürüyorlardı. Onları gören Asaf'ın kalbi paramparça oldu. Ayaklarına kan gitmiyordu sanki. O da onlar gibi gençti. Eli yüzü düzgün, olabildiğince iyiye uymaya çalışmış bir çocuktü daha. Aylak öğrencilerden biri yerine geçse ne olacağını hayal etti. Masraflarını karşılayabilen, günde en az 3 öğün yemek yiyebilen ve ailesine de o kadar yetiren, eğitimine önem veren, hatta belki de eğitime fazla önem veren, ebeveynleri olurdu. Bunları düşününce sinirlendi.

Annesini, babasını seviyordu. Fakat talih denilen şey onların başına pek gelmemiş, şöyle bir uğramamıştı bile kapılarının önüne. Kendini bildi bileli elindekilere şükreden ve kendi emeğiyle daha fazlasını kazanmaya çalışan bir ailesi olmuştu. Asaf ortaokula başlayana kadar da böyle devam etmişti. Ancak ne zaman masraflar çoğaldı, Asaf büyüdü, o zaman çalışması gerektiğini anladı. Anlamasa bile buna mecburdu. Ona sunulan hayat böyleydi. O da kabul etti istemeye istemeye.

O gün o mektepte çöp toplarken onun yaşıtlarında bir oğlan çocuğu dikkatini çekti Asaf'ın. Çocuk arada kafasını Asaf'a çeviriyor ve onu baştan aşağı süzüyor gibiydi. Asaf önce sessiz kaldı. Ne yapabilirdi zaten başka? Kavga mı edecekti çocukla? Kavga ettikten sonra da insanlara "Gururum için, kendim için yaptım." mı diyecekti? Dese de ne fayda sağlardı? Hadi o kendini savundu, ailesi onu savunabilecek miydi? Onların eti neydi, budu neydi? Çaresizlik duygusu Asaf'ın yüreğine kızmış demir bir çubuk dokundururken çocuğun gözleri doldu. Canı yanmıştı. Ona bakan çocuğa döndü, sertçe "Ne bakıyorsun?" dedi. Öylesine sert söylemişti ki, çocuk gözlerini kaçırdı ve çöpçü çocuğun sıkıntılı olduğunu düşünerek oradan ayrıldı. Onun durumunda olmayan kimse empati kurmaya çalışmıyor, bunu yapmak yerine en kolay yolu, boş vermeyi seçiyorlardı. Bu memlekette herkes mi bu kadar bencildi? Asaf'ın geçmiş günlerde de düşündüğü gibi insanoğlu ihtiyacı olmasa kendi anasına, babasına bile dönüp bakmaz, onlarla konuşmazdı. Neden bu kadar çıkarıcıydı millet? Bu bizim gerçekten içimizde, yaratılışımızda olan bir şey miydi yoksa insan bunu sonradan kendi elleriyle ortaya çıkarmıştı? Bunu ortaya çıkarıp

normal olan yaşama şekli bu, biz buyuz deyip insanları ikna etmişti. Böyle bir dünya var olamazdı. Dünya bu olamazdı. Son bir kez daha şans verecekti insanlara. Bu deneyeceği şey onun kararını etkileyecekti. Beyoğlu'na yürüdü yavaş yavaş. Almak istemiyordu o kararı, korkuyordu. Yine de adımları ne hızlanıyor ne yavaşlıyor, istikrarlı bir şekilde ilerliyorlardı hedeflerine. Yine tıklım tıklımdı Beyoğlu. Gözleri ateş gibiydi, parlıyordu dolu olduklarından. En kalabalık yeri seçti ve oraya yöneldi. Tam ortasında durdu tüm insanların. Birinin ona bunu neden yaptığını sormasını bekledi. Neden duruyordu burada böylece çivi gibi? Neden? Kimse sormadı. Herkes hızlı adımlarıyla kafalarındaki yerlere gidiyordu hala. Sanki görünmezdi Asaf. Bak biri arkadaşlarıyla güzel bir kafede kahvesini içebilmek için neredeyse koşuyor, diğeryerse ellerindeki ağzına kadar dolu alışveriş poşetlerine rağmen paldır küldür bir mağazadan dışına uçmaya çalışıyordu. Bir çift ise el ele umutla birbirine gülümsüyorlardı. Sahi bu kadar kötülüklerin olduğu bir yerde nasıl hala umutla birbirlerine bakabiliyorlardı aşıklar? Onlar bencillerin en benciliydi. Hem kendisini hem de yanındakini düşünürdü. Bir faydayı iki kişiye sağlamaya çalışırlar, o sırada da garibanın hakkını yerlerdi. Hayatta her şey başka bir şeyin karşılığıdır. Görünmez gibi olan haklar, aslında görünmeyen insanlara aittir. O haklar kaybolmuş gibi gözükse de asıl kaybolan onun sahibidir. Asaf hala orada öylece dikilmeye çalışmış ama insan zelzelesinin içinde yere düşmüştü. Dizi kanıyordu. Asaf dizinin acısını umursamayıp ayağa kalktı ve süratle düşündüğü yere gitti. Kararını vermişti.

SELÇUKLUNUN SON BAŞKENTİ: KONYA

Roma, Selçuklu ve Osmanlı gibi imparatorluklara ve birçok medeniyete ev sahipliği yapan Konya, ülkemizdeki en turistik şehirlerden biri olma özelliğini sürdürmekte. Çeşitli ibadethanelerin, medreselerin ve hanların muhafaza edildiği bu şehirde 7 gün geçirdim. Halamlarla Meram, Selçuklu ve Sille ilçelerini gezdik. Böylece ilk kez İç Anadolu'ya gitmiş oldum. Sözü fazla uzatmayalım ve Konya'yı tanımaya başlayalım.

22 Ocak Pazar

Otobüse göre daha ucuz, konforlu ve hızlı olması sebebiyle bu seyahatimde trene binmeyi tercih ettim. Sabah 7.20'de tren hareket etti ve etrafı seyretmeye başladım. İstanbul'dan çıkana kadar oldukça yavaş gitsek de Gebze durağından sonra tren iyice hızlandı. Bundan sonra Eskişehir'e kadar uyudum. Uzun zamandır görmek istediğim Anadolu coğrafyasını gözlemlemek amacıyla uyandım ve fotoğraf çekmeye çalıştım ama nafile... Trenin hızından dolayı dışarıyı da net olarak görmedim. Gerçi, görülmeye değer pek de bir şey yoktu. Hele Selçuklu durağına yaklaştıkça tren yolunun çölün ortasında olduğunu anladım. 13.30 gibi Konya durağına ulaştık. Bizi (ailem ve babaannemler) halamlar karşıladı. Evleri oldukça yakındı. Yaklaşık beş dakika sonra eve vardık. Geçen Ramazan'dan beri görmediğim kuzenlerimle hasret giderdik. Yolun verdiği yorgunluktan ötürü o gün pek bir şey yapmadık. Benden bir yaş büyük kuzenimle dışarı çıktık ve kasapta hazırlattığımız eti fırına teslim ettik. İstanbul ve Tekirdağ'da neredeyse hiç rastlamadığım bir olaya şa-

hit oldum: Buradaki fırınların çoğu, malzemesini sen hazırladığın takdirde, uygun fiyata etli ekmek pişiriyordu. Konya'nın bu meşhur lezzetini yıllar önce İznik'te tatmıştım ama yerinde görüp yemek lazım olmuş. Böylelikle ilk günümüzü bitirdik ve uyumak üzere odalarımıza çekildik.

23 Ocak Pazartesi

Kahvaltıdan önce kuzenim, eniştem ve babamla fırına gittik. Ekmek ve buranın meşhur tereyağlı simidinden aldık. Kahvaltı masasında da birçok farklı ürün vardı. Konya küflüsü, çemen, katık... Karnımızı tika basa doyurduktan sonra hep beraber Zafer Meydanı'na gittik. Konya, Alaaddin Tepesi'nin çevresine kurulmuş bir şehir. Dediğim meydan da burada yer alıyor. Yavaş yavaş çarşuyu adımladık ve Karatay Medresesi'ne girdik. Burası, 1251 yılında yapımı tamamlanan bir medrese. 1. Alaeddin Keykubat ve 2. Gıyaseddin Keyhüsrev dönemlerinde atabeg, taştardar, naib-i sultan gibi yüksek makamlara gelen Emir Celaleddin Karatay tarafından kurulan bu medresenin içinde kendisinin de türbesi bulunmaktadır. Anadolu'daki Türkmenleri Moğol istilasına karşı örgütleyen Karatay, öğrencilere ders de vermiştir. İçeride çeşitli seramik ve çini örnekleri gördük. Medresenin kubbesi ve süslemeleri de görülmeye değerdi. Buradan sonra Alaeddin Tepesi'ne çıktık. Selçuklu mimarisinin güzel örneklerinden biri olan Alaeddin Camii'ni gezdik, bazı sultanların yattığı türbede dua ettik. Eve dönüşte de bir kafede oturup çay içtik, tatlı yedik. Havalar güzel gittiğinden ertesi gün Sille'ye gitmeye karar verdik.

24 Ocak Salı

Sabah erkenden uyanıp kahvaltımızı ettik. Sonra meydana giden otobüslere bindik. Bu arada, toplu taşımının da gayet ucuz olduğunu belirtmek gerek. Öğrenciler 2,5 TL gibi bir ücretle istediği yere kadar gidebiliyor. Alaeddin durağında inip Sille'ye giden otobüsü beklemeye başladık. 5 dakika geçmeden neredeyse boş olan bir araç geldi ve hemen doluştuk. 20-25 dakikalık bir yolculuk ile Sille köyüne vardık. Öncelikle, kuzenlerimizle beraber Sille Kent Müzesi'ne girdik. Osmanlı zamanından kalma kıyafetler, kalemler, halılar ve çinilerin bulunduğu müzede köyün tarihçesi de bulunuyor. Buradan çıkınca hep beraber çay içtik ve Çay Camii'ni inceledik. Suyu iyice azalan bir derenin üstüne kurulduğu için bu ismi almış olması muhtemel. Daha sonra Ak Manastır denilen mağaralara girdik. Biraz tepelik bir arazide kalan bu oyuklar, 11. asırda yaşayan bir kişiye aitmiş. Hemen yakınında da Aya Eleni Kilisesi bulunuyor. Mimarisi tıpkı İstanbul ve Vize'de gördüğüm Roma dönemi kiliselerine benziyordu. Günümüzde ibadete açık olmayan bu kilise, müze olarak korunmaya devam ediyor. İçerideki motifleri inceledik.

Kimi eserler zamanında

Sille'de yaşamış olan fakat mübadele ile Yunanistan'a giden Rum aileler tarafından buraya bağışlanmış. Kiliseden çıktıktan sonra durağa doğru yürüdük. Saat ilerledikçe soğuyan hava bizi üşütmeye yetmişti. Yine aktarmalı bir şekilde hamlara ulaştık.

25 Ocak Çarşamba

Sille seyahatimiz babaannemleri yormuştu. Bu yüzden bugünkü gezimize biraz geç katılacaklardı. Ben de kuzenlerimizle beraber bazı müzeleri görmek için meydana gittim. Öncelikle, Konya Atatürk Evi'ne girdik. Konyalılar tarafından Atamıza tahsis edilen bu evde Gazi Paşa'ya ait kıyafetler ve özel eşyalar sergilenmekte. Onun çalışma odasını ve zamanında buraya bağışlanan eserleri de inceleyebilirsiniz. Sonra yürüyerek İnce Minare Taş Eserler Müzesi'ne, bir diğer adıyla İnce Minareli Medrese'ye ulaştık. Mimari bakımdan Karatay Medresesi ile tamamen aynı olan bu müzede Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlıya ait eserler bulunmakta. Kalelerden sökülüp getirilen kapılar, pencere pervazları, mezar taşları, kitabeler... Üzerlerindeki yazılar halen okunabiliyordu. Buradan sonra Panorama Müzesi'ne doğru

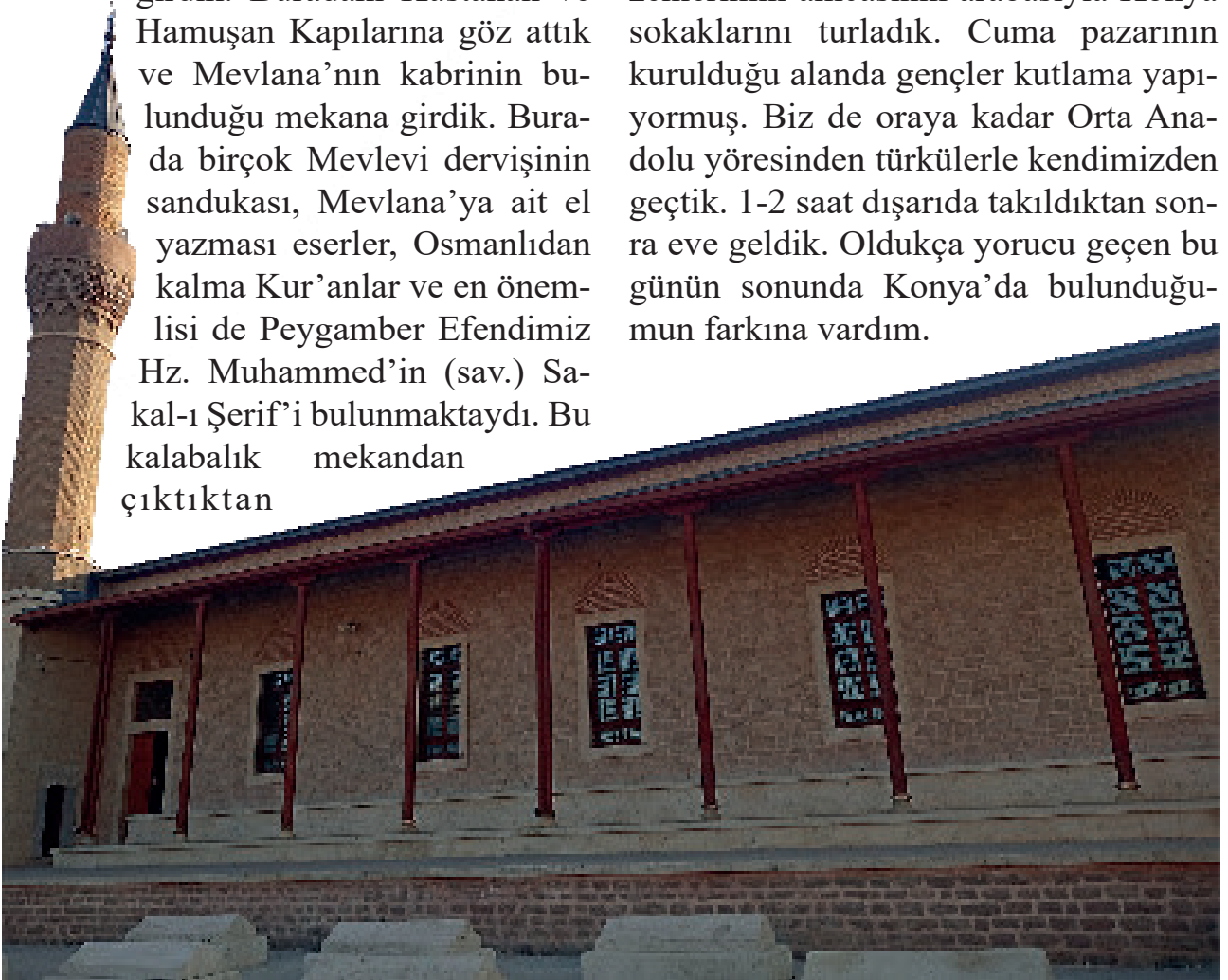

yürümeye başladık. Konya'nın tarihi çarşısından geçtik. On dakikalık bir yürüyüşten sonra 16 Türk hanedanının bayrakları önümüzde dalgalanıyordu. Selçuklu dönemindeki hanlara benzetilererek inşa edilen bu müzede Çanakkale ve Kurtuluş Savaşları tasvir edilmişti. Ayrıca, Konya'nın örf ve adetlerinden de bahsediliyordu. 1. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele süresince şehit verdiğimiz askerlerin isimlerinin yazdığı tablolar da vardı. Bu etkileyici mekandan sonra Selim Camii'ne girdik. Kanuni'nin oğlu 2. Selim zamanında inşa edilen bu eser, Selçuklu camilerine göre oldukça farklıydı. Burayı da gezdikten sonra caminin önündeki meydanda halamları bekledik. Onlar da gelince müzenin bahçesine

girdik. Buradaki Kustahan ve Hamuşan Kapılarına göz attık ve Mevlana'nın kabrinin bulunduğu mekana girdik. Burada birçok Mevlevi dervişinin sandukası, Mevlana'ya ait el yazması eserler, Osmanlıdan kalma Kur'anlar ve en önemlisi de Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (sav.) Sakal-ı Şerif'i bulunmaktaydı. Bu kalabalık mekandan çıktıktan

sonra dervişlerin kaldığı odaları dolaştık. Onlara ait kıyafetleri, neyleri, yazılı eserleri ve balmumu heykellerini inceledik. Dervişan Kapısı'ndan çıktık ve Bedesten'e doğru yürüdük. Bu çarşıda sevdiğimiz hediyeler aldık. Mevlana (Konya) şekeri de onlar arasındaydı. Halamların Konya'dan geldikçe getirdiği bu şekerleri tekrar görmek güzel bir duyguydu. En yorulduğumuz gün de çarşamba olmuştu. Eve kendimizi zor attık.

Güneş batılı saatler olmuştu. Saat 10 gibi gelen bir telefonla kuzenlerimle aşağıya indik. Malumunuz, 26 Ocak Regaib Kandili idi ve Konya'daki geleneğe göre bu kandilden önceki gece Fener Alayı caddelerde geziyordu. Biz de kuzenlerimin amcasının arabasıyla Konya sokaklarını turladık. Cuma pazarının kurulduğu alanda gençler kutlama yapıyormuş. Biz de oraya kadar Orta Anadolu yöresinden türkülerle kendimizden geçtik. 1-2 saat dışarıda takıldıktan sonra eve geldik. Oldukça yorucu geçen bu günün sonunda Konya'da bulunduğumun farkına vardım.

26 Ocak Perşembe

Konya’da Regaib Kandili “Şivlilik” denen bir adetle kutlanırmış. Sabah saat 9’a doğru kapı çaldı, gelenlere şeker ikram ettik. Çocuklar sürü halinde apartmanları dolaşıp torbalarını doldurdu. Biz de Konya’da gezilebilecek pek çok yere gitmiştik. Havanın iyice soğumasından dolayı Beyşehir, Çatalhöyük gibi yerleri göremesek de kapalı yerlere gidebilirdik. Kuzenlerimle bir AVM’ye gittik, kahve içtik, kitapçıda dolaştık. Sonra da sinemaya girdik. En son yazın sinemaya gitmişim, aradan bir hayli zaman geçmiş. Film bitince eniştem bizi almaya geldi ve akşam bir yere misafirlığe gittik. Böylece Konya’daki 5. günümüz de bitti.

27 Ocak Cuma

Hava oldukça soğuktu. Bu yüzden cuma günü evde oturmaya karar verdik. Sadece cuma namazını kılmak amacıyla eve çok yakın bir yerde bulunan Alavardı Aksarnıç (Çolak Hoca) Camii’ne gittik. Dönünce ailecek filmler seyrettik, sohbet ettik.

28 Ocak Cumartesi

Bugün kuzenlerimden biri ve babaannemler bizimle gelmeyecekti. Biz de fazla oyalanmayıp yola koyulduk. Akyokuş denen bir yere geldik ki burası bütün Konya’yı seyredebileceğiniz bir yer. Bir yanda şehri, diğer tarafta ise Konya Ovası’nı görmek mümkün. Yazın buradaki tabiat parkında mangal da yapılmış. İlerisinde de yol çalışmaları vardı, böylece Antalya yolunun daha da kısalacağını söyledi halam. Buradan sonra Dere köyü denilen yere gittik. Burada, her ne kadar suyu azalsa da, Meram Deresi akıyordu ve etrafına bir mahalle kurulmuştu. Ormanlık alanı gezip fotoğraf çekildikten sonra bir kafeye girdik. Bu arada, Konya’da bazı kafeler belediyeye ait ve her yerde aynı ücret tarifesi uygulanıyor. Çaylarımızı içtik, Konya’ya özgü hoşmerim tatlısından yedik. Sonra kuzenlerimi eve bırakıp tekrar Mevlana’ya gittik. Bazı eksik hediyeler vardı, onları tamamladık. Dönüş yolunda sağanak yağmur başladı, kendimizi arabaya zor attık.

29 Ocak Pazar

Kahvaltı edip bir yandan söyleşirken Japon Parkı'na gidelim dedik. Arabayla 15 dakikalık bir yol katettikten sonra buraya vardık. Park her şeyiyle Japonya'yı andırıyordu. İçindeki gölette Japon balıkları yüzüyor, insanlar tapınak şeklindeki kafenin önünde fotoğraf çekiliyordu. Biz de onlara katıldık Konya'dan hatıra kalsın diye. Sonra parkı baştan sona kadar do-laştık, kafede bir şeyler yiyip içip kalktık. Saat daha erkendi, dolayısıyla bir yere daha gidebilirdik. Ecdat Parkı'ndan içeri adım atınca kendimizi Selçuklu döneminde yaşıyormuş gibi hissettik. Eski Türk mimarisinde inşa edilen hanlar, kaleler, surlar... Bir de Selçukludan kalan bazı eserlerin maketi vardı. Onları inceledik ve hediyelik eşyaların satıldığı bir yere geldik. Buradan da kendimize bir şeyler beğendik ve eve döndük.

30 Ocak Pazartesi

Artık dönüş günü gelmişti. Eşyalarımızı topladık, halamlarla vedalaştık. Bir daha ne zaman görüşeceğimiz belli olmasa da güzel bir hafta geçirmiştik. Saat 17.18 treniyle İstanbul'a döndük.

Bu Konya gezisi bana birçok şey kattı. Uzun zamandır görmek istediğim bu tarihi şehri yakından tanıdım, halamlarla görüşmüş oldum. Medyada anlatıldığı, dalga geçildiği gibi sadece "çöl" olmayan bu şehre gelmenizi tavsiye ederim. Hem kendiniz hem de sevdikleriniz için güzel anılar biriktireceksiniz. Yazımı şu meşhur sözle bitirmek istiyorum: Gez dünyayı, gör Konya'yı.

UMUT BİR YANILGIDIR

İnsan, yapısı gereği zayıftır. Sürekli bir şeyler umar yaşadığı hayattan ve onların gerçekleşeceği zamanı bekler durur.

Bizimkisi de böyleydi işte. Hem de tam olarak böyleydi. Hep başarısız olan ama umudunu yitirmeyen, yitiremeyen bir adamcağızdı. Umudunu yitirememesinin nedeni zengin adamların röportajlarda söylediği “Başarısızlıklar aslında başarıya atılan temel adımlardır. Başarısız olduktan sonra alınan o ders çok kıymetlidir.” gibi laflara fazla inanıp o adamlara kanmasından dolayıldı. Denecekti, sabredecekti ve en sonunda o kadar emeğin karşılığını elbette alacaktı. Kesinlikle öyle olacaktı. Başka bir şey olması imkansızdı. Akşamüstü bunları düşünürken Beyazıt’a yürüyordu. Meydanda bir süre oturdu. Sadece izledi. Çeşit çeşit insan...Biri aç karnını doyurmak için çalışıyor, çöplerden kağıt, belki yemek gibi işine yarar şeyler ararken diğerleri işlerine, güçlerine belki de sevgililerine doğru koşturuyordu. Biri gittiğinde aynı türden başka biri onun yerini dolduruyordu. Bunları izleyen bizim sanatçı adamın içine iyilik yapma ihtiyacı düştü. Cebindeki son parasını kendisinden daha çok ihtiyacı olan birine vermek istiyor, gözleriyle o kişiyi arıyordu oturduğu yerden. Az ötede 10-12 yaşlarında bir oğlan çocuğu gözüne ilişti. Sürdüğü el arabasında kağıtlar vardı. Çöpleri karıştırıp işine yarayacak kağıtları alıyor, diğerlerini mecbur bırakıyordu. Umutlu adam hala izliyordu onu. Ya kalk git işte yanına, çocuk o yahu ne abarttın? Ya kötü bir şey olursa, ya çocuk onu anlamazsa ve utanç duruma düşerse? Ya kabul etmez ve çıkışırsa ona? Modern dünyada iyilik yapmak kötülük yapmaktan kat kat daha zor, diye düşündü. Bu yüzden kötülük hakim çoğu topluma ve işte yine bu yüzden insanlar yıpranıyor, kaybediyor ve kayboluyorlar. Kaybolan insanlar ise topluma karşı hırçınlaşıyor ve affedemiyor insanları. Yahu bir insanın diğer bir

insana gülümsemesi ne zaman edepsizlik, ah-laksızlık olarak görüldü? “Tebessüm bedavadır; vereni üzmez, alanı mutlu eder.” denmedi mi bize? Birden vereni üzmeyen tebessüm, ağlatmaya mı başladı yoksa? Yok bu umutlu adam oturtamıyor kafasına bu şeyleri. Onun mu kafası dar oturtmak için yoksa diğerleri de oturtamıyor mu zaten? Oturtmadıkları şeylere göre mi yaşıyorlar hayatlarını? Bu sırada çocuk göz önünden kaybolmuştu. Adam çocuk için baktı etrafına ancak onun yerine iğrenir gibi bakan bir sürü insanın yüzünü gördü. O da iğrendi onlardan. Kafasını boşaltmak için bir süre daha oturdu. Sonrasında el arabasının taşlı yollarda çıkardığı sesi duymasıyla kafasını çevirdi çocuk için umutlanarak. Yok, bu bir başkasıydı. Aha, bir ses daha...Yok bu da değil. Hadi bu ses lütfen o çocuk olsun, lütfen...Hayır, yine değildi. Bunlardan kaç tane vardı? Zenginler neden yurdundaki bu insanlara servetleriyle yardım etmek yerine sabah 10 çeşit peynir yiyorlardı mesela? Para illa insanı bu şekilde mi etkilemeli? En sonunda pes edip eve dönmeye karar verdi. Yürüyordu yavaş adımlarla. Az biraz yürüdüktan sonra çöpün başında zayıfça ve kısa bir yaşlı hanımı gördü. Hadi, dedi kendine, bu sefer konuşacağım. Kadına döndü “İyi akşamlar, size yemek ısmarlayabilir miyim, kabul eder misiniz?” dedi. Kadın cevap olarak bir şeyler söylemeye çalışıyordu ancak sözler tam çıkmıyordu. Kadının dili yoktu. Kafasını hayır olarak salladı en son bizim umutlu anlamayınca. En son Allah razı olsun, dediğini anladı. “Emin misiniz, birlikte yemek yiyebiliriz?”. Kadın tekrardan kafasını sallayarak “Sağ ol!” dedi. Neden yemedi ki yemek?

8-9 gün sonra umutlu aynı yerden geçiyordu ki aynı kadını da çöpten işini bitirmiş, uzaklaşırken gördü. Kadına gülümsedi, hatta selam vermek istedi ancak kadın onu tanımadı, yanından geçip gitti.

İki Şehrin Çatışması ve Sokrates'in Savunması: Atina versus Sparta

Şehirler, antik çağdan günümüze toplumdaki çatışmaların ve uzlaşmaların; çeşitli karmaşık iktidar ilişkilerini, diğer bir deyişle politik yaşamın ethos'unu (karakterini, ahlakını) oluştururlar. Antik Yunan'daki şehir-devlet (polis) yapıları, kurumları ve değerleri de felsefenin ethos'uyla doğrudan ilintiliydi. Şehirde ikamet eden "ideal yurttaş", sözde ortak iyiyi amaçlayan erdemler hakkında fikir sahibi olmanın yollarını bilmeli ve bu yönde eğitilmeliydi. Her şehir kendi "en iyisini", doğal olarak kendi ethos'unu yaratmaktaydı. Şehirde bulunan ayrıcalıklar ancak bu erdemlere sahip kişilere tanınmalı ve bunun yanı sıra bu kişiler birtakım onur ve ödüllere layık görülmeliydi. Yunan agora'larında (kent merkezinde bulunan açık alanlarda) bir araya gelen yurttaşlar, bu imtiyazlara ve onura sahip olabilecek yetkinlikte olduklarını ifade edecek performanslarını sergilerlerdi. Şehrin yasalarında söz sahibi olabilecek ve bu yasalara uyum gösterecek donanıma sahip insanlar, birbirlerini burada tanır ve şehrin idaresiyle ilgili tartışmalara yönelik toplantılarını bu kamusal alanlarda gerçekleştirirlerdi. Atina demokrasi rejimi ile yönetilmekteydi. Bir rejim kendine sadakat bekleyen ortak bir karakter, bir ethos yarattığı gibi, diğer rejimlerin ethos'uyla sürekli olan çatışma ve gerilim içerisindedir ve bu durum polis olmanın kaçınılmaz bir sonucu olarak görülmektedir.

Tahmin edileceği üzere, farklı rejimlere sahip şehir-devletler arasında ça-

tışmalar mevcuttu. Bunlar arasında en önemlisi, bir yanıyla Atina demokrasisi ve Sparta oligarşisi arasında olan fakat diğer yanıyla şiir ve felsefe arasında olan çatışmaydı. Savaş meydanında başlayan bu muhabere ise Sokrates adındaki bir vatandaşın yargılandığı mahkemede son bulacaktı.

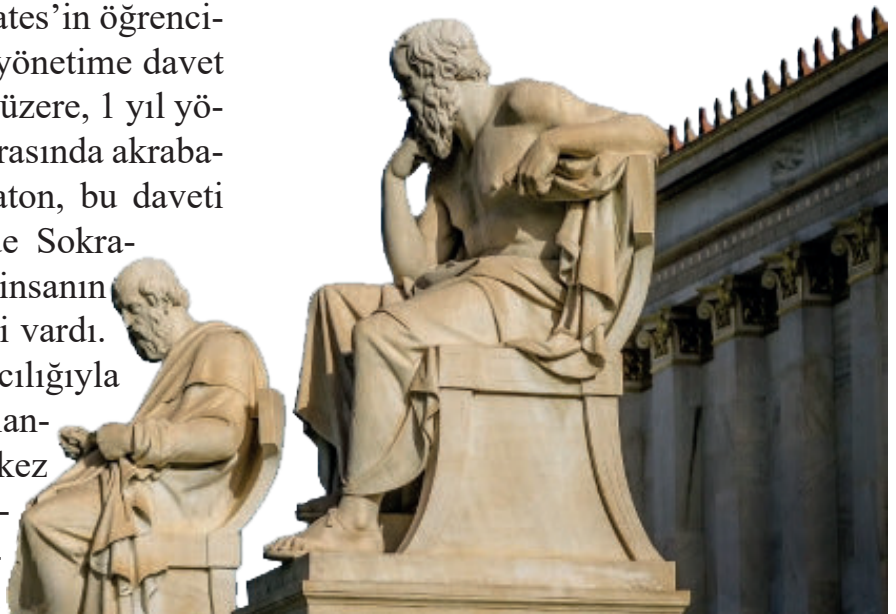
Atina; pek çok lidere, sanatçıya ve filozofa ev sahipliği yapan görkemli bir şehirdi. Demokrasinin temellerini atan Solon, tarih disiplinin kurucusu Herodot, Tıp biliminin kurucusu Hipokrat, atom fikrinin sahibi Demokritos, heykeltıraş Phidias, Aristophanes ve Sophocles gibi birçok şair ve elbette Sokrates, Platon ve Aristoteles gibi birçok filozof Atina şehir-devletinin yurttaşıydı. Atina gibi görkemli Yunan şehir-devletlerinden bir diğeri de Sparta'ydı. Sparta güçlü bir ekonomiye ve askeri güce sahip olmasıyla Atina tarafından tehlikeli bir rakip olarak tanınıyordu. Birbirlerine coğrafi olarak yakın olan bu iki Yunan şehir-devleti bir o kadar da birbirlerinden uzak değerlere sahiplerdi. Bu farklılıklardan en belirginini yönetim ise anlayışıydı. "Yunanlıların yöneticisi" Atinalılar demokrasi ile yönetilirken, kendilerini "Yunanlıların koruyucusu" olarak niteleyen Spartalılar ise oligarşi ile yönetilmekteydi. Her iki toplumun yurttaşları da eğitime, müziğe, şiire, felsefeye ve spora ilgiliydi. Sparta, Atinalılardan farklı olarak kadınların eğitimine ve özgürlüğüne de oldukça önem verirdi. Bununla birlikte ikisi de güçlerini

arttırmak ve Yunan halkının hem yöneticiliğini hem de koruyuculuğunu üstlenmek istiyorlardı. Beklenen an M.Ö. 431 yılında gelmişti ve ünlü Peloponez Savaşı başlamıştı; diğer şehirleri de etkisi altına alan, 27 yıl sürecek olan savaşta Sparta ve Atina karşı karşıyaydı. Karada açıkça üstün olan Sparta ve donanmasıyla güçlü Atinalılar birbirlerine karşı uzun süre üstünlük kuramadılar. Bu savaş Yunanlıları etkisi altına almak isteyen iki rejimin, demokrasi ve oligarşinin savaşıydı ve nihayet Atina demokrasisi M.Ö. 404'te yenilgiye uğramıştı. Bunun sonucunda 1 yıl Atina'yı "Otuzlar" adıyla bilinen ve Spartalılar tarafından yönetime getirilen 30 kişilik bir grup yönetmişti. Sonraki yıl Piraeus Savaşı ile Atina'da demokrasi yanlısı grup yönetimi yeniden ele geçirmiş ve hemen ardından; Sparta'ya karşı direniş hareketini başlatmış olan Anytus, Meletus ve Lycos isimindeki vatandaşlar 70 yaşındaki Sokrates'e "hainlik" suçlamasıyla dava açmışlardı. Bu davada Atina demokrasisi, Sokrates'i yargılar gibi görünse de, gerçekte kendisini yargılamaktaydı.

Bu tarihsel arka plan "Sokrates'in Savunması" eserini daha iyi anlamaya yardımcı olmaktadır. Sokrates'in öğrencilerinden bazıları ile başta yönetime davet edilmiş olan Platon olmak üzere, 1 yıl yönetimde bulunan Otuzlar arasında akrabalık ilişkileri mevcuttu. Platon, bu daveti kesin bir dille reddetse de Sokrates'in çevresindeki birçok insanın Spartalılar ile yakın ilişkisi vardı. Bu mahkeme, Sokrates aracılığıyla felsefe disiplininin yargılanmasıydı. Demokrasi, ilk kez "ifade özgürlüğünü" yargılamaktaydı. Şehrin gençlerini yozlaştırmakla, Atina

gençlerinin ahlakını bozmakla suçlanan Sokrates, "hain" olmakla suçlanıyordu. Sokrates, Atina'nın demokratik ethos'una hainlik etmişti. Atinalı şair Aristophanes de oyunlarında Sokrates'e insanların kafalarını karıştırma suçuyla ağır eleştirilerde bulunuyordu. Sokrates gibi filozoflar dünyadan öylesine kopuklardı ki ne tanrılara ne de ahlaka saygıları vardı. Atina'da şairlerin "inançla" inşa ettiğini, tuhaf araştırmalar ve "sorgulama" dedikleri sözde metotla acımasızca ve saygısızca yıkıyorlardı. Bu metot filozoflara göre yalnızca doğaya yönelik değil aynı zamanda şehrin yönetimine ilişkin konularda da böyle olmak zorundaydı. Atina eğitiminde, şiir ve felsefe metotları arasında rekabet vardı. 399 yılında, yenilginin hemen ardından gerçekleşen bu dava, faturayı demokrasiye zarar verdiği düşünülen Sokrates gibi tehlikeli insanlara kesmişti.

İlginçtir ki Sokrates'in öğrencisi Platon, intikam alırcasına "Politeia" adlı eserinde, ideal devleti kurgularken şiir dahil tüm sanat dallarını yasaklamış, onun öğrencisi olan Aristoteles ise Atina'yı tarihten silecek olan komutana yani Büyük İskender'e öğretmenlik yapmıştır.

KALBİMİN ŞEHRİ

Şehirler aşk kokar derler. Oysa bana hep mazot kokmuştu. Yazarlar için ilham kaynağı, ressamlar için ise bir tablo. Birbirine kalplerini yeni açmaya başlamış iki sevgilinin gözlerini alamadan yıldızlara baktığı puslu bir gecede kulaklarına şarkılar mırıldanan bir serçedir şehirler. Oysa, ben şehirlerin bu kadar masal gibi yerler olduklarını düşünmezdim. En azından seni tanıyana kadar. Etrafına aşkla bakan bir gözün görebilecekleri, hissedebilecekleri çok daha farklıymış. Şimdi ise bence kalplerden örülen bir mezarlıktır şehirler. O mezarlığa bir kere girdiniz mi her yanlış hareketinizde başka birinin yüreğini parçalarsınız. Her güldüğünüzdeyse başka bir kalp gülümser sizinle. Çıktığınız her basamak başka bir sonsuzluğa yönlendirir sizi.

Daracık sokaklarındaki küçük restorantlardan yükselen yemek kokusuyla, baharın gelişi ile beraber açan kiraz çiçeklerinin ferah kokusu birbirine karışır. Tatlı bir telaşla işine, okuluna yetişmeye çalışan şehrin insanını izlemek gerçekten keyiflidir. Ancak bunlar sadece dışarıdan görülen güzellikler. Şehrin zorlu hayat koşullarına ayak uydurmak için çırpınıp duran insanlar bir zaman sonra çırpınmayı bırakırlar. Yaşadığı yeri sadece parasını kazanıp uyumak için bir yatak olarak görmeye başlarlar. İşte bu noktadan sonra o kocaman mezarlığa bir kalp daha eklenir. Hayatın dinamikliğine karşı yarış atı gibi koşturan insanların ruhları ölmüştür artık. Çünkü ruhlar sevgiyle, aşkla, mutlulukla beslenirler. Ve cebi parayla dolu

olan herkes mutlu değildir. Doğru, şehirler masallardaki gibi aşk kokmazlar belki ama o havayı kafamızı kaldırıp bir kere bile içimize çekmediğimiz sürece güzel kokuları da kaçıırız. Aynı şekilde hayat zordur ama güzellikleri de vardır. Sadece bu güzellikleri görebilmek için hayata doğru tarafından bakmayı bilmek gerekir.

Belki de yuvarlak taş parçacıklarını döverek hızla ilerleyen bir nehirdir şehirler. Berraktır ama ne kadar hızlı akarsa yansımanızı görmeniz o kadar zorlaşır. Ne kadar derinleşirse o kadar fazla bilinmeyen vardır içinde. Yüzmeye çalışsanız akıntıya kapılır kaybolursunuz mavinin göz alabildiğince derinliklerinde. Çok fazla sır saklıdır şehirlerde. Görünenin sert kabuğunu kırınca ortaya çıkan sınıf farkları, işsizlik, kirlilik ve daha niceleleri. Akıntıyla beraber sürüklenir sonra da tüm nehre yayılırlar. Yayıldıkça çoğalırlar. Peki ya akıntıyı durdursak? Balıklar zarar görmez miydi o zaman da? Bazi olgular denge içerisinde bütünleşmiştir şehirler içinde. Denge bozulduğunda huzur kalmaz. Bu denge bahsi geçen kirlilik ya da işsizlik değildir. İnsanlar arasındaki uyumdur. Nasıl balıklar hırçın sulara yalnızca sürü halinde avlanmaya çıktıklarında hayatta kalabiliyorsa, insanlar da ancak aynı dayanışma içerisinde hayata tutunabilirler. Akıntıyı durdurmak elbette ki mümkündür fakat bunu ancak akıntının ötesindeki kimseyi yalnız bırakmayarak, tüm balıkları aynı yöne yüzmeye ikna ederek başarabiliriz. Aynı amaç uğruna çabalayan birlik olmuş insanları akıntı de-

gil tsunami bile sökemez birbirinden.

Çok parlaktır şehirler. Adeta bir ışık şöleni. Göz alıcıdır ancak bu parlaklığa yetişemeyen yıldızların da ışığını söndürür. Oysa yıldızlar çok daha görkemli büyük ateş topları değil midir? Yakındaki her zaman daha cazip gelmiştir insanoğluna. Ancak sorsan hepsi yıldızları izlemeyi çok severler. Şehirler böyledir işte. Kendini kandıranlar ve kendini kandırıldığını bile fark edemeyenlerle doludur. Belki de bunun sebebi kendini kandırmanın ışıkları kapatmaktan daha kolay olmasıdır. Oysa ne hoştur sevdiğimiz biriyle aynı yıldızın ışığını paylaşabilmek. Sanki elimizi uzatsak yakalayabileceğimiz gibi yakın görünen, ancak aslında hayal gücünün bile ötesinde sonsuza uzanan gökyüzüyle baş başa olabilmek ne güzeldir.

Upuzun bir yoldur şehirler. Sonu bilinmez ama manzarası hoştur. Dağları taşları aşarak gider.

Tırmanması zordur ancak yükseldikçe hızlanır kalp atışlarınız. Nefes alması zorlaşır ilerledikçe. Ama büyüüne bir kere kapıldığımızda duramazsınız. Yola yalnız çıkarsınız ama yol boyunca bir sürü arkadaş edinirsiniz. Belki kuş belki böcek belki bir çiçek. Gülümseyip kalbini fethettikleriniz takılırlar peşinize.

Ne kadar sizinle devam edecekleri belli olmaz ama bir şehirde asla yalnız olmazsınız. Bazen boğucu olur ancak etrafınızda sürekli insanlar bulunur. Tanımasanız bile bilirsiniz o insanın yanınızda olduğunu. Çünkü siz o yolda beraber yürümüşsünüzdür. Ve ikiniz de kalabalık içinde yalnız hissetmenin en zoru olduğunu bilirsiniz. Tutacak bir el, dayanacak bir sırt ararsınız. Aslında her zaman yanınızdadır o dayanak. Belki ailenizde, belki komşunuzda belki adını bile bilmediğiniz

yoldan geçen bir dostta. Tek bir dokunuş, belki bir kelime eritir yalnızlığın dondurucu rüzgarıyla buz tutmuş kalbinizdeki buzları. Hatırlıyor musun?, Bunların hepsini bana sen öğretmiştin. Benim kalbim de buzdan bir kütleyi bir zamanlar. Sıcacık gülümsemenin altına yatan kocaman şefkatinle okşadığında beni “yalnız hissettiğin zaman sadece gülümse, gülümseyen kalpler yalnız olmazlar” demiştin. Bu yolda benimle beraber yürüyen ilk kişi sendin. Elimi tuttuğun ilk gün o kocaman mezarlıkta yatan kalbim tekrar alevlenmişti. Gülümseyince ortaya çıkan gamzelerin, kızdığında içinde fırtınalar kopan zümrüt yeşili gözlerin... Hayatımın güzelliğini sende bulduğumu fark edememiştin.

Bana gülümsemeyi, aşık olmayı ve şehrimi sevmeyi sen öğrettin. Beraber can verdik mezarlıktaki kalplere, beraber daldık o hırçın nehrin mavi derinliklerine. Kaybolduğum zaman elimi tutan sendin.

Beraber yaktık yıldızların ışıklarını. Beraber koştuk o uçsuz bucaksız yolda. Herkesin yabancı olduğu kalabalık bir ortamda senin kalbin ısıttı bedenimi. Ancak şimdi yanımda değilsin. Elim her zaman elini arıyor boşlukta. Gözümün önünden tatlı tatlı dans eden silüetin gitmiyor hala. Simdi sen yatıyorsun o mezarlıkta. Nehrin dövdüğü taşlardan birisin artık. Yolumda çiçek oldun izliyorsun belki de beni hala. Ya da ışığı sönen bir evin tepesinde beliren parlak bir yıldızsın şimdi, bilmiyorum. Bildiğim tek şey seni çok özlediğim. Çünkü benim içinde yaşadığım en güzel şehir, evim sendin. Çok parlaktın, çok güzeldin. Belki ben zamanında beceremedim. Ama siz korkmayın, şehirler aşk korar derler, derince içinize çekin.

MÜSTEŞRİKLERİN SEYAHATNÂMELERİNDE OSMANLI HALKI

Seyahatnâmeler, bir seyyahın ziyâret ettiği belli bir coğrâfî bölgeye âit izlenimlerini anlattığı eserlerdir. Sâdece birer gezi yazısı olarak kabûl edilemeyecek olan seyahatnâmeler, toplumun kültürel dokusuna âit çok sayıda bilgiye kaynaklık etmesi bakımından mühimdir. Batı’da da seyahatnâmeler ve muhtelif edebî eserler vâsıtasıyla Türklerin tanıtılmaya çalışıldığı bilinmektedir. Yazım, müsteşriklerin/oryantalistlerin Türk/Osmanlı halkına dâir perspektif ve düşüncelerini ortaya koyma maksadı taşımaktadır.

1655 yılında İstanbul’a gelip takriben 9 ay ikâmet eden Fransız seyyah Jean Thevenot, meşhur seyahatnâmesinde Avrupalıların sâhip olduğu Türk algısına şöyle temâs eder: “Hristiyanların çoğu Türklerin şeytan, barbar, imansız kişiler olduklarına inanırlar fakat onları tanımış ve onlarla konuşmuş olanlar farklı düşünceye sahiptirler. Zîrâ muhakkak ki Türkler iyi kimselerdir ve ‘Kendinize yapılışınızı istemediğiniz şeyi başkalarına da yapmayınız!’ emrine çok iyi uyarlar.”.

Batı Anadolu’ya birçok seyahatte bulunan İngiliz arkeolog Charles Fellows Türk insanı hakkındaki gözlemlerini şu şekilde anlatır: “Buradaki bir yabancı veya misâfirin ilk dikkatini çekecek olan özellik misâfirperverliktir. Bu özellik, paşadan dağ arasında çadırda yaşayan köylüye kadar her rütbeden kişi tarafından, hiçbir karşılık beklemezsin tarafıma gösterildi. Hiçbir soru sorulmadı, millet-din-zenginlik-fakirlik düşünülmedi; “yabancıyı doyur” evrensel bir kuraldı.”.

Fransız coğrafyacı Elisee Reclus “Evrensel Coğrafya” isimli ünlü kitabının 1884 yılında yayımlanan 9. cildinde şöyle der: “Türklerdeki iyilik duygusu hayvanları dahi kucaklamıştır. Birçok köyde eşekler haftada iki gün izinli sayılır. Türklerle Rumların karışık olarak yaşadığı köylerde ise bir evin hangi tarafa âit olduğunu kolaylıkla anlayabilirsiniz. Eğer evin bacasında leylekler yuva yapmışsa bilin ki o ev bir Türk evidir.”.

Bir başka Fransız yazar olan Claude Farrere Türk halkının ahlâkını şu sözlerle ifâde eder: “Türk Halkı hakkında konuşacak olursak o, dünyânın en iyilerinden biridir. Ahlâk, kânunlara itâat, dürüstlük, cesâret, sebât, zayıf olana karşı yumuşaklık ve şefkat ile hiçbir şeyin eğdiremeyeceği doğuştan bir gurur... İşte, size Anadolu köylüsü!”.

Türklerin maddî ve mânevî temizlik husûsundaki örf, âdet ve hassâsiyetleri de Avrupalıların dikkatinden kaçmamıştır. Misâl olarak, Türk lâlesini Avrupa'ya tanıtmasıyla bilinen Felemenk diplomat Ogier Ghiselin de Busbecq "Türkiye'yi Böyle Gördüm" ismiyle tercüme edilen eserinde bundan bahseder: "Türkler vücut temizliğine çok dikkat ederler. Kirli, pis olanlardan tiksiniyorlar, vücut pisliği onların nazarında ruh pisliğinden daha fenadır. Bundan dolayı sık sık yıkanıyorlar."

Yukarıda Avrupalıların Türk algısıyla alâkalı görüşünü naklettiğim Jean Thevenot, kitabında Türklerin sıhhatliliğine de yer verir: "Türkler çok yaşarlar ve az hasta olurlar. Bizim memleketlerdeki böbrek hastalıkları ve daha bir sürü tehlikeli hastalıkların hiçbirini bilmezler. Öyle zannediyorum ki Türklerin bu mükemmel sıhhatlerinin başlıca sebeplerinden

biri de sık sık hamama gitmeleri ve yiyip içmedeki itidâlleridir. Çünkü az yemek yerler, Hristiyanlar gibi karmakarışık şeyler yemezler, umûmiyet itibâriyle içki âlemleri yapmazlar ve dâimâ idman yaparlar."

Tüm bunların yanında bazı Avrupalı gezginlerin ise öz eleştiri yaparak müşâhede ettikleri kültür ile kendi gelenekleri arasında kıyaslama yaptığı görülmektedir. Meselâ, Kânunî Sultan Süleyman devrinde İstanbul'da esir düşen ve burada yaşadıkları

anlatan bir gözlemci, İspanya'nın İstanbul'da olduğu gibi bir hamam sisteminden yoksun olmasının büyük bir noksanlık olduğunu itirâf etmiştir. Ayrıca, Türklerin kendilerini pis oldukları yönünde tenkit ettiklerini söylemiştir. Nitekim, Türklerin bu konuda haklı olduklarını zîrâ İspanya'da hayâtı boyunca banyo yapmamış insanlar bulunduğunu dile getirmiştir.

MAĞARA ADAMI

Şehrin yakınlarında uzun süre önce unutulmuş bir mağarada, unutulmuş bir insan uyandı. Bu ilkel insan, gözlerini dünyaya bugün tekrar açtı. Mağara adamı ayaklandı ve usulca mağaradan dışarı çıktı. Güneş her zamankinden daha kızgındı. Gökte alev alev parlayan güneş karşısında afalladı, gözleri kamaşmıştı. Her soluk aldığı anda içine taze havayla birlikte hayatın da işlediğini hissediyordu. Yürümeye başladı, havada ıslak toprak kokusu vardı. Ağaçlar dallarını birbirine geçirmiş, adeta sarılıyorlardı birbirlerine. Islak otlara ve çiçeklere ellerini değdirdi içinde yeniden doğmanın mutluluğuyla. Kendi kendine gülümsedi. Işıktan gözleri acımasına rağmen güneşe meydan okurcasına kaldırdı kafasını. Hissediyor ve daha fazla, daha fazla hissetmek istiyordu bu mucizeyi.

Bu kutsal an birden bölündü. Şimdi karşısında daha önce hiç görmediği uçsuz bucaksız bir grilik duruyordu. Toprak olması gereken yerde sert ve gri bir şey... Yadırgamıştı. Yaklaştı ve korkarak dokundu. Ellerini üzerinde gezdirdi. Tanıdık, ıslak toprak değildi, bu kuru sıcak ve sertti. Etrafına bakındı. Toprak altında kalmış olmalıydı anladığı kadarıyla ve orada hapisti. Toprağa dokunmak onu oradan çıkartmak istedi. Bu sert taşa benzeyen şeyle savaştı elleriyle. Yumrukladı, kazıdı elleri kanayana kadar. Başaramamış, toprağa ulaşamamıştı. Bir kenara oturdu. Hevesi kırılmıştı, elleri acıyordu. Dudakları büküldü, şimdi yanaklarını sıcak tuzlu damlalar ıslatıyordu.

Kendini toparlaması biraz zaman aldı. Şimdi bir yandan düşmanı asfalt yola

bakarken bir yandan da onun hizasında yürüyordu. Öfkeli ama bir o kadar da ürkek bakışlarıyla bu hiç bilmediği dünyayı tanımaya çalışıyordu. Çok geçmemişti ki ne kuş cıvıltısına ne yaprak hışırtısına benzeyen garip sesler duymaya başladı. Araba seslerini daha anlamlandıramadan çevresinde yükselen renk renk, çeşit çeşit binalar görmeye başladı. Her yerdeydi binalar: sağ, solu, öne, ardı... Umduğu gibi değil, bulduğu gibiydi her şey.

Kendisi gibi değildi burada insanlar. Dünyanın insanları şaşkınlığa uğratmıştı onu. Yürüyüşleri, konuşmaları, giysileri... Onun bildiğinden farklıydı her şey. Onca farklıydı kendisi de onlardan ama kimse farketmemişti kendisini. Kimse onu görmüyordu sanki.

İçeride sadece erkeklerin bulunduğu bir yere oturdu. Garipsemişti. İçerisi boğuk ve havasızdı. Sigara dumanı her nefes aldığı anda burnuna, ağzına, ciğerlerine doluyordu. Gözleri yaşarmış, öksürüyordu. Biraz önce içine çektiği temiz havayı hatırladı ansızın. İçeriye alışınca çevresini incelemeye başladı. Televizyonu farkettiler. Garip, konuşan, içinde küçük insanlar olan camdan bir kutu...

Televizyonda haberler vardı. Spiker art arda haberleri sunuyordu. Öldürülen genç bir kadın, sel baskınıyla yerle bir olan köy, deprem haberleri, kuruyan bir göl... Bu şekilde giden haberlerin birinde onun ellerini kanatan tanıdık gri şeyi gördü yeniden. Bir trafik kazasıydı bu.

Yorulmuş, kafası ağrıyordu. Bozguna uğramış hissetti. Buradan çıkmak istedi. Oradakilere baktı. Bir şey düşünmüyor

gibilerdi. Hepsi konuşuyordu ama kimse kimseyi dinlemiyordu, anlamaya çalışmıyordu. Kimse ne birbirleriyle ne de kendisiyle ilgilenmiyordu.

Üzgündü, burayı sevememiş, alışmamıştı. Kavga etmek, saldırmak istiyordu. Buranın değişmesi için bir şeyler yapmak istiyordu. Kimse bir şey yapmıyor, umursamıyordu. Hepsi alışmıştı belki de buraya.

Yolda oynayan çocuklar gördü. Diğerlerinin aksine çocuklar onu farketmişti. Kendisiyle ilgilenir gibydiler ancak korktukları belliydi. Yanına gelmeye cesaret edemediler. Hala bir şeyleri umursuyor, konuşmak, keşfetmek, öğrenmek istiyorlardı. Hâlâ cesaretleri ve hevesleri vardı değişime. Her şey uzaktan bakınca güzel ve umut doluydu ama büyüyeceklerdi. Baskıyla yontulacaklar ve kaybedeceklerdi kendilerini. Bu koca fabrika onları da diğerleri gibi yapana kadar durmayacaktı. Özgür olmayacaklardı. Ona olduğu gibi bu dünya onların da kalbini, hevesini kırarak, ellerini kanatacaktı. O boğuk hisse kapıldı yeniden.

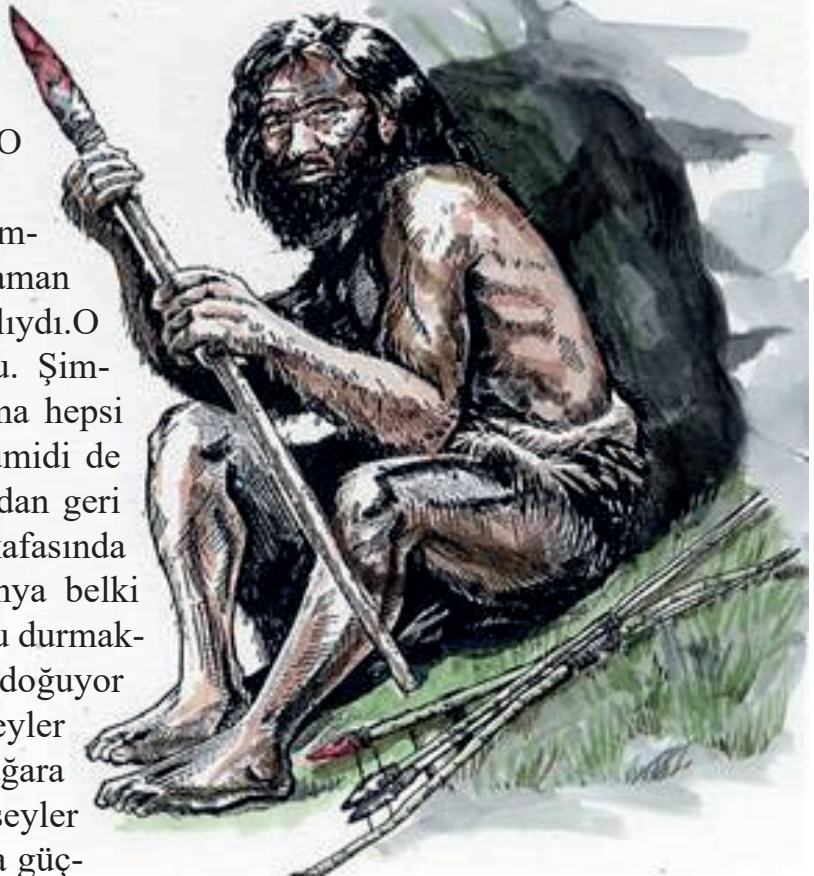
Yürümeye devam etti. Kimsesi yoktu. Kimsesi hiçbir zaman olmamıştı ama bu sefer farklıydı. O zaman çevresinde kimse yoktu. Şimdi insanlar vardı çevresinde ama hepsi gibi o da yapayalnızdı. Artık ümidi de yoktu. Yavaş yavaş geldiği yoldan geri dönmeye başladı. Yol boyunca kafasında düşünceler dolanıp durdu. Dünya belki de hala aynıydı. Yine dönüyordu durmaksızın ve yine güneş doğudan doğuyor batıdan batıyordu. Ama bir şeyler değişiyordu, değişmişti. Mağara adamı burada huzursuzdu. Bir şeyler yapmak savaşmak istemişti ama güç-

süzdü bunun için. Kimsenin umrunda bile değildi ki... Herkes alışmış, uyum sağlamıştı buraya ve o ne kadar çabalasa da durum farklı olmayacaktı. İnsanlar, hatta gördüğü dünya bile yabancıydı bu ilkel insana. Burada yapamayacağını farkettiler. Bu yüzden kaçtı; güvenli, sessiz ve sakin mağarasına.

Mağaranın kapısına gelince dönüp baktı hüznle bu korkunç yere. İçeri girerken önce bir el ateş sesi duydu, sonra da kuşların kanat seslerini. Ağaçların neden birbirlerine sarıldıklarını anlamıştı şimdi. Uyandığı yere yattı ve gözlerini kapattı.

Hâlâ orada yatıyor mağara adamı. Çok zaman geçti aradan ve mağaraya girerler buldu onu yerde öylece yatarken.

İnsanlık özüne dönmüştü yeniden. Einstein'ın kehaneti doğru çıkmıştı: 4. Dünya Savaşı'nda taş ve sopalar vardı artık insanlığın ellerinde.

BETONDAKİ KARDELEN

Gecenin karanlığında ıssız bir ormandasınız. Rüzgarın saçlarınızın dibinde gezdiğini hissediyorsunuz. Etrafta bir yaşam belirtisi, hiçbir ses yok. Kimsecikler yok yanınızda. Sadece siz varsınız. Yapayalnızsınız. Peki, kötü bir şey mi bu? İnsanın kendisinin, ruhunun herkesten soyutlanmış olması...

Kimdir yalnız insan? Başkalarından uzaklaşan mı yoksa kendisine yabancılaşan mı?

Tanımazsa kendi ruhunu insan, o ruhu başkaları için feda ederse ne farkı kalır kendi içinde iki yabancıdan? Annesinin kucağında ağlamasından gözlerinizi son defa kapatıncaya kadar sadece kendisiyle sonsuza kadar baş başadır insan. Ne kadar sosyalleşse de, başkalarına açılsa da; kendini tanımadıkça, ruhunu keşfetmedikçe, gerçekten kim olduğunu anlamadığı sürece dünya üzerindeki en yalnız olandır insan. Herkesle anlaşabilen ve sosyal bir kişi olduğunu zanneder kendisini. Haberi yoktur ki kendisinden uzaklaşmış ve kaçmış bir kişidir sadece, her zaman yalnız olmaya mahkum. Çoğu insan yalnızlığın sadece kimseyle iletişim kurmamaktan ibaret olduğunu düşünür ki bel

bağlamıştır böyle düşünenler sonsuz yalnızlığa.

İnsanın yalnız hissetmesi için illa yalnız olması mı gerekir? Betonların içinden açan bir kardelen, bir sürü yeşil ağacın arasında tek bir turuncu ağaç veya sarı civcivlerin arasındaki tek siyah civcivi daha önce hiç görmediniz mi? Bazen diğer herkesten farklı hissedersiniz. Topluluğa uyum sağlayamazsınız. Farklı ve dışlanmış hissedersiniz. Düşündüğünüz şeyleri ve duygularını istediğin gibi aktaramazsınız karşındakilere ya da onlar sizi istediğiniz gibi anlamazlar. Etrafınız oldukça karmaşık ve kalabalıkta da normal midir böylesine yalnız ve farklı hissetmek? Belki de bu yüzden gömülürsünüz içinize. Yalnızlığın ilk tohumları bilinmeyen bir ses tarafından atılır. Tanıdık olan tek kişi içinizdeki o sestir artık.

Kendi ruhunun derinliklerine inmeye ve incelemeye başlar insan. Çevreniz ne kadar gürültülüyse siz de ruhunuzun sesiyle o kadar bastırırınız o gürültüyü. Kalabalık ve hareketli bir konserde bütün seslerin birden kesilmesi ve görüntülerin yavaş yavaş kaybolması gibi. Yakın ama bir o kadar da uzak bir yolun sonunda kalabalık bir avuç insan var fakat siz bütün çabalarınıza

koşsanız ve engelleri aşsanız da hep yolun diğer ucundasınız, tek başınızasınız. Tam ulaştım, bu sefer başardım derken tekrar tekrar yalnızlıklığın çalımlarıyla bozguna uğruyor ve içinizdeki o huzursuz sese teslim oluyorsunuz.

Belki de en iyi tanıyan kişi yalnızlığı, onunla dost olabilen ve ruhuyla bütünleşendir.

Herkesle anlaşılan, sıcakkanlı ve arkadaş canlısı, bir sürü arkadaşı olan o kişileri tanıyoruzdur hepimiz. Dışarıdan ne kadar da mükemmel gözükür değil mi? Onlarca dostu, seveni var çevresinde. “Ne kadar şanslı... Keşke onun yerinde ben olsam!” diye aklından geçirmeden durmıyor insan. Peki, böyle mi gerçekten? Bu tarz insanların hayatları gerçekten bu kadar mükemmel mi? Bazen çevreniz ne kadar kalbalık da olsa o çevrenin bir parçası değilsinizdir. Dışarıdan her şey yolundaymış gibi gözükse de kimse sizin gerçek duygularınızı, kim olduğunuzu bilemez. Bir gölge oyunu misali gerçeklerdense yansımalarıdır görünür olan. Kimse göremez etrafınızdaki kalabalığın sizi tükettiğini, yapayalnız tek başına olduğunuzu. Kimse anlamaz, bilmez ve duymaz söylediğinizi. Bazen yalnızlık insanın ruhuna böyle uğrar. Yalnızlık gibi gözükmeden. Çok insan var, hiç kimse yok...

Peki, yalnızlık her zaman kötü bir şey midir yoksa onu kötü yapan bizler miyiz? Daha önce hiç yalnızlığın da her duygu gibi ruhumuzun bir parçası olabileceğini düşündünüz mü?

Yalnızlık çoğu insanda çaresizlik ve terkedilmişlik uyandırır. Sanki bir kuyuya atılıp terk edilmişler de ne kadar bağırsalar da kuyunun yukarısındaki kalabalığa

seslerini duyuramıyorlarmış gibi.

Belki de bazen o kuyunun dibinde tek başımıza kalıp kafamızı dinlemek daha iyidir. Kuyunun yukarısındaki kalabalığa neden sesimizi duyuramıyoruz diye düşünüp o kuyuya gömülmek yerine o kuyunun dibini aydınlatıp kendimizi dinlemek, tek başımıza kalmak ve yalnızlığın ruhumuzla bütünleşmesine izin vermek daha iyi olabilir. Zaten ruhumuz kendisini iyice tanıyıp o gücü kendisinde bulunca kolayca o kuyudan dışarı çıkacaktır.

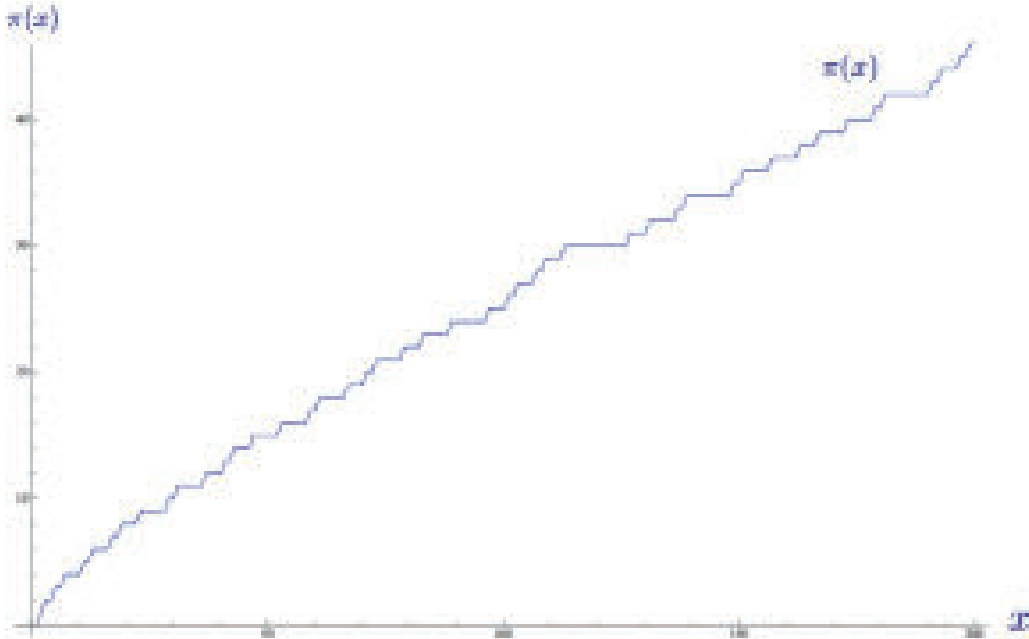
ASALLARIN DAĞILIMI VE MİLYON DOLARLIK BİR SORU

Asal sayılar, bir ve kendisi hariç hiçbir sayı tarafından bölünemeyen, doğal sayılar kümesi içinde bir alt kümedir. Bu alt kümenin eleman sayısı sonsuz olup gözlemi ilk kez milattan önce Öklid tarafından ispatlanmıştır. Basit bir ispat tekniği olan çelişki yöntemi bu ispat için yeterlidir. Günümüzde topolojiden sayılar teorisine kadar matematiğin birçok alanında birbirinden bağımsız yollarla farklı ispatı yapılmış ve yapılmaya da devam edilmektedir. Çoğu, lise öğrencileri tarafından kolayca anlaşılabilir olacak olan bu ispatlar için.[7].

Asal sayılar ve asal sayıların etrafında gelişen olayların neler olduğuna geçmeden önce şu fonksiyonu inceleyelim:

$$\pi(x) = |\{p \leq x\}|.$$

Burada p asal sayı olup, $\pi(x)$, x 'ten küçük eşit asal sayıların sayısını vermektedir. Matematikte $\pi(x)$ için asal sayıç fonksiyonu denmektedir. Şekil 1, [1].

Kökünü Gauss'a kadar uzanan ve döneminin en zor matematik sorularından biri olan Asal Sayı Teoremi (PNT) tam olarak asal sayıç fonksiyonu olan $\pi(x)$ ile $\frac{x}{\log(x)}$ fonksiyonunun asimptotik olduğunu söyler. Matematikte $f(x)$ ve $g(x)$ iki fonksiyon olmak üzere

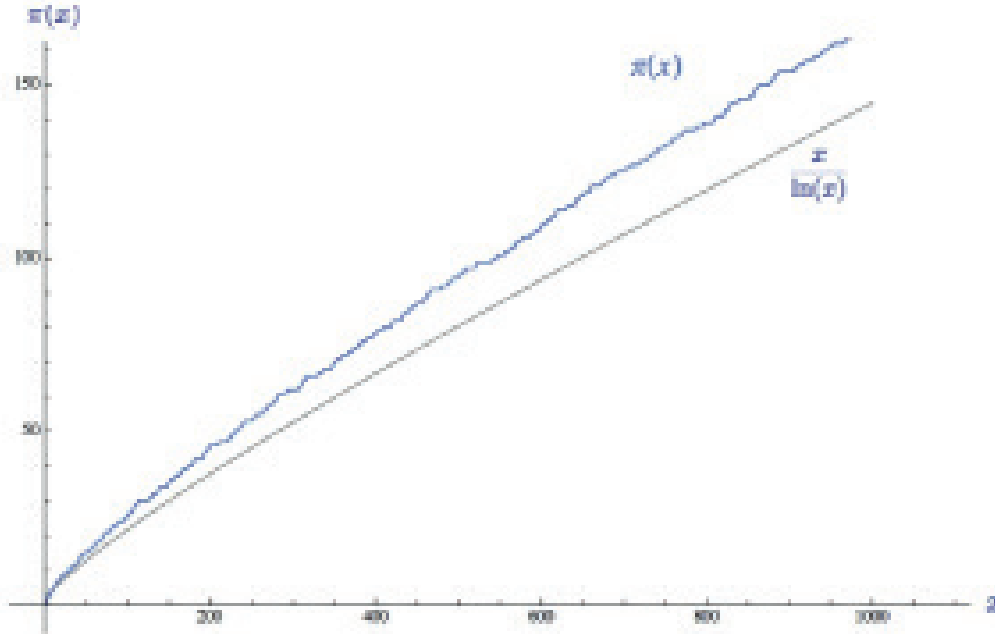
$$\frac{f(x)}{g(x)} = 1$$

olması durumunda, $f(x)$ ve $g(x)$ fonksiyonlarına asimptotik denir. Bu durumda Asal Sayı Teoremi:

$$\frac{\pi(x)}{\frac{x}{\log(x)}} = 1$$

olarak ifade edilebilir. Burada $\log \log x$, x 'in doğal logaritmasıdır. Asal Sayı Teoreminden yola çıkarak asal sayıların sonsuz olduğu çıkar. Hatta asalların asimptotik olarak hangi hızda arttığı da gözlenebilir.

Şekil 2, [1].

Olasılık dilinden konuşacak olursak, Asal Sayı Teoremi, bir x doğal sayısı için n sayıdan küçük ve eşit bir sayının asal olma olasılığının $\frac{1}{\log \log x}$ olduğunu söyler. Her ne kadar Gauss, teoremin ispatına yapamamış olsa da Asal Sayı Teoremi'nin ispatı için şu asimptotik denkleği iddia etmiştir:

$$\frac{\pi(x)}{Li(x)} = 1.$$

Burada, $Li(x) = \int_2^x \frac{dt}{\log \log t}$ olarak ifade edilmektedir. $Li(x)$ ve $\frac{x}{\log \log x}$ fonksiyonlarının asimptotik olduğu,

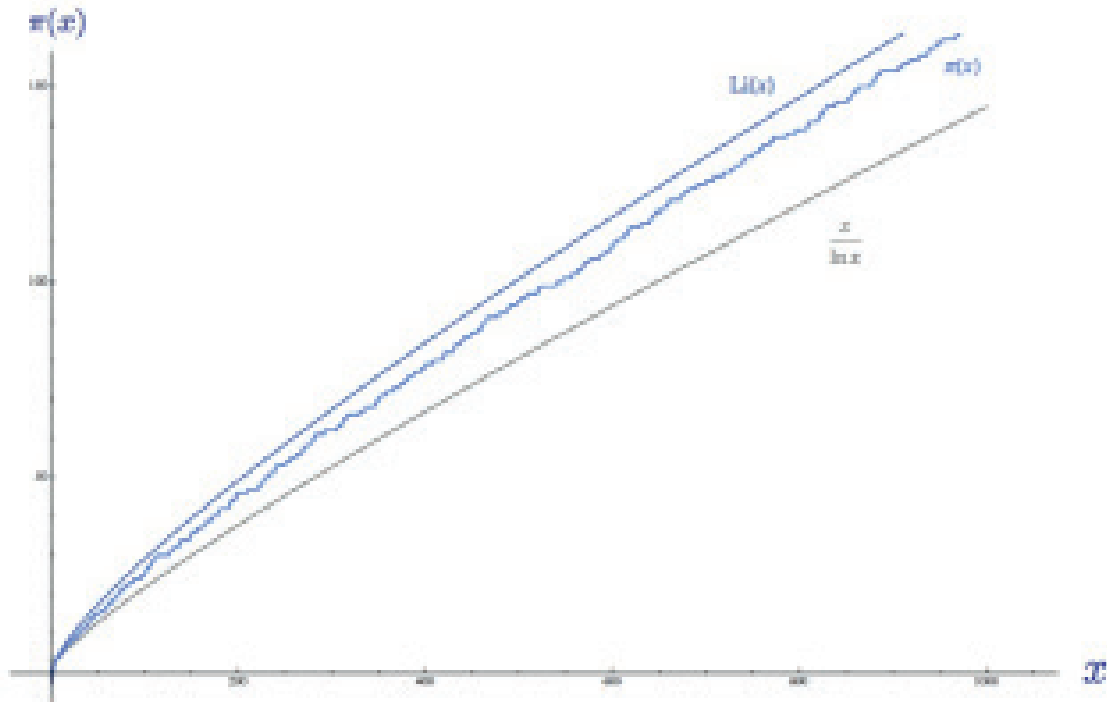
L'Hospital kuralı ve Kalkülüs'ün Temel Teoremi kullanılarak kolayca hesaplanabildiğinden, eğer Gauss'un iddiası doğru ise Asal Sayı Teoremi de ispatlanabilir. Yeterince büyük doğal sayılar için asal sayıç fonksiyonu ve $\frac{\pi(x)}{Li(x)}$

$\pi(10^6)$	=	5,776,455	$\frac{\pi(x)}{Li(x)}$	=	0.999869147...
$\pi(10^{12})$	=	37,607,912,018	$\frac{\pi(x)}{Li(x)}$	=	0.999989825...
$\pi(10^{16})$	=	279,238,341,033,925	$\frac{\pi(x)}{Li(x)}$	=	0.999999989...

olarak yazılabilir. Buradan, x doğal sayısı büyüdükçe $\frac{\pi(x)}{Li(x)}$ oranının bir'e yaklaştığı gözlemlenebilir.

Teoremin ispatı 1896 yılında Jacques Hadamard ve Le Valle Poussin tarafından verilmiştir, [3-4]. Burada şartıcı olan iki büyük matematikçinin aynı tarihte birbirlerinden habersiz şekilde teoremin ispatına erişmiş olmasıdır. Nitekim, teoremin 1790'lara kadar eskiye gittiği düşünülürse yaklaşık 100 yıllık sürede hiç kimse tarafından tam ispatı verilememişken 100 yıl sonra aynı tarihte birbirinden haberi dahi olmayan iki matematikçi tarafından ispatlanmış olması şaşırtıcıdır. Günümüzde teoremin farklı ispatları mevcuttur, bunların arasında 1949 yılında Atle Selberg ve Paul Erdős tarafından temel sayılar teorisi bilgisi kullanılarak yapılan ispat şartıcıdır, [2]. Yine burada aynı yıl birbirinden bağımsız iki matematikçinin verdiği ispatları görmekteyiz.

Şekil 3, [1].

Riemann Hipotezi (RH), matematiğin en zor problemlerinden biridir. Öyle ki, Clay Matematik Enstitüsü tarafından milyenyum problemlerinden biri ilan edilmiştir. Hatta çözüne bir milyon dolar vadedilmiştir. Kısaca, $s = \alpha + i\beta \in \mathbb{C}$ ve $\alpha > 1$ olacak şekilde

$$\zeta(s) = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n^s}$$

Riemann-Zeta fonksiyonunun tüm aşikar olmayan (nontrivial) köklerinin $\sigma = \frac{1}{2}$ dikey doğrusu üzerinde olduğunu iddia eder, [5]. Burada, $\pi^s = e^{-s \log \pi}$ olarak tanımlanmıştır. Hipotezin ispatı sonunda elde edilecek olan para ödülünden ziyade kişiye katacağı ün daha değerlidir. Binlerce yıl geçse dahi unutulmayacak bir matematikçi olmak kuşkusuz ispatla birlikte gelecektir.

Riemann Hipotezi'nin asallarla alakası

$$\zeta(s) = \prod_p (1 - p^{-s})^{-1},$$

eşitliğinden gelir (Euler Product). Bu eşitlik Eratosthenes Eleği denilen bir yöntemle şu şekilde elde edilebilir: Riemann-Zeta fonksiyonunda sigma notasyonu açılarak tekrar yazılırsa

$$\zeta(s) = 1 + \frac{1}{2^s} + \frac{1}{3^s} + \frac{1}{4^s} + \frac{1}{5^s} + \frac{1}{6^s} + \frac{1}{7^s} + \frac{1}{8^s} + \frac{1}{9^s} + \frac{1}{10^s} + \frac{1}{11^s} + \dots \quad (1)$$

olar. Her iki taraf $\frac{1}{2^s}$ ile çarpılırsa

$$\frac{1}{2^s} \zeta(s) = \frac{1}{2^s} + \frac{1}{4^s} + \frac{1}{6^s} + \frac{1}{8^s} + \frac{1}{10^s} + \frac{1}{12^s} + \frac{1}{14^s} + \frac{1}{16^s} + \frac{1}{18^s} + \dots \quad (2)$$

elde edilir. (1) eşitliğinden (2) eşitliği çıkarılırsa

$$\left(1 - \frac{1}{2^s}\right)\zeta(s) = 1 + \frac{1}{3^s} + \frac{1}{5^s} + \frac{1}{7^s} + \frac{1}{9^s} + \frac{1}{11^s} + \frac{1}{13^s} + \frac{1}{15^s} + \frac{1}{17^s} + \frac{1}{19^s} + \dots \quad (3)$$

olarak yazılabilir. (3) eşitliğinde iki taraf bu sefer $\frac{1}{3^s}$ ile çarpılırsa

$$\begin{aligned} \frac{1}{3^s} \left(1 - \frac{1}{2^s}\right)\zeta(s) &= \\ \frac{1}{3^s} + \frac{1}{9^s} + \frac{1}{15^s} + \frac{1}{21^s} + \frac{1}{27^s} + \frac{1}{33^s} + \frac{1}{39^s} + \frac{1}{45^s} + \frac{1}{51^s} + \dots \end{aligned} \quad (4)$$

olar. Tekrar (3) eşitliğinden (4) eşitliği çıkarılırsa

$$\begin{aligned} \left(1 - \frac{1}{3^s}\right) \left(1 - \frac{1}{2^s}\right)\zeta(s) &= \\ 1 + \frac{1}{5^s} + \frac{1}{7^s} + \frac{1}{11^s} + \frac{1}{13^s} + \frac{1}{17^s} + \frac{1}{19^s} + \frac{1}{23^s} + \frac{1}{25^s} + \frac{1}{29^s} + \dots \end{aligned}$$

eşitliği elde edilir. Bu işlemler aynı şekilde sürekli devam ettirilirse, tüm usallar eşitliğin sol tarafına geçirilecek olup, sonunda

$$\dots \left(1 - \frac{1}{13^s}\right) \left(1 - \frac{1}{11^s}\right) \left(1 - \frac{1}{7^s}\right) \left(1 - \frac{1}{5^s}\right) \left(1 - \frac{1}{3^s}\right) \left(1 - \frac{1}{2^s}\right)\zeta(s) = 1 \quad (5)$$

eşitliği yazılabilir. Sol taraftaki her parantez sırayla her iki tarafa bölünürse

$$\zeta(s) = \frac{1}{1 - \frac{1}{2^s}} \times \frac{1}{1 - \frac{1}{3^s}} \times \frac{1}{1 - \frac{1}{5^s}} \times \frac{1}{1 - \frac{1}{7^s}} \times \frac{1}{1 - \frac{1}{11^s}} \times \frac{1}{1 - \frac{1}{13^s}} \times \dots \quad (6)$$

sonucuna ulaşılabilir. Bu da tam olarak Riemann-Zeta fonksiyonunun asallarla alakasını (Euler Product) verir. Riemann-Zeta fonksiyonunun bu yeni formülünü kullanarak şu gözlemi yapabiliriz:

$S = \{x_1, x_2, \dots, x_p\}$, s elemanlı rastgele seçilmiş tam sayılar kümesi olsun. p , bir asal sayı olmak üzere S kümesinden alınan herhangi bir x_i tam sayısının p tarafından bölünme olasılığı $\frac{1}{p}$ dir. S kümesindeki elemanların aralarında asal olması demek, $\text{OBEB}(x_1, x_2, \dots, x_p) = 1$, tüm bu tam sayıların bir kerede bölen bir asal sayı yok demektir. S kümesinin her elemanının bir p tarafından bölünme olasılığı $\frac{1}{p^s}$ olacağından, en az bir x_i tam sayısının p tarafından bölünme olasılığı $1 - \frac{1}{p^s}$ olur. Bu durumda tüm bu tam sayıların bir kerede bölen bir asal sayı olmama olasılığı,

$$\prod_p \left(1 - \frac{1}{p^s}\right) = \frac{1}{\zeta(s)}$$

olar. Sonuç olarak, S kümesindeki elemanların hepsinin aralarında asal olma olasılığı $\frac{1}{\zeta(s)}$ dir.

Riemann Hipotezi ile Asal Sayı Teoremi arasında gerek ve yeter koşul yoktur. Fakat eğer Riemann Hipotezi doğru ise Asal Sayı Teoremi de doğrudur. Bunu gösterebilmek için Analitik Sayılar Teorisi dersinde sıkça karşımıza çıkan şu iki fonksiyona ele alalım, [6]:

$$\Lambda(n) = \begin{cases} \log p, & \text{eğer } n = p^k \text{ 0,} \\ 0, & \text{aksi takdirde} \end{cases}$$

fonksiyonuna Mangoldt fonksiyonu denir. Örneğin, $\Lambda(8) = \log 2$ olup, $\Lambda(6) = 0$ dir. Bu fonksiyonu kullanarak Chebyshev fonksiyonunu şu şekilde tanımlayabiliriz,

$$\psi(x) = \sum_{n \leq x} \Lambda(n).$$

Asal Sayı Teoremi'ni ispatlamak için $\frac{\psi(x)}{x} = 1$ olduğunu göstermek yeterlidir, [6]. Aynı zamanda Riemann-Zeta fonksiyonunun logaritmasının türevi

$$-\frac{d}{dx} \log \zeta(x) = \sum_{n=1}^{\infty} \Lambda(n) n^{-x}$$

olduğundan [5], hayli zor sayılar teorisi teknolojisi kullanılarak Chebyshev fonksiyonu

$$\psi(x) = x - \sum_{\rho} \frac{x^{-\rho}}{\rho} - \log(2\pi)$$

olarak yazılabilir. Burada, ρ , $\zeta(x)$ fonksiyonunun köklerini temsil etmektedir. Bu durumda, eğer Riemann-Zeta fonksiyonunun tüm kökleri biliniirse, $\frac{\psi(x)}{x} = 1$ eşitliği de gösterilebilir. Bu durumda,

$$RH \text{ gerektirir PNT}$$

diyebiliriz.

KAYNAKLAR

1. J. Derbyshire, Prime Obsession: Bernhard Riemann and the Greatest Unsolved Problem in Mathematics
2. P. Erdős, On a new method in elementary number theory which leads to an elementary proof of the prime number theorem, Proc. Nat. Acad. Scis. U.S.A. 35 (1949), pp. 374-384.
3. J. Hadamard, Etude sur les propriétés des fonctions entières et en particulier d'une fonction considérée par Riemann, J. de Math. Pures Appl. (4) 9 (1893), pp. 171-215; reprinted in Oeuvres de Jacques Hadamard, C.N.R.S., Paris, 1968, vol 1, pp. 103-147. 13
4. C.J. de la Vallée Poussin, Recherches analytiques sur la th'eorie des nombres premiers, Ann. Soc. Sci. Bruxelles, 20 (1896), pp. 183-256.
5. H. M. Edwards, Riemann's Zeta Function. 1974. Dover Publications.
6. M. Baker, D. Clark, The Prime Number Theorem, A paper, (2001).
7. L. J. P. Kilford, An infinitude of proofs of the infinitude of primes, <http://arxiv.org/abs/math/0610066>, 2008.

VEFA SPORFEST

Vefa Sporfest; 2017 yılından itibaren düzenlenen, okulumuz öğrencilerini, değerli mezunlarını ve sorumlu beden eğitimi öğretmenlerini içeren, yaratıcı fikirlerin gerçeğe dönüştürüldüğü bir projedir. Vefa Sporfest'in amacı, gençleri sporun içine dahil edip sporun değerlerini aşılamak ve bunun yanında alanında başarılı sporcularla iletişim imkanı sağlayarak lise çağındaki öğrencilerin, sporu hayatlarının bir parçası yapmaya yardımcı olmaktır.

Sene içinde spor dünyasının önemli isimleriyle söyleşiler yapıyoruz. Geçen senelerde Dr. Mehmet Muharrem Kasapoğlu, Mete Gazoz, Taha Akgül, Murat Murathanoğlu, Ramil Guliyev gibi isimleri projemize dahil etmiştik. Sporfest Haftası içerisinde ise futbol, basketbol, voleybol, masa tenisi gibi çeşitli spor branşlarında turnuvalar düzenliyoruz. Bununla birlikte katılımcılarımıza daha önce karşılaşmadıkları konularda deneyim kazanma fırsatı sağlayan atölyeler düzenliyor, devamında da misafirlerimizin gününü renklendiren bahçe etkinlikleri yapıp zirveyi sonuna kadar hissetmelerini sağlıyoruz. Bundan önce dans, yoga, zumba, Wing Tsun, pilates, Amerikan futbolu, quidditch, okçuluk, aikido, kayak, dart, taekwando ve benzeri atölyeler gerçekleştirmiş; şişme oyuncaklar, langırt, mini golf, bilek güreşi turnuvası ve sponsorlarımızın ürün dağıtımını gibi etkinliklerle katılımcılarımıza benzersiz bir deneyim sunmuştuk. Tüm bunların yanında Türkiye'de bir ilke imza attığımız, basketbol turnuvasının katılımcıları arasından en iyilerin seçilerek yapıldığı liseler arası ilk ve tek All-Star etkinliğinin de Vefa Sporfest olarak sürdürüyoruz.

149 yıllık tarihi Vefa Lisemizin bize aşıladığı "Vefalılık" ruhunu yaşatabilmek adına Vefa Sporfest bünyesine kattığımız sosyal sorumluluk projemizin bu sene üçüncüsünü gerçekleştireceğiz. "Küçük Bedenler Vefalı Yüreklere" isimli projemiz kapsamında 11-13 yaş aralığındaki, imkanlarından dolayı İstanbul'u tam anlamıyla gezme fırsatı bulamamış küçük kardeşlerimizi, festival haftamız boyunca okulumuzda ağırlıyor, imkanlarımız dahilinde İstanbul'u gezdiriyoruz. Önceki senelerimizde Beşiktaş JK Şeref Turu, Boğaz Turu, Oyuncak Müzesi, Şükrü Saraçoğlu Stadyumu, SeaLife Akvaryum'u gezdik. Geçtiğimiz sene ise Karagümrük Ortaokulu öğrencilerini ve komitede görevli öğrencilerimizi İstanbul Uçurtma Okulu ile bir araya getirerek önce uçurtma yaptık, ardından yaptığımız uçurtmaları hep beraber Karagümrük Stadyumu'nda uçurduk. Sosyal Sorumluluk projemize katılan küçük kardeşlerimize her sene olduğu gibi eğlenciyi ve mutluluğu elimizden geldiğince yaşattık.

Bu sene, geçen yıl online olarak yaptığımız söyleşilerimizi iki yıl sonra ilk kez bu dönem boyunca yüz yüze gerçekleştirmeyi ve turnuvalar düzenlemeyi hedefliyoruz. Yaz aylarında sıcaklardan sıkılan katılımcılarımız için salon ortamında oynanan voleybolu kuma taşımak istiyor, Beach Volley düzenleyip eğlencenin tadını bir de bu şekilde çıkarmayı hedefliyoruz. Parkedeki rekabeti sokaktaki mücadelecilik ruh ile bir araya getirip son yıllarda ülkemizde de revaçta olan basketbolu 3x3 takımlar halinde açık havada deneyimlemeyi planlıyoruz. Gerçek hayatta katılımcılara hissettirdiğimiz zirveyi sanal ortama taşıyarak etkinliğimizi E-spor turnuvalarıyla zenginleştirmek istiyoruz.

TARIK BUĞRA

MERDÜMGİRİZ-I: Yatak odasındaki çalar saatin her sabah olduğu gibi saat yedide çalmasıyla; donuk bakışları, gece yatmadan önce kurduğu hayallerin etkisiyle kaybettiği sıradanlığı tekrardan kazandı. Gün ışığında dışarıda yürürken yere boş düşüncelerle bakan insanlardan değil de gökyüzünü sanki hayatında ilk defa görüyormuşçasına inceleyen, derindeki özgürlüğü arzulayan ruhu ortaya çıkarmaya imkânı olmayan, bu sahte düzenin sıradan neferlerinden biri olmaya yüz tutmuş, sabah 8'den akşam 5'e kadar mesaiye kalan bir memurdu. Fakat tamamen teslim olmuş sayılmazdı bu sıradanlığa. Gece uyumadan önce tavana bakarak kurduğu hayaller ona biraz da olsa direnme gücü veriyordu.

Pek yakışıklı sayılmazdı fakat ruhu çok zarifti. Lakin günümüzdeki "sıradan" insanlar onun zarifliğine değil; saçını hangi yöne taradığına, cildinin pürüzlü mü yoksa pürüzsüz mü olduğuna, gözlerinin ne renk olduğuna dikkat ederlerdi. Mesele, kimse bilmezdi onun zifiri karanlıkta bomboş sokaklardaki kimsesiz köpekleri beslediğini. Yüreğindeki zariflik kimse'nin umurunda değildi. Onu koşulsuz seven bir arkadaşı yahut sevgilisi yoktu. O, daha çok küçükken ölen annesinin simasını bile hatırlayamazdı. Hafızasına kazınan silüeti eksik, şefkat dolu bir anne figürü vardı yalnızca. Babasının çekip giderek onunla baş başa bıraktığı huysuz amcası da iki sene önce ölmüştü zaten. Çevresindeki sahte arkadaşlıklara, daha fazla tahammülü kalmamıştı. İnsanların günümüzde sevgi sandıkları ucuzluğa muhtaç değildi. O, "gerçek" sevgiye susamıştı.

MERDÜMGİRİZ-II: Gözlerini kırpmadan çevirdiği yazıların verdiği yorgunluk ve üstünü değiştirmeye dahi kalmayan mecaliyle yatağına sırtüstü uzandı. Tam uyuyacaktı ki üst kattan bir ses geldi. Normalde üstüne vazife olmayan işlere karışmazdı. Fakat bu sefer gittikçe netleşen sesin attığı kahkahanın büyüüne kapıldı. Soğuk olan içi, dondurucu bir alevle yandı. "Yeni taşındınız herhalde buraya." dedi tavanın ardındaki ses. Genç adam önce cevap vermekte tereddüt etti. Kadınlarla arasında geçen diyaloglarda hep sesi titrerdi çünkü. Sonunda içindeki sohbet etme arzusuyla yaptığı savaşı kaybetti. "Evet. Taşınalı bir hafta oluyor." dedi. "Gecenin bu saatinde uyanık mısınız diye merak etmişim doğrusu." Genç adam önce şaşırıldı. Sonrasında içinde var olduğundan dahi yeni haberi olan bir benliğin verdiği cesaretle kendinden emin bir ses tonuyla konuşmaya başladı. "Yazıhanede çevirmenlik yapıyorum. Yetiştirmem gereken birkaç yazı vardı da. Bu arada ben Cahit." Uzun bir süre yanıt gelmedi. Susuştular öylece. Cahit yineledi. "Ben Cahit. Peki ya siz?" "Demek çevirmensiniz ha? Ne sıkıcı! Sıkıcı olan çevirmenlik yapmanız değil. Her sabah işe gidip gelmeniz, insanlarla muhatap olma mecburiyetinde olmanız. Yerinizde olsam çoktan istifamı vermiştim." Ne garip kadındı ama! İştten istifa ederse nasıl her gün akordeon çalan çocuğa en az bir beşlik verebilecekti? "Siz ne işle meşguldünüz?" "Ben mutluluk satıyorum. Şu sıralar işler pek kesat." Cahit karşısındakinin bir deli olduğunu düşünse de içindeki merakı, arzusunu bastıramıyordu. "İsterseniz çardakta çay içelim.

Hem sizi hem de beni uyku tutmadı anlaşılın.” “Ben dışarı çıkmam.” “Nasıl yani? Hiç mi?” “Uzun zamandır hiç.” Bu kadın aklını yitirmiş olmalıydı. Cahit artık konuşmayı sonlandırmak bir daha yanıt vermek istemiyordu fakat sesinin büyüüne kapılmıştı bir kere. “Neden çıkmıyorsunuz?” Karşı taraftan yanıt alamadı. Uzun bir süre bekledi. “Uyumam lazım. Yarın gece 12’de yine burada buluşalım. İyi geceler!” Cahit’i çok heyecanlandırmıştı bu oyun. İçindeki benlikler kavga ediyordu adeta. Bir taraf sıradanlığı bozmak yasak derken diğer taraf sesin büyüüne kapılmış, buluşmaya gitme konusunda ısrarcıydı. Kafasındaki bu düşüncelerle bir süre sonra uykuya daldı.

MERDÜMGİRİZ-III: “Orada mısınız?” diye seslendi tavanın ardındaki ses. Cahit heyecanla yanıt verdi. “Buradayım.” “İstifa ettiniz mi?” “Niçin edeyim?” “Sizin gibiler görmüyor. Ben gördüm. Beni sıradanlığa mahkûm eden bu düzen...” Cahit genç kadının sözünü kesti. “Kendinizi bir daireye kapatarak mı karşılık verdiniz onlara? Ne korkakça ama!” Utangaç adamdan eser kalmamıştı. İçinde nedsizce sesin sahibini azarlama arzusu vardı. “En azından sizin gibi, samimiyetsiz insanlarla muhatap olma mecburiyetinde kalmıyorum. Canım neyi arzu ederse onu yapıyorum.” “Canınız, varlığınız yahut yokluğunuz hiç kimse tarafından fark edilmeyerek tek göz odalı bir dairede ömrünüzün geri kalanını çürütmeyi mi arzu ediyor?” “Siz buna ömür çürütmek deyin. Ben buna özgürleşmek diyorum. Kanatlarım burada geçirdiğim her an güçleniyor. Lakin hata bende. Siz bunu asla göremeyeceksiniz bayım! Sizinle muhabbet etmeye çabalamak bir hataydı. İyi geceler!”

Cahit bunu niçin yaptığını sordu kendine. Ömründe edindiği tek arkadaşı da yaptığı bencillik yüzünden elinden kayıp gitmişti. Suçladı bir süre kendisini. Hesaplaştı kendisiyle. Kendisinin kurduğu mahkemede yargıç da avukat da müvekkil de kendisiydi. Yargıç infaz kararı verdi. Avukat zaten müvekkilinin ruhunun bir ölü olduğunu söyleyerek karara itiraz etti. Muhakeme hiç durmaksızın sabaha kadar süregeldi.

MERDÜMGİRİZ-IV: Guguk kuşu yuvasından çıktı. Dün akşam yaptığı bencillik yüzünden kafasında onlarca özür cümleleri sıraladı. “Özür dilerim. Bunca yıllık hayatımda edindiğim tek arkadaş sizsiniz. Rica ederim beni affedin. Cahilliğime verin.” Bir öksürük sesi... “Pekâlâ Cahit. Esasen ben de fazla üzerinize geldiğimin farkına vardım. Unutalım bu bahsi.” Mahcupça susuştular bu defa. Sonunda Cahit derin bir nefes alıp cesaretini topladı ve konuşmaya başladı. “Hayatımda pek kadın tanımadım. Tanıyacak gibi olduklarımsa bana hep bir perdenin arkasından göründü bana. Tıpkı sizin gibi. Siması eksik bir kadın var. Hayalimde yaşattığım... Benim için pek mühim birisi. Sizi ona çok benzetiyorum. İzniniz olursa size onun ismiyle, Mine diye sesleneceğim.” dedi Cahit. Tavanın ardındaki ses “Peki” dedi. Sabaha kadar sohbet ettiler. Cahit tavanın ardındaki sesin sahibine hasretini duyduğu sokaklardan, nefretini duyduğu insanlardan bahsetti. Ses ise ona merhametten... Uzunca bir süre her gün saat 12’de buluşup bazen sohbet bazen münakaşa ettiler. Fakat bu buluşmaların ardı arkası hiç kesilmedi.

MERDÜMGİRİZ-V: Vakit gelmişti. Saat tam 12’de randevulaştıkları yerde

buluşup dün akşam yarım bıraktıkları derin sohbete devam edeceklerdi. Yatağına sırtüstü uzandı. Burada olmaktan derin bir haz duyuyordu. “Nerede kalmıştık?” diye fısıldadı. Birilerinin onları duymasından korkar gibi bir hali vardı. Ettikleri lafları iştirilerse şayet sanki onun dünyadaki tek arkadaşını çalacaklarmış gibi hissediyordu. “Dün akşam, yanlış hatırlamıyorsam neden bu kadar gizemli olduğunuz hakkında derin bir münakaşa içerisindeydik.” diyerek bozdu. Derin bir nefes aldı, ardından verdi. “Şimdiden söyleyeceklerim için beni bağışlayın Mine. Fakat ben sizin kendinizi niçin bu denli gizlediğinize anlam veremiyorum. Sizinle bu tek göz odalı apartman dairesine taşındığım günden bu yana muhabbet içerisindeyiz. Fakat sizin bana karşı olan bu güvensiz tavrınız kalbimi kırıyor.” Bu akşam diğer tüm randevularından farklıydı. Mine ona yanıt vermedi. O da daha fazla üstelemedi. Normalde olsa üstüne gider, Mine’nin bir korkak olduğunu iddia eder, onunla hırçın bir kavgaya tutuşurdu. İki taraf da bir daha böylesine kaba bir insanla konuşmayacağına sözsüz bir şekilde yemin etse de her akşam yine aynı saatte buluşma yerine gelerek sanki dün akşam hiçbir şey olmamış gibi konuşmaya devam ederlerdi. Çünkü birbirlerine, bu sahte dünyanın samimi-yetsizliğinden arınmaya ihtiyaçları vardı. Müthiş bir gülümsemeyle “Ah... Eminim sizin saçlarınız hafif dalgalı, kızıl rengindedir. Sanki bundan daha çok öncesinde, bir kelebek tarafından kondurulmuş buse-nin hediyesi olan sol yanağınızdaki ben... Bugün fazlasıyla umursamazsınız. Baksanıza size kırıldığımı söylüyorum fakat siz benim “fazlasıyla” kırılmanızı iddia ediyorsunuz.” Gözlerini yumdu. “Kalemle tutturulmuş dağınık topuzunuzun

kenarından elmacık kemiklerinize doğru uzanmış saç tutamınızı gamsız bir tavırla kulağınızın arkasına attığınızı görüyor gibiyim.” Ayağa kalkıp masadan kâğıt ve kalem aldı. Gözleri kapalı bir şeyler karaladı saman kâğıdın üzerine. Her noktayı hissederek çizdi. “Ne kadar hoşsunuz. Benim beceriksiz ellerim bile sizin zarifliğinizin zerresini eksiltemedi. Böylesine güzel birinin kendisini gizlemesine anlam veremiyorum. O küflü tavanın arkasında gizlenmekten vazgeçmelisiniz.” Elindeki kâğıdı duvara astı. Soğuyan yatağında sırt üstü uzandı. “Tamam. Haklısınız. Susuyorum. Sizi zor durumda bıraktığının farkındayım. Özür dilerim. İnanın bana yarın böyle lakırdılar etmeyeceğim. Size güzel şeylerden bahsedeceğim. Sevgiden, merhametten... Size hasretini çektiğiniz sokakları anlatacağım. Caddenin ortasında akordeon çalan çocuğu örneğin... Fakat hepsinden önce işimden kovulmam gerek. Malum; tek tutunacağı dal da kırılınca, insan daha fazla devam etmek, sokaklarda gezinmek, caddede akordeon çalan çocuğa bozukluk vermek istemiyor. Sabah işe geç kalmamı ve huysuz patronumun beni azarlamasını istemeyiz. Pek konuşmasanız da bu güzel sohbet için teşekkür ederim. İyi geceler.” Başucundaki gece lambasını söndürmeden önce son bir kez biraz önce duvara astığı saman kâğıda baktı. “Halledemiyoruz.” diye fısıldadı. “Halledemiyoruz.”.

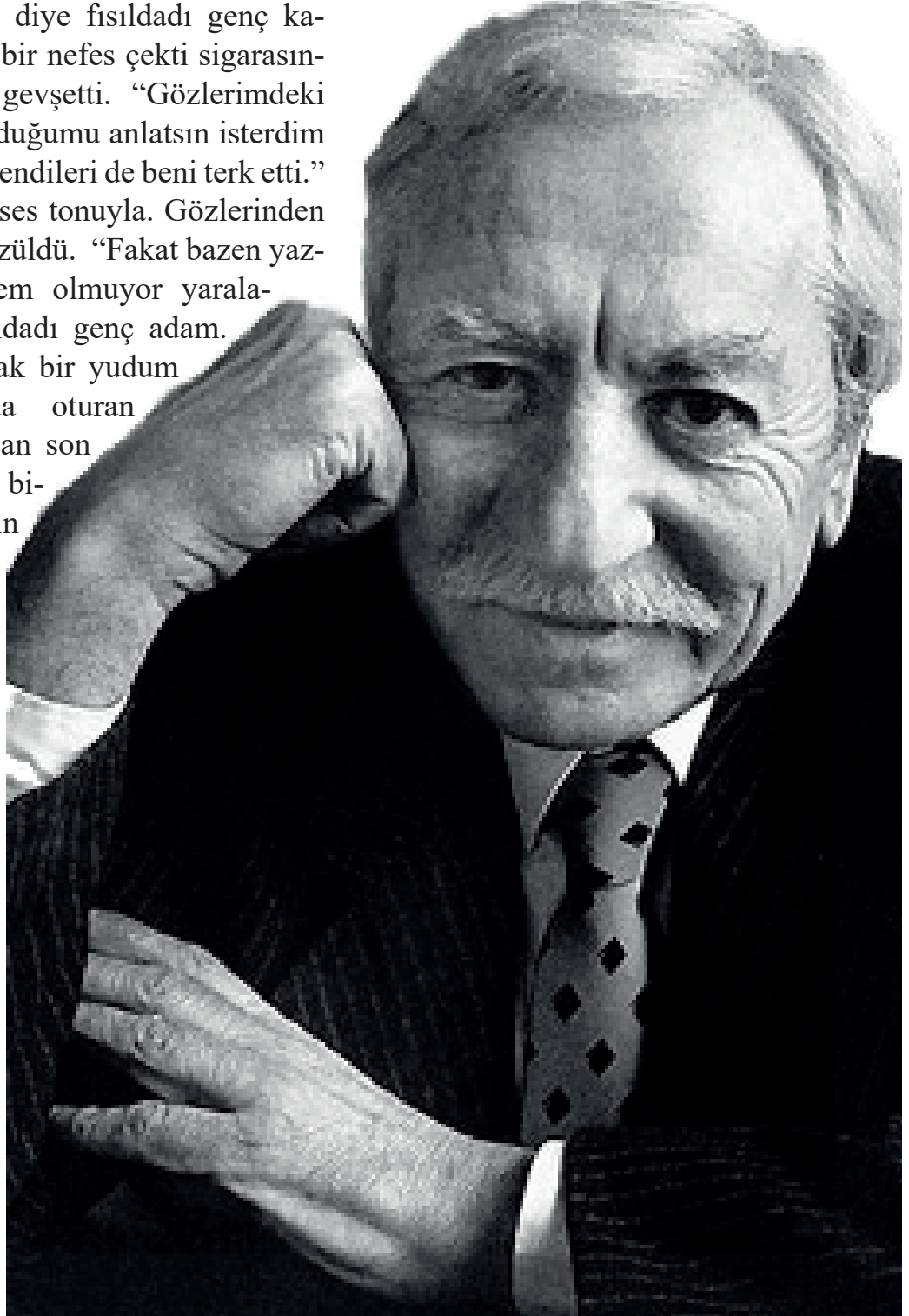
MERDÜMGİRİZ-VI: Aradan baharlar geldi geçti. Mine artık Cahit’e güvenmeye başladı. Hayatın samimi-yetsizliğinden arınmış iki insan birbirini bulmuştu. Bugün yine her zamanki gibi saat 12’de buluşmak üzere randevulaştılar. Fakat bir farklılık vardı bu buluşmada. Apartmanın

girişindeki çardakta muhabbet edeceklerdi ilk defa. Cahit saat 10'dan beri çardakta oturmuş Mine'yi bekliyordu. Saçları ve suratı beyaz bir tülle kaplı ince, uzun bir kadın çıktı apartmandan. Çardağa doğru yaklaştı. "Cahit?" diye seslendi. Sağ elindeki dantelli eldiveni tokalaşmak için çıkardı.

"Nasılsın?" diye fısıldadı genç kadın. Cahit derin bir nefes çekti sigarasından. Kravatını gevşetti. "Gözlerimdeki ışık size nasıl olduğumu anlatsın isterdim fakat sağ olsun kendileri de beni terk etti." dedi yorgun bir ses tonuyla. Gözlerinden bir inci tanesi süzüldü. "Fakat bazen yazmak bile merhem olmuyor yaralarım." diye fısıldadı genç adam.

Kahvesinden ufak bir yudum aldı. Karşısında oturan genç kadına kalan son iki sigarasından birini uzattı. Kadın zarafetle aldı sigarayı. İnce uzun parmaklarının arasında sigara değil de sanki papatya tutuyor gibi bir hali vardı. Genç kadının beyaz tülle kapalı olan suratından simasını çıkarmak mümkün değildi. Önünde duran kahveden hiç yudum almamış, sigarasını yakmamıştı bile. Genç adam hüzünlüydü.

Olabildiğince gevşettiği kravatı ve buluşmanın başından beri yaktığı sigaralar onun ne kadar gergin olduğuna delildi. "Dün akşam işten eve dönerken çok rezil bir olaya şahit oldum. Cadde başında her gün olduğu gibi akordeon çalan çocuğu tartakladılar. Çocuğu döven adam çok gürültü yaptığını söyledi. Akordeon gürültü-

ymüş(!) Çocuk ağladı. Çok ağladı. Sabahdan akşama kadar akordeon çalarak topladığı bahşişler kaldırım boyu yere saçıldı. Çocuk onları almaya tenezzül etmeden ağlaya ağlaya gözden kayboldu. İnsanların neden etraflarındaki güzel şeylere tahammülü yok? Akordeonlu çocuk her sabah biraz da olsa beyaz olabiliyordu siyahımıza. Hiçbir şeyden mutlu olamayan ruhsuz kimselere, verilen 5 kuruş bahşişin ardından çocuğun yüzünde oluşan o kocaman gülümseme fazla gelmişti belki de. Örneğin apartmanda bir alt dairemde oturan adam her gün bağıra çağıra karısıyla kavga eder. Fakat kimse ama kimse onu “Gürültü yapıyorsun!” deyip tartaklamaz. İnsanlar güzel şeylere katlanamıyorlar Mine. Ben de insanlara katlanamıyorum. Çok yoruldum Mine. Anlıyor musunuz? Çok fazla bitkinim. Daha iki gün evvel size özlemini duyduğunuz sokaklardan güzel haberler getireceğimi söylemiştim lakin...” Genç kadın “Lüzumu yok. Siz de yavaş yavaş farkına varıyorsunuz benim gibi.” diyerek Cahit’in lafını bitirmesine izin vermedi. Genç adam uzaklara daldı. Mine haklı mıydı?

MERDÜMGİRİZ-VII: Genç adam dizlerinin üzerine çöktü. Birinin ona sarılmasını bekliyor gibiydi. Kimse sarılmadı. Kimse onu öpmedi, koklamadı. Kimse ona “Nasılsın?” diye sormadı. Kapalı olan gözlerini açtı. “Ruhumun benden çekildiğini hissediyorum. Hislerim beni terk etmeye hazırlanıyor. Farkındayım. Fakat korkuyorum Mine. Hissedememenin hayali bile beni korkutuyor. İçinde bulunduğum mutsuzluk ve çaresizlik hissi acı vererek de olsa ayakta durmamı sağlıyor. Sanki içimde bir şeyler can çekişiyor ve ben onlara yardım eli uzatamıyorum gibi.

Düşüne düşünene bir yere varamamak canımı acıtıyor. Elimden kayıp gidenleri durduramıyorum. Gidiyorlar Mine. Ve ben karşılarında durup “Gitmeyin.” diyemiyorum. Ve onlar kalbimin limanından bir gemiye binip sessiz sedasız gidiyorlar. Ruhum ölüyor Mine. Yardım et!”

MERDÜMGİRİZ-VIII: Genç adam mürekkebi masaya damlamış kalemi eline aldı. Usul usulca yazmaya başladı. “Cılız bir mum ışığı eşliğinde yazıyorum sana bunları. Sustuklarımı konuşacağım bugün. Bilirsin, ben susarım hep. Kafamın içi pişmanlık. Asla duyamayacağın sessiz bir çığlık atacağım. Yaşadığımı sandığım bu hayat bir kamburdan öteye gitmedi. Gidemedi. Gücümün eninde sonunda tükeneceği, bu kamburu taşımaya takatimin kalmayacağı daha ilk perdeden belliydi. Hayır, korkma. Bu bir intihar mektubu değil. Merak etme ölmeyeceğim. Hem bilirsin ölüm soğuk. Ve ben soğuk şeylerden pek hazzetmem. Yalnızca kamburumdan kurtuluyorum. Oyunun sonunu merak etmiyorum artık eskisi gibi. Sahnedeki oyuncular yapmacıklaştı. Benim için artık “Tiyatro bitti. Beklemeye lüzum görmüyorum.” Biliyor musun? Hayat zor. İnsanlar acımasız. Havalarda soğuk. Ve demiştim ya ben soğuk şeylerden nefret ederim.” Kalemi usulca meşe ağacından yapılmış masaya bıraktı. Silahı kalbinin tam üzerine dayadı. Gözlerini sıkı sıkı yumdu. Acı bir tebessüm belirdi yüzünde. “Son perdeyiz Mine.” diye tısladı dalga geçer bir ses tonuyla. Ve kulakları sağır edici bir ses. Bam! Fazla değil... Yalnızca birkaç saniye sonra Cahit’in beyaz gömleği kızıyla boyandı. Tıpkı Mine’nin hiç görmediği ipek saçlarının rengi gibi derin bir kızıla...

DORIAN GRAY'İN PORTRESİ ÜZERİNE

Tablo, tablo söyle bana

Var mı ruhumda kanamayan yara?

Oscar Wilde'ın en önemli eserlerinden biri olarak görülen ve yazdığı tek romanı Dorian Gray'in Portresi, bizi sanat ve ahlak üzerine yapılan uzun ama heyecan verici bir yolculuğa sürükler. Kitabın adeta fırça darbelerini hissettiğiniz görsel yoğunluğuyla ağır sembolizmi bir rüyanın içinde olduğumuz izlenimi verir. En önemlisi de doğru ve güzel arasında yapılan bu gitgelli mücadeleye, aklımızı başımızdan alır. Artık önemi olan tek bir soru kalmıştır: Doğru mu yoksa güzel mi? Başka bir deyişle eğer ahlaki değerlerimiz ve zevklerimiz arasında bir seçim yapmamız gerekse hangisi seçerdik? Gelin, birlikte Dorian Gray'in dünyasına bir adım atalım ve bu cevabı bir de onun ağzından dinleyelim.

Kitabın hemen ilk sayfalarında Dorian karşımıza güzel ve masum, günah-tan azade bir genç olarak çıkar. Güzelliği ile herkesi büyüler ve işin ilginç tarafı bu güzelliğin farkında değildir. Hikayemiz de tam olarak bu noktada başlar, Dorian güzelliğinin farkına varır. Hırs ya da korkunun ne demek olduğundan habersiz Dorian, kendi güzelliğinin farkına vardığında ve elindeki hazinenin bir gün yitip gideceğini bilerek zamanın acımasızlığı karşısında öfkeye, korkuya ve kıskançlığa kapılır. Güzelliğinden hiçbir şey kaybetmeyecek, zamana karşı dimdik duran tabloyu kıskanır Dorian. Sonrası karanlık bir dilek, felaketin ayak sesleridir.

Peki güzelliğini Dorian'a gösteren nedir? Nedir onun bu amansız aşka kapılmasına yol açan? Kitabın en başında bizi karşılayan iyi huylu sanatkarımız Basil'in yaptığı Dorian'ın portresidir bu. Basil Dorian'a hayrandır ve bu hayranlığı onu her sanatkarın yapacağı gibi bir eser ortaya koymaya iter. Kendi ruhunu da kattığı, aşkının göstergesi olan eseri bir portredir, hayran olduğu kişinin portresi. Edebiyatta bazen bir ayna, bazen bir göl ya da bu kitaptaki gibi bir tablo olarak karşımıza çıkan bu nesne bizim hikayemizde de diğer bütün karakterlere yaptığı gibi Dorian'a kendini sevmeyi öğretir. Ancak bu sevgi öncesinde bir tapınmaya sonrasında ise kıskançlığa yol açacaktır. Giderek daha da narsistleşecektir Dorian.

Dorian güzelliğini sevgi dolu ellerden çıkan bu eserle fark eder. Güzelliğini fark etmesiyle de hiç yaşlanmayacak olan bu tabloyu kıskanır ve Basil'e şu sözleri sarf eder:

“Güzelliği solmayan her şeyi kıskanıyorum. Beni resmettiğin portreyi kıskanıyorum. Benim kaybetmem gereken bir şeyi o niye elinde tutsun? Geçen her an benden bir şeyler alırken ona bir şeyler veriyor. Ah, keşke diğer türlü olsaydı! Keşke resim değişse de ben hep şimdiki gibi kalabilseydim! Neden bunu resmettin ki? Bir gün benimle alay edecek bu resim, korkunç bir şekilde alay edecek!” (1)

İnanılmaz bir biçimde dileği gerçek olur Dorian'ın. Tablo, Dorian yerine yaşanır. İlk başta Dorian'ın güzelliğini yansıtan tablo, sonrasındaysa ruhunu yansıtır. İlk başta kimsenin bakmaya doyamadığı bu tablo, daha sonrasında yaşanır, günahlarla kirlenir, kana bularır. Öyle ki sonunda bakılması imkansız bir hale gelir. Aynasına bakamayan, vicdanında taşıdığı bu yükü daha fazla kaldıramayan Dorian, sonunda kaçınılmaz, hazin sonuna kavuşur.

Dorian'ın dileğinin gerçek olması şeytanla yapılan bir anlaşma olarak görülebilir. Ebedi güzellik uğruna Dorian tabloyla yer değiştirmiş, bir bakıma ruhunu satmıştır. Tablo onun ruhunun bir yansımaya dönüşürken Dorian ruhu kayıp, salt güzellik sembolü olarak hayatını zevk peşinde koşarak sürdürür. Hikaye şeytan ile yapılan anlaşma bakımından bize Faust'u anımsatır.

Peki, Dorian'ın bu dileği dilemesine neden olan, onu kıskançlığa iten, aklını karıştıran kimdir? Kim onu günaha çağırır? Bu noktada Lord Henry'nin adını anmamak, ve onu biraz tanımak için de düşüncelerine bir bakış atmamak mümkün değil. Lord Henry, haz ve deneyim dışında hiçbir şeyi önemsemeyen, ahlaki melekeleri olmayan ve günahın kurtulmanın tek yolunun ona boyun eğmek olduğunu söyleyen bir asilzadedir. Öyle ki düşüncelerini şu alıntıyla özetleyebiliriz:

“Boğmaya çalıştığımız her dürtü zihnimize iyice yerleşiyor ve bizi zehirliyor. vücut bir kez günah işler ve günahla ilişkisi kesilir, çünkü eylem bir tür arınmadır. geriye bir hazzın anısından

ya da pişmanlığın lüksünden başka bir şey kalmaz. Şeytana kapılmaktan kurtulmanın tek yolu ona boyun eğmektir. Karşı koyarsanız, ruhunuz kendine yasakladıklarına, kendi canavarca yasalarının canavarlaştırdığı ve yasa dışı kıldığı şeylere karşı duyduğu arzu yüzünden hastalanır.” (2)

Lord Henry, kitap boyunca bize hayatın seyircisi olmamayı, kontrolsüz arzularımızın bizi götürdüğü yere gitmemizi, tersinin korkaklık ve hayattan kaçış çabası olduğunu söyler. Ona göre yapmamız gereken günahın korkup kaçmamak ahlakın boyunduruğu altına girmemektir. Ancak bu şekilde hayatın tadına varabilir ve fesat düşüncelerin zehrinden ruhumuzu ve bedenimizi uzak tutabiliriz. Bizi günaha çağırmasıyla artık bir şeytan figürüne dönüşmüştür Lord Henry.

Bu noktada çelişkimiz iyice belirgin bir hal alır. Dorian'ın Lord Henry ile karşılaştığı o güne kadar inandığı değerler ile onun için daha yeni olan günah kavramı arasında kaldığını görürüz. Bu ilk bakışta gözle görülür bir iç çekişme olmasa da ilk tohumlar atılmıştır artık. Günah bize bir cesaret göstergesi olarak sunulur. İnançlarımızın bizi kısıtladığı söylenir. Uzanıp o elmayı yeme vaktimiz gelmiştir artık.

Bu açıdan bakıldığında Dorian'ın ilk günahı da bize ironik görünür. Çünkü bir aşkın sonucunda gerçekleşir bu günah. Aşkın meyvesiyle değil belki ama onun ölümüyle. İlk başlarda Dorian bir oyuncuya aşık olmuştur. Onu sahnede

izlemiş, oyunculuğu genç adamı mest etmiştir. Sibyl adındaki bu kız da Dorian'dan hoşlanmakta, ona "Beyaz Atlı Prens" diyerek hitap etmektedir. Her şey yolunda gibi görünürken bir gün Sibyl oyunculuk yeteneğini kaybeder. Bunu şu sözlerle ifade eder:

"Dorian, Dorian, seni tanımadan önce, oyunculuk yaşamımdaki tek gerçeklikti. Tiyatroda yaşıyordum Burada ki her şeyin hakiki olduğunu düşünüyordum... Ah, güzel sevgilim sen geldin ve ruhumu zindandan kurtardın! Bana hakikatin aslında ne olduğunu gösterdin... Bana daha yüce, tüm sanatın ancak yansıması olabileceği bir şey getirdin sen. Aşkın hakikatte ne olduğunu anlamamı sağladın... Hissetmediğim bir tutkuyu taklit edebilirim ancak beni alev alev yakarı taklit edemem. Dorian, Dorian, bütün bunların benim için ne manaya geldiğini anlıyorsun şimdi değil mi? Yapabilsem bile bir aşığı oynamak benim için saygısızca bir hareket olurdu. Bana bunu gösterdin sen." (3)

Ancak Sibyl'in aşkı Dorian'a yetmez. Onun aşkı sanata ve güzelliğedir. Sibyl'in sanatı öldüğü anda o da Sibyl'i reddeder, onun içindeki aşkı ve sevgisinin hakikiliğini göremez. Gördüğünde ise her şey için çok geçtir artık. Aşkından intihar ederek sanatını hayatına dökmüş, bir Juliet olarak ölmüştür Sibyl.

Kitap boyunca aşk teması kendini gösterir. Üç aşk ve üç ölüm vardır bu kitabı süsleyen: Sibyl'in Dorian'a duyduğu aşk ve Dorian'ın onu reddi sonucunda intiharı, Basil'in Dorian'a duyduğu

aşk ve bu aşkın sonunda gelen cinayet, son olarak da Dorian'ın kendisine duyduğu aşk ve bu aşkın bitimi sonucunda kaçınılmaz olarak ölümü. Kitaba Basil'in Dorian'a duyduğu aşkı okuyarak başlarız ve bu aşkın sonucunda portre doğar, kitabın sonundaysa artık Dorian'ın portreye duyduğu aşk yerini tiksintiye bırakmıştır ve aşkının ölümüyle Dorian portreyi de öldürür. Bu yüzden artık ölmesi gerekir.

Anlaşıldığı üzere bu hikayede aşkın tek öznesi güzelliğdir. Herkes Dorian'ı (Dorian da kendisini) güzelliği için sever. Gene aynı biçimde Dorian'ın Sibyl Vane'i sevmeye nedeni de sanattır. Sanatının güzelliği kaybolduğunda Dorian'ın aşkı da ölmüş olur. Yüzeyle olan yani göze görünen güzellik ile iç güzellik arasındaki fark, bununla beraber insanın iç güzelliği fark etmekten aciz oluşu roman boyunca verilen ahlaki mesajlardan ilkidir.

Dorian eve varıp portresini incelediğinde zalim bir yüz ifadesiyle bulur onu. Bu bir bakıma hatalarının farkına varmasını sağlar, kırdığı kalbi onarmaya karar verir bir an için. Lakin bu noktada Lord Henry'nin etkisi yeniden nükseder. Ölüm haberinin getirmesi gereken pişmanlığın yerini deneyimin tatlı anısı alır. Böylelikle Dorian portresini gözden uzak bir odaya kilitlet. Vicdanının sesinden kurtulmaya, onu bastırmaya çalışır. Artık arzularının esiridir o.

Bu noktada Dorian'ın hayatını etkileyen iki sanat eserine, iki hediyeye göz atmamız yerinde olur çünkü hikayemiz

bu noktadan sonra hız kazanır: Basil'in verdiği portre ile Lord Henry'nin verdiği sarı kitap. Basil kitabın en başında bizi karşılayan iyi huylu sanatkarımızdır. Dorian'a hayrandır ve kitap boyunca telkinleri ve tesellileriyle ona destek olmaya çalışır. İlk Dorian'ın masum, temiz bir ruhu vardır, Basil onun ruhuna çizdiği portreyi adar. Böylelikle Dorian'ın bütün iyi ruhu gözler önüne serilir. Portre vicdanın bir hatırlatıcısı olarak ona yol gösterir. Lord Henry'nin kitabı ise Dorian'ın ruhunu zehirler. Dorian bu kitabı okuduktan sonra ahlaki davranması yönünde ruhunda kalan son direnç de eriyip gider, onu dolambaçlı ve kirli yollara sürükler bu kitap.

Bu, ahlakın öğretilerini geride bırakma durumu, yeni bir çeşit özgürleşme olarak görülebilir Dorian için çünkü ahlak bir bakıma kendimize koyduğumuz kurallar, yasaklardır. İçgüdülerimizi, arzularımızı doğru olanı yapmak ya da vicdanımızı rahatlatmak uğruna bastırırız. Dorian kitap boyunca vicdanından kurtulma çabası içerisindedir. Bu kitapla artık düşünsel olarak kendini bu zorunluluklarından azed etmiş, keyfin kollarına atılmıştır.

Basil ve Lord Henry'nin Dorian'a bakış açılarını bu iki hediye dışında da sergiledikleri davranışlardan analiz edebiliriz. Örneğin Lord Henry Dorian'a Sybil'in ölümünün onun hatası olmadığı, onun ölümüne üzülmeninse gereksiz olduğu konusunda ikna etmeye çalışırken Basil de ne kadar Dorian'ı teselli etmeye gelmiş olursa olsun içten içe Dorian'ı üzgün, pişman bulmayı istemiş,

üzgün olması gerektiğini düşünmüştür. Daha sonrasında ise tabloyu görmek isteyerek aslında Dorian'ın vicdanını yoklamıştır.

Bu iki karakterin Dorian üzerindeki etkilerini, Basil'in nasıl onun vicdanını, Lord Henry'nin ise bastırılmış arzularını temsil ettiğini biraz da Freud'un yardımını alarak açıklamaya çalışalım. Freud zihinsel aygıtın yapıları olarak id, ego ve süperego ortaya koymuştur. Freud'un bu kavramlarını Bloom:

“ İd, kişiliğin en ilkel ve en az ulaşılabilir bölümüdür. İdin güçlü etkileri arasında cinsellik ve saldırganlık içgüdüleri gelir. İd gerçekten haberdar olmadan denetimsizce ister; ego gerçeklikten haberdardır, gerçekliği kavrar ve onu yönetir, çevreyi dikkate alarak idi denetim altına alır. Ego Freud'un gerçeklik ilkesi dediği ilkeye göre işler. Süperego insan hayatının yüce yanları olarak tanımlanan şeyleri zihinsel olarak mümkün olduğunca fazla kavrayabilmemizdir. Süperegonun id ile bir çatışma içinde olduğu açıktır.” (4)

diyerek açıklar.

Hikayemize döndüğümüzdeyse Lord Henry'nin Dorian'ın ilkel arzularını ve şiddet yönelimlerini temsil ettiğini, bu yönelimleri desteklediğini görebiliriz. Aynı şekilde Basil ise Dorian'ın yüce taraflarını görür ve bu yönünü destekler. Dorian da kararı bu iki etki sonucunda veren bilinçtir. Yani eğer Freudcu bir bakış açısı izlersek Lord Henry'nin idi, Basil'in süperego, Dorian'ın ise egoyu sembolize ettiğini söyleyebiliriz.

Dorian sürekli olarak süperegosunu bastırma uğraşı içerisinde. Bu uğraşlarını ilk olarak portreyi, Sybil'in ölümünden sonra bir odaya kilitlemesinden ve Basil'in bile görmesine izin vermemesinden, daha sonraları ise Basil'i öldürüşü ve tabloyu yok etme çabalarından çıkarabiliriz. Dorian'ın Basil'i öldürdüğü o gece, Basil Dorian'ın evine gelir. Uzun bir seyahate çıkmadan önce Dorian'ın yanıtlamasını istediği tek bir soru vardır: Dorian hakkında söylenen bütün o şeylerin yalan olduğunu duymak. Dorian'ın ruhunu görmek ister Basil, bunun mümkün olduğunu bile bilmeden. Dorian'ın iyiliğini ister sadece. Bunu da şu sözleri ile ifade eder:

“Sana öğüt vermek istiyorum. Herkesin sana saygı duyacağı bir hayat yaşamayı istiyorum. Temiz bir isim ve lekesiz bir sicil olsun istiyorum... Muhteşem bir tesirin var. İyilik için olmasına izin ver bu tesirin kötülük için değil.” (5)

Ancak bu sözler Dorian tarafından iyi karşılanmaz. Davranışlarının sorgulanması onu rahatsız eder. Bu nefret, duymak istemediği sözler söyleyen adama çevrilir ve artık o an gelmiştir. Oda da bulunduğu bıçağı kapar, adama sinsice yaklaşır... Sonrası kan ve birkaç boğuk inilti...

Ama Basil'in ölümü de yetmez Dorian'a. Hala kanayan bir yarası vardır çünkü: tablo. Çirkin, eli kanlı, ikiyüzlü bakışıyla tablonun varlığı peşini bırakmaz Dorian'ın. Artık ruhu iyice kirlenmiştir. Kitabın sonlarına doğru iyi bir insan olmaya karar verdiğinde bile bu karar hatalarının farkına varmanın ge-

tirdiği pişmanlık değil, yeni bir deneyim arayışından ötürüdür. Farklı bir çeşit haz arayışına girmiştir Dorian. Ama bunun için, hayatına iyi bir insan olarak devam edebilmesi için öncelikle günahlarıyla yüzleşmesi gerekir.

İşte bu amaçla çıkar Dorian o gün o kilitli odaya, günahlarıyla yüzleşmek için değil belki ama onları yok etmek için, izlerini silmek için gider. Onlardan kurtulması, hayatına yeni, beyaz bir sayfa açması gerekmektedir. Bunu arzular Dorian. Ama geçmişimiz, bizi biz yapan hatalarımız kolaylıkla kurtulabileceğimiz şeyler değildir. Her günahımızın bedelini ruhumuza açılan bir yarayla öderiz ve Dorian'ın taşıyamayacağı kadar çok yarası vardır ruhunda. Bu yüzden bıçağını kaldırdığı ve karşısındaki tabloya sapladığı vakit her şey için çok geçtir artık. Bedeni ruhunun aldığı yaralar altında ezilir, onca yıl sonra her günahının bedelini o bir anda öder Dorian. Cezası ise ölümdür. Ruhunu satmanın, anlık zevkler peşinde koşmanın, yalanın ve kanın...

Bize şöyle söylemiştir Oscar Wilde, günahlarımıza boyun eğmek değildir bizi özgürleştiren ve kurtulamayız ruhumuzun yükünden ne kadar istesek de. Yaşamak ruhumuzu kirletmeden, güzelliğiyle masumiyetin, bu güzelliği koruyarak yaşamak olmalıdır yapmamız gereken. Ne kadar saklasak da bastırmaya çalışsak da vicdanımızın sesini, içimizi kemirir ve yaşanmaz bir hale getirir hayatı kirli bir tablo. Ve vicdanımızın bu ızdırıp veren sesi kesilmeyecektir öleceğimiz güne değin...

İSTASYONDAKİLER

Her gün, her gün gelirim buraya. Her sabah gelirim. Gelmek zorundayım. Neresi mi burası? Burası 3 hattın birleştiği bir tren istasyonu: Yenikapı.

Buraya her sabah saat tam 7.52'de varırım ve buradan her gün bir sürü insan geçer. Çok çeşitli bireylerden oluşur bu insan sürüsü. Hepsi aynı derecede acınası ve pistir. Hepsinden aynı derecede öğrenirim. Hepsi aynı derecede özel olduklarını, bir işe yaradıklarını, hayatlarının iyiye gideceğini düşünürler. Fakat hepsi kocaman bir sürünün basit, gereksiz ve tiksinti uyandırıcı bir parçasıdır. Ve ben hepsinden eşit derecede tiksinirim.

Her sabah ulu tanrıya bana layık gördüğü hayat için lanetler okuyarak uandıktan sonra, evimin yakınındaki bir tren istasyonuna yürürüm. Buradan Halkalı yönüne giden herhangi bir trene biner ve yol boyu hep aynı şeyi düşünürüm : Bu insanlar nereye gidiyor?

Hepsinin yetişmesi gereken yerler var. Hepsinin bir acelesi var. İnsanların hep acelesi var, hep gitmeleri gereken yerler var. Daha doğrusu gitmeleri gerektiğini düşündükleri, ama sadece gitmek zorunda bırakıldıkları yerler var. Hiçbir insan gerçekten nereye gitmesi, ne yapması gerektiğini bilmiyor bu günlerde. Hepsi sadece yanlış yerlere gidip zamanlarının bir kısmını yok ediyorlar, ömürlerini bir hiçmişcesine çarçur ediyorlar. Hepsi "mutlu" olmaya çalışıyorlar. Ama hiçbiri, inanın bana, hiçbiri mutlu değil. Ve asla

mutlu olamayacaklar. Çünkü hepsi yoksulluk, sefalet ve bıkkınlık içerisindedir.

Genç insanlar görürüm mesela ben bu istasyonda. Hepsi yaşadıkları bu yerden bezmiş görünürler. Gelecekte korkular, geçmişten pişmandırlar, dert ettikleri gençlik aşkları vardır. Anlaşılmak isterler, çünkü henüz inançlarını yitirmemişlerdir. Bir gün biri onları anlar diye beklerler, yazarlar, çizerler çünkü anlatamazlarsa ne anlamı kalır? Haksızlık en çok onları rahatsız eder; savaşmak, karşı koymak isterler. Var olmamış olmayı dilerler içten içe, dürüst olmak gerekirse, ben de hiç var olmamış olmalarını dilerim içten içe.

Orta yaşlı insanlar görürüm, onlar daha rahattır. Bıkkınlığa, yorgunluğa, adaletsizliğe, uyuşukluğa alıştırlar. Ve onlar kabullenmiştir bilinçleri var olduğu sürece böyle bir sefilliğin parçası olmayı. Artık savaşmaz, karşı koymazlar çünkü bu pis akıntıya kapılmışlardır çoktan. Sözde arkadaşları, belki bir evleri, çocukları ya da onları hiç tanımamış eşleri vardır. Onlar bu paspal hayata alışmışlardır. Dertleri sıkıntıları başkadır; ruhlarının bir parçası kaybolmuş belki çürümüştür bu dünyanın bir yerinde. Artık beklentileri en alt seviyededir. Çalışırlar, durmadan, çünkü çok çalışırlarsa "başarılı" olabileceklerine inanırlar. Ya da çocukları üzerinde planları vardır gerçekleşmeyen hayalleri için. Ne büyük trajedi! Burjuvazi, belki bir gün, onları da kabul eder sanırlar. Şayet bir şekilde zengin olurlarsa da oraya ait hissedemeyeceklerini bilmezler.

Yaşlı olanlar ise çok daha acınasıdır. Çünkü onlar ölüm kokarlar ve tamamen zavallıdırlar. Çünkü bomboş bir ömrün sonundadırlar. Onlar için umut kalmamıştır. Hepimiz, ben bile, acırız onlara. Tek gerçeğe çeyrek kala, yorgun ve bulanık zihinlerinde birkaç anı taşırlar. Hiçbir şey bulamadıkları bu büyük hayal kırıklığını bırakmak da istemezler ama... öylesine sefil öylesine rezil...

Hepsinin ortak bir noktası vardır: hepsi nefret ederler o parıltılı hayatları yaşayanlardan; hepsi onlardan biri olmak ister, o parıltılı hayatları olanlardan. Tüm bu kokuşmuş trenlerden, akbillerden, hiçbir zaman gerçekleşmeyecek hayallerinden yorulmuşlardır. Gözleri, elleri, kolları hatta kıyafetleri bile yorgundur onların.

Ha şayet zengin olsalardı: yine de mutsuz olurlar mıydı? Tabi ki! Hatta daha üzgün ve keyifsiz olurlar belki. Dünya çok komik bir yer. Komik...

Dünya acımasız bir yer.

Dünya mucizevi bir yer. Mucizeler de korkunç olabilir, değil mi?

Siz mucizevi bir yaratıksınız. Ancak ne siz ne dünya ne de bir başkası sevile-

mezsiniz. Kimse, siz bile, kurtaramaz sizi bu karanlık samimiyetsiz çukurdan.

Ve şayet bir gün kurtulmaya çalışırsanız bir kapıdan geçip : bitsin, dursun isterseniz herhangi bir şekilde tüm o gü-rültü: o zaman da aslında hiç varolmamış o sahte sevgi tutar yakanızdan. Sevenlerinizi geride, kapının ötesinde mi bırakacaksınız?

Uzun lafın kisası acıyorum size. Hepsinize ve kokuşmuş, kurtlanmış sevginize. Acıyorum dudaklarınızdan dökülen o samimiyetsiz sözcüklere.

Peki ben, ben ne mi yapıyorum?

Ben....

Hissediyorum tüm o acıyı, kederi, vahşeti, bencilliği sizin yerinize. Yaralarınızı kendi bedenimdeki oyuklarda deşiyorum. Kendi ruhumu yakıyorum, sizinki gibi pislenmesin diye.

Ben kendimi öldürüyorum, yok ediyorum bedenimi ve oluşmamış pürüzlü benliğimi size benze(me)yeyim diye. Dünya'da su yok artık, ateş yok. Sizin suyunuz ateşiniz yok. Ne hayat var ne ölüm, siz diye bir şey yok.

ÖZGÜRLÜK MASKESİ

Kocaman bir şehirde yaşıyoruz. Yaklaşık 15 milyon insan ile aynı sokakta, caddede, mahallede oturuyor ve yürüyoruz. Onlarla birlikte aynı metroya, otobüse, tramvaya, marmaraya binip iniyoruz. Aynı alışveriş merkezlerine, mağazalara, kafelere, restoranlara gidiyoruz. Hepsiyile önceden bu topraklarda yaşamış insanların ve bu toprakların başından geçmiş büyük olayların ruhunu paylaşıyoruz. Peki, bizler bu kadar büyük bir metropol olan İstanbul'da, bu kadar ortak yanımız varken neden yalnız hissediyoruz? Her imkana sahip bireyler olma olanağına artık erişmişken neden hala "ötekileşme, yabancılaştırma" kaygısı taşıyoruz?

İnsanlığın ilk dönemlerine gittiğimizde bile insanların sosyal bir varlık olma ihtiyacını net bir şekilde gözlemleyebiliyoruz. Yalnız yaşayan anneler, eteklerinde yardıma muhtaç çocuklarıyla kendileri ve yavruları için gıda ararken çok zorluk yaşamıştır. Bir çocuk büyütme, ailenin diğer üyelerinden ve komşulardan sürekli yardım almayı gerektirir, bu yüzden bir insanı büyütme için bütün bir kabileye ihtiyaç vardır. Evrim, böylelikle, güçlü sosyal bağlar kuran insanları desteklemiştir. Buna ek olarak insanlar az gelişmiş doğduklarından diğer tüm hayvanlardan çok eğitilebilir ve daha çok sosyal ilişki kurabilirler. Tıpkı Maslow'un ihtiyaçlar piramidinde olduğu gibi insanlar ilk başlarda yemek, su, sağlıklı bir metabolizma, uyku gibi temel ihtiyaçlarını gidermeye yönelirler. Bunlar karşılandıktan sonra beden, sağlık, aile, mülkiyet, iş

güvenliklerinin sağlanması gerekir. İnsanların fiziki ihtiyaçlarının karşılanması ardından ruhsal olarak bir yere ait hissetme ve sevgi gibi ihtiyaçları doğar. Burada arkadaşlık, aile büyük rol oynar. Tabii, sadece sevgi de yeterli kalmaz, arkasından özsaygı, başkalarına saygı, özgüven, başarı takip eder. Tüm bunlara ulaşmış insan artık doyum sürecine girer ve burada da "kendini" gerçekleştirir. Erdemli, yaratıcı, önyargısız, içten, problem çözücü gibi sıfatlar alır.

Tarihsel süreç içerisinde bu kazanımları elde etmek hiç de kolay olmamıştır. Çünkü insan, bazı kişiler ya da çıkar grupları tarafından yönetilmeye mahkum edilmiş ve hakları suistimal edilmiştir. Bu çıkar gruplarının para, mevki, güç, iktidar hırsı, hükmetme zevki gibi istekleri her dönemde görülmüştür. Tarihi açıdan süreç; kölelik, ardından feodal düzen (insanlar teokratik bir yapı olan Katolik Kilisesi'ne itaat etmeye zorlanmış, çeşitli düşünürler bu yüzden halkın önünde idam edilmiştir.), arkasından Aydınlanma Çağı, Fransız İhtilali (Halkın monarşik yapıya başkaldırması) ve çağımızı da en çok etkileyen Sanayi Devrimi şeklinde cereyan etmiştir. Son iki olayla aslında toplumların kültürel ve iktisadi değerleri aniden bozulmuş ve bu ani değişiklikler toplumsal dengenin sağlanması amacıyla çeşitli toplumsal işleyiş normlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır: Teknoloji Çağı. Geçmişten günümüze şöyle bir karşılaştırdığımızda "Tarih tekerrürden ibarettir." sözünün ne kadar doğru olduğunu anlıyoruz. İnsanlar

pandemi konusunda da savaşlar konusunda da aynı tepkileri veriyor; teknolojinin gelişmiş olması ise o kadar büyük önem arz etmiyor. Peki, teknoloji sosyal hayatın neresinde? X ve Y kuşağı (tamamen sınıflandırma mantığıyla bakacak olursak) arasında yaşanan çok büyük farklılıklardan söz edemeyiz. Teknolojinin gelişimi, mesela televizyonun bulunması ve kullanılmaya başlanması yaklaşık 50 yıl sürmüştür fakat bu girdiğimiz yeni yüzyılda yani “Z” kuşağı bireylerinin yetiştiği zamanda değişim aşırı hız kazanmış ve insanların bilgisayarları kullanmaları ardından tablet ve telefon evrelerine geçilmesi 20 yıllık bir süre içerisinde olmuştur. Hayati organlarımız haline gelen teknolojinin, gündelik yaşamın akışında kolaylık sağlamak ve benzeri etkileri olduğu gibi sadece bununla da kalmayarak aynı zamanda insan ilişkilerini de şekillendirdiği su götürmez bir gerçek. Yakın geçmişe bir yolculuk yaptığımızda aslında sosyal medya ağlarının artık bizleri kendi içerisine hapsedtiğini ve sanal bir dünyada yaşamamızı sağlama yolunda olduğunu görürüz. Örneğin, pandemide teknoloji aracılığıyla daha sık uzaktan iletişim kurmaya başladık ve bu durum iş yapış biçimlerinden, arkadaş görüşmelerine dek kalıcı etkileri oldu. Peki nasıl?

Eskiden gelen gelenekçi, ailelerinin katı kuralları dışına çıkmayan ve itaat eden, duygularının bastırılmasını sağlayan yapıyı tam üç yüz altmış derece değiştirerek insanlara “özgürlük” adı altında bir sistem öne sürüldü. İşin aslı bu sanal dünyada size sunulan sınırlı ve belirli bir biçimde hayatınız ilerletiyorsunuz. “Gerçeklik, bize sunulandır” algısı etrafında kurulan bir ortamdasınız.

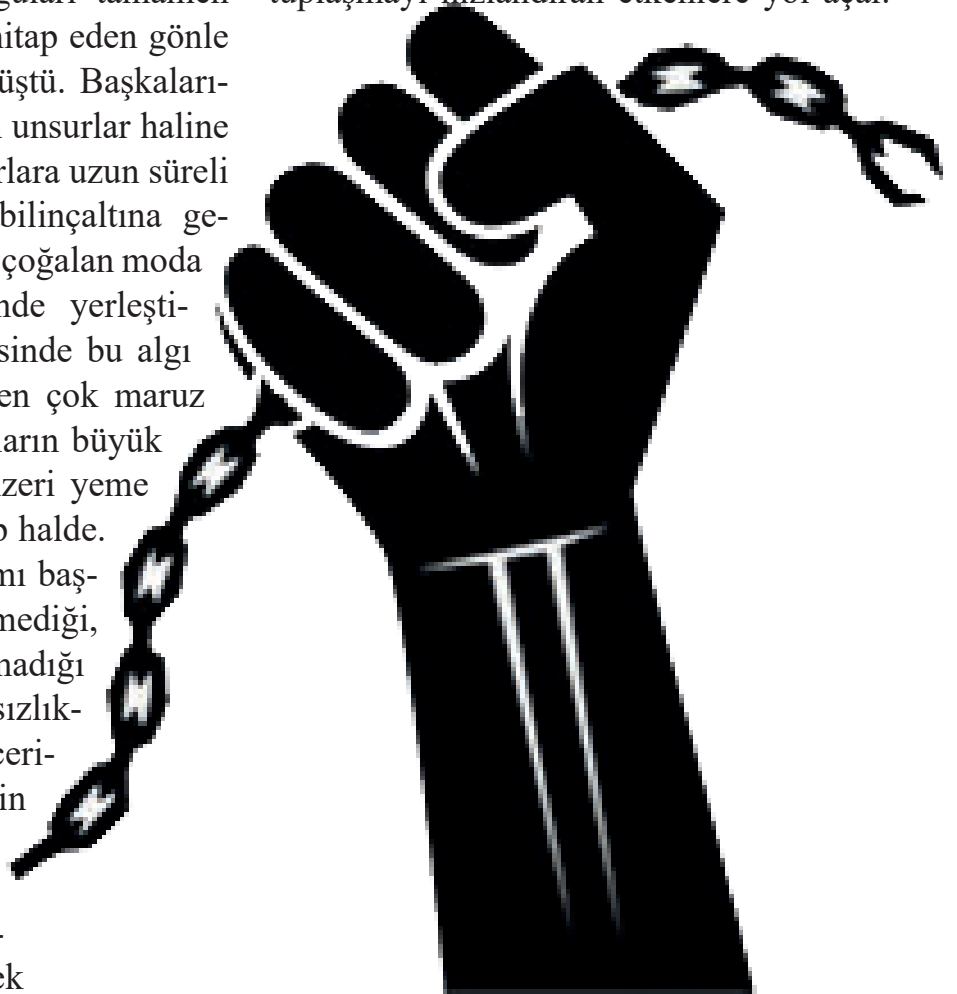
Sosyal medya platformlarının bizi yönlendirmesi için bir sürü veriye ihtiyacı var. İhtiyaç duydukları bu bilgiye ise izlediğimiz videolar, beğendiğimiz postlar, bir gönderiye kaç saniye baktığımız gibi verilerden ve bunlardan yola çıkarak oluşturulan daha nicelerinden ulaşabiliyorlar. Bu verileri elde ettikten sonra onlarla ilgili, sadece bize göre doğru gelen olgulara ilişkin önerilenlerle karşılaşıyoruz. Yani ilgilendiğimiz içerikler dışında çok fazla yenilikle karşılaştığımız söylenemez. Farklı fikirlere ya da düşüncelere açık hale gelmiyor aksine onları kötüleyen, şeytanlaştıran bir sürü içerik ile karşılaşıyoruz. Tabii, bütün bunlar da bizim içimizde oluşan nefreti iyice körüklüyor ve kendimizi en doğru insan olarak nitelendiriyoruz. Çünkü bizlere “kimseye ihtiyacın yok” imajı yaratıyorlar ve bunu destekliyorlar. Fakat gerçek hayatta bütün insanların bunlardan etkilendiğini düşünürsek toplum içerisinde dehşet bir kutuplaşma ve yalnızlaşma yaşanıyor. Sosyal medya etkisi ile büyüyen çocuklarda öz-kimlik ve benliklerinin ele geçirilmesi, daha kaygılı, kırılğan, depresif bireylerin yaratılması, sorunlarla baş etme becerisinin düşmesi gibi durumlarla karşı karşıya kalıyoruz. Peki, yetişen bireylerin böyle olmasını hangi içerikler etkiliyor?

Bu durum aslında üç koldan ilerliyor. Birincisi çocuklara sadece toplumların kötü yönlerinin gösterilmesi diyebiliriz. Medyada kitlesel kaosu, kaba kuvvet görüntülerini, karşılıklı güvensizliğe dayanan çarpık ilişkileri gösterip onlara güvensiz bir toplumda yaşadıklarını ve sadece buradan doğru bilgi alabilecekleri aşılanıyor. İkinci olarak (gerçi yıllardır süregelen fakat son 20 yılda aşırı artış gösteren) belirli bir gü-

zellik algısı dayatılıyor. Burada lüks yaşam da özendiriliyor, sadece yüzü ya da vücudu ile para kazanan insanları göz önüne çıkarıp kolay yoldan para kazanan bireyleri de gösteriyorlar ki bu sektöre daha çok ilgi duyulsun. Hiçbir zaman bu güzellik standartlarına uyamayacak olan bireyleri (sürekli değişiyor ve gerçekleşmesi imkansız kriterlere sahipler) sahte vaatler ile kandırıyorlar. Peki, çocuklar ya da daha çok gençler neden bu alanlara kayma eğilimi gösteriyorlar? Aslında her birey doğuş itibarıyla ve yaşamı boyunca bir “aferin” lafını duymak ya da hissedebilmek için yaşar. Bu çaba eskiden daha çok bir iş becermek ya da el emeğiyle, akıl gücüyle bir yerlere gelmek iken bu yaşadığımız dünyada bir “beğen” tuşuna indirgendi. İnsanların bu tuşa bağımlı olması yani “beğenilme arzusu” karakteri ve duyguları tamamen saf dışı bırakmış ve göze hitap eden gönle de hitap eder duruma düştü. Başkalarının yargıları bizi tetikleyen unsurlar haline geldi. Tabii, bütün bu unsurlara uzun süreli maruz bırakılan bireylerin bilinçaltına gerek “influencer”lar gerekse çoğalan moda ve güzellik dergileri sayesinde yerleştirildi ve kısa bir süre içerisinde bu algı kalıplaştı. Bu dayatmaya en çok maruz kalan gruplardan genç kızların büyük çoğunluğu bulimia ve benzeri yeme bozukluklarından muzdarip halde. Üstüne üstlük yine bir kısmı başkaları tarafından beğenilmediği, belirlenen standartlara uymadığı için çeşitli psikolojik rahatsızlıklar yaşıyor. Tabii, bunun içerisinde bilinçsiz ebeveynlerin davranışları, toplum baskısı ve akran zorbalığı da etkili. Fakat medyanın etkisi de göz ardı edilemeyecek

bir paya sahip. Biz gerçekten sadece 10 bin kişinin bizim görüşümüz hakkında ne düşündüğünü bilme üzerine mi evrimleştik?

Üçüncü ve en tehlikeli durum ise yanlış bilginin yayılması. Sosyal medya platformları, internet siteleri kişiyi tamamen “rasyonel” olarak kabul eder ve her türlü bilgi akışına izin verir. Bu platformlarda yazılanların ne kadar doğru ne kadar yanlış olduğu bilinemeyen bir gerçekliğe dönüşür. Her şey artık komplo teorisi haline gelmiştir. Birinci durumda da bahsettiğim olayların tamamen kışkırtma malzemesi haline gelmesi; insanları gerek kültürü ile, gerek dini ile, gerek de ırkı ile yargılayıp bu tarz olguların su yüzeyinde daha çok barındığı durumları yaygınlaştırarak toplumlar arası hatta bireyler arası kargaşayı arttırarak kutuplaşmayı hızlandıran etkenlere yol açar.

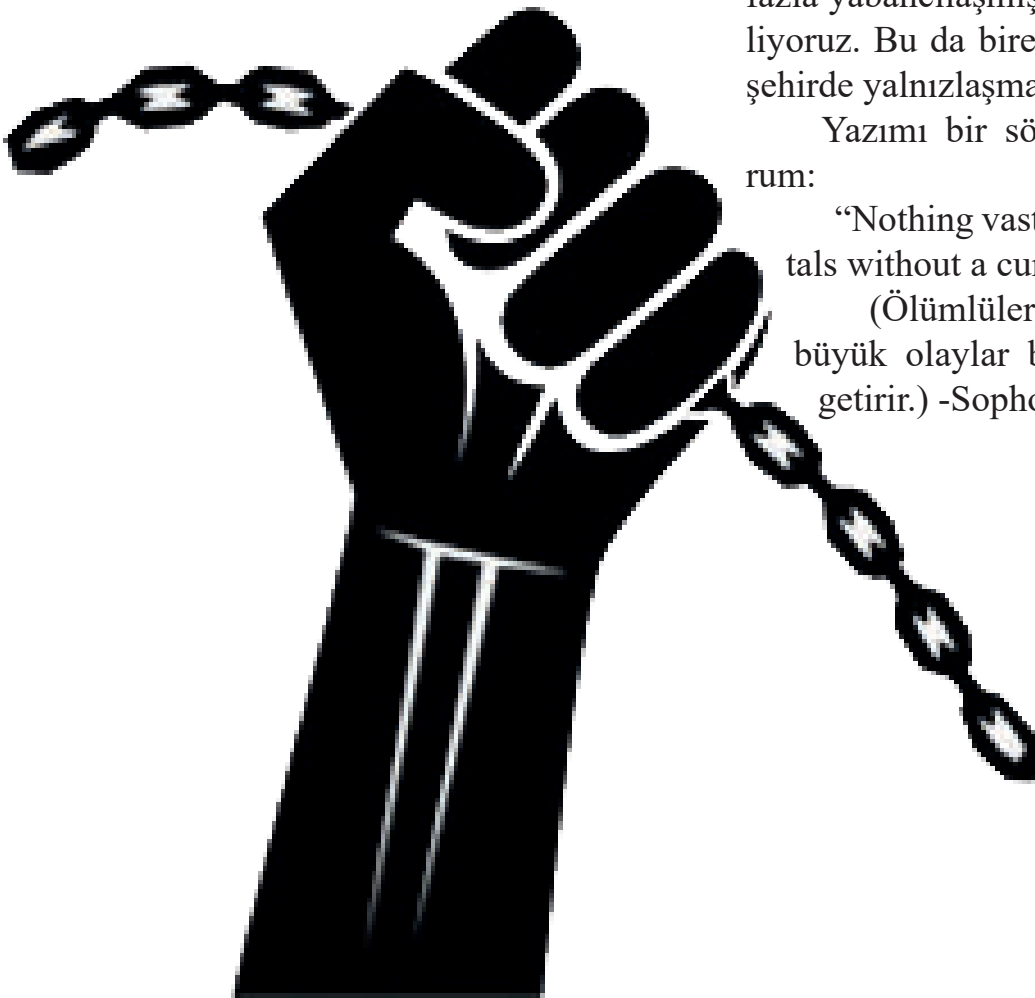
Doğal olarak bu “gelişmeler” sadece gençleri ya da tam bu devirde yetişen bireyleri değil aynı zamanda daha eski kuşakları da etkisi altına alıyor. Bireylerin dopamin salınımı sosyal medyanın hızlı akışı ve sınırsız içeriği ile çok yukarılara çıkıyor ve mutluluğun artık sadece anlık hazlarda bulunabileceği yanılgısına düşüyor. Mesela eskiden insanların bir gazete alıp okuması yaklaşık iki saat sürerken şimdi on saniye içerisinde bilgilenebiliyoruz. Kısa süre içerisinde öğrenmek iyi bir şey fakat buradan alacağımız hazzın düşüşü de çok açık. Çünkü önceden o gazetenin bir tane olması onu okurken hissettirdiği haz ile sadece slogan haline gelen yazı başlıklarının okunması arasında epey fark var. Buradaki alışkanlık da aslında artık bireylerin uzun bir yazıyı okuyamaz hale gelmesini de açıklıyor.

Hepimiz aşırı hızlı yaşamaya başladık ama bedenimiz ve beynimiz bu hızı algılayacak kadar hızlı gelişmiyor maalesef. Bu mecralardan çıktığımızda yani “gerçek” hayata döndüğümüzde o mükemmel hızlı dünya aşırı yavaşlamış ve istediğimizi anında elde etme gücümüz elimizden alınmış gibi hissediyoruz. Okulda, iş hayatında beklentilerimiz düşüyor ve yaptıklarımızı düşünmeye başlıyoruz. Kendimizi buralara hapsoldüğümüz için suçlu buluyor fakat yine aynı düzende hayatımızı sürdürüyoruz. Aslında bize sunulan “özgürlük maskesi” tamamen tersi olan bağımlılıklara yol açıyor. “Şimdi” kavramının değerini ve anlamını unutuyor, geçmişin hayaletleri ve geleceğin belirsizliği arasında sıkışmış ruhlara dönüyoruz. Ne kadar yakın gözüksük bile birbirine çok fazla yabancılaşmış bir toplum haline geliyoruz. Bu da bireyin artık kocaman bir şehirde yalnızlaşmasına yol açıyor.

Yazımı bir söz ile bitirmek istiyorum:

“Nothing vast enters the life of mortals without a curse.”

(Ölümlülerin hayatına giren tüm büyük olaylar beraberinde belayı da getirir.) -Sophocles

VEFA SEMTİNDE BULUNAN KABRİSTANLAR

Yanı başımızda bulunan Osmanlı Hazireleri ,sessiz sessiz bizi selamlayan süslü mezar taşları kim bilir kimlerdi ,neler yaşadılar ,nelere kızdılar, hangi acılar hüznlendirdi onları ,sevinçleri nelerdi bilinmez ama tek bildiğimiz giderken tüm duygularını beraberinde götürdüler. Giderken sırtlarında ki yüklerini cennete mi taşıdılar yoksa cehenneme mi ?

Aslında insan için sevdiklerini yada nefret ettiklerini gömdüğü en büyük kabristan kendi kalbidir, ne çok insan gömersin kalbine sımsıkı örtersin üstünü ,fırlayacak sanırsın bir yerlerden, ödün kopar, arada aklına gelir bakarsın gömdüğün yere silinmiştir ismi ,yıkılmıştır mezar taşı işte o zaman hafiflersin. Vesselam zordur ölümlerle yaşamak. Aslında korkarız mezarlıklardan acaba ölüden korktuğumuzdan mı yoksa ölümden mi bilinmez. Bu korkuya günümüzde bulduğumuz çözüm gözden irak yerlere taşımak olmuş kabristanlarımızı.

Sahi Osmanlı döneminde insanlar korkmamış hiç mezarlıklardan her an hatırlamak için ölümü gözünün önünde tutmuş sevdiklerini ,kimilerini türbelere, kimilerini cami avlularına kimilerini ise mahallede yanı başlarında bulunan kabristanlara defin etmişler.

Vefa Semtimizde önemli hazireler vardır. Bu hazireler genelde tekkeler yada külliyeler gibi yapıların etrafında bulunan mezarlıklardır.” Bugün Vefa Semti içinde sekiz hazire mevcuttur. Bu hazirelerdeki 1200 civarındaki mezar taşı fotoğraflanıp, kitabeleri okunmuştur. Sanatsal ve sembolik özelliklerini de içerecek şekilde yayına hazırlanmıştır. İBB Kültür AŞ tarafından iki cilt olarak yayınlanmıştır”

Hazireler:

- Şeyh Ebu’l Vefa Haziresi
- Molla Gürani Haziresi
- Cendereci Haziresi
- Reha Bula Kadın Haziresi
- Arpa Emni Haziresi
- Ekmekçizade Haziresi
- Sarı Bayezid Haziresi
- Hızır Bey Haziresi

Bu hazireler günümüzde açık hava müzesidir çünkü burada bulunan medfunların mezar taşları “yaşadıkları devrin sessiz tanıkları, döneminin gündelik hayatına, umutlarına, sosyal ve ekonomik yapısına ilişkin çok şey anlatıyor ve aktarıyor bizlere.” Ben burada Vefa Semtinde bulunan hazirelerden ikisinden bahsetmek istedim bunlardan ilki elbette semte adını veren Şeyh Ebul Vefa Türbesi ve Adını Molla Gürani Camii’nin adından alan Molla Gürani Haziresi.

Şeyh Vefa Haziresi

“Hazirede yaklaşık 450 kabir sayılmaktadır. Bunlardan ancak birinde Zeyniyye tarikatına mensup mezar taşı şekline rastlanmaktadır.36 Şeyh Vefa’nın Zeyniyye tarikatına mensup olduğu bildirildiği halde hazirede bu kadar az Zeynî mezar taşına rastlanmış olmasının sebebi henüz anlaşılabilmiş değildir. Birçok meslekten ünlü insanların yattığı hazirede üç adet ketebeli (hattat imzası taşıyan) mezar taşı bulunmaktadır. Hazirede ayrıca sahibinin ölüm sebebi belirtilen on yedi kabir taşı tespit edilmiştir. Ölüm sebebi olarak taun, veba, çiçek ve kızamık hastalıklarının yanı sıra düşük ve doğum hali gösterilmiştir. Bir kısım kabirlerde ise ölüm sebebi yazılı olarak belirtilmiş olmasa da

burada yatan kişilerin veba ve taun gibi salgın hastalıklardan öldüklerini gösteren bir işaret taşıdıkları tespit edilmiştir. Mezarların baş veya ayak şahidelerinde görülen, serpuş yerine işlenmiş balkabağına benzeyen bir şeklin, birçok mezarlıkta mezar taşları üzerinde yapmış olduğumuz araştırmaya dayanarak, veba ve taun hastalığından ölenlere işaret ettiğini söyleyebiliriz Bilhassa XVII. asrın sonundan itibaren gelişen mezar taşlarındaki serpuş ve semboller, etraflıca incelenmesi gereken başlı başına geniş bir konudur. Şunu da belirtmek gerekir ki, kadın mezar taşlarında çoğu kez serpuş kullanılmayıp, şahideler, açılmış mantar şeklinde ya da mihrabiyeli veya levha şeklinde düzenlenmiştir. Bir kısım kadın mezar taşları ise çiçek ve yapraklarla bezenmiş olup üzerlerinde birçok remiz bulunmaktadır. Buna mukabil hemen hemen bütün erkek mezar taşlarına, hayatta iken giydikleri serpuş veya bağlı buldukları tarikatın işare-

ti sayılan bir taç veya sikke işlenmiştir. Ancak Melâmîlerin “bî ser ü pâ” denilen kaidesiz ve başlıksız mezar taşları istisna teşkil etmektedir.”

Şeyh Ebu'l-Vefa Camii Kabristanından 2 mezar taşı

“Biri kız, diğeri erkek çocuğuna 4 sene ara ile vefat etmişler kardeşlerin mezar taşları. Taşlarda şunlar yazılıydı:

(sağdaki taş):Hüve'l-bâkî Mahmud Ağanın kerimesi - Cennet-mekan-ı firdevs-i Aşiyân merhume Fatıma Zehra Hanım Ruhiçün fatiha fi 19 Rebiulahir Sene 1267 (miladi: 21 Şubat 185

(soldaki):Hüve'l-bâkî Mahmud Ağanın mahdumu Cennet-mekan-ı firdevs-i Aşiyân merhum Mehmed Said Efendi Ruhiçün fatiha fi 13 Receb sene 1263 (miladi: 26 Haziran 1847) Bilindiği gibi Firdevs Cenneti, cennetlerin içinde mertebe olarak en yükseğidir.”

Hazirelerde bulunan kabirlerin mezar taşlarının şekillerinden ölenlerin kadın, erkek yada çocuk mu olduğunu ayrıca yaşarken toplumda hangi sınıfta yer aldığını anlarız. Mezar taşlarında kalıplaşmış bir metin yer alır ; yaratıcıya övgü ile başlar kişinin yaşı ölüm sebebi yılı ile biter.

“Hüve'l-Bâkî Sırr-ı be-hâk-i adem oldu yine bir serv-i hırâm Döndü bu sath-ı zemîn --- beytü'l-hüzne Teni nâzikter iken gonca-i flüküfte gibi Hâr-ı merg ile nihâl oldu Yâr olurken âna esvâb-ı harîriye bile Sardılar âkıbetü'l-emr vücûdun kefene Hayf kim genc idi gitdi bu cihândan âh vâh h kıydın felek ol nevres-i gonca demine Mâder u dâderi kan ağlayarak mâtem eder h ol iki gözüm gitdi Hasibe

Hasene Geldi sükkân-ı cinândan biri yazdı târîh Oldu Firdevs'e revân rûh-ı revân-ı Hasene Sene 1264 Bâki olan O'dur Yokluk toprağında sır oldu yine bir salınan servi Döndü bu yeryüzü --- hüznün evine Teni daha nazik iken açılmıflı gonca gibi Ölümün atefliyle son buldu Sevgili olurken ona ipek kıyafetler bile Sardılar ömrünün sonunda vücudunu kefene Yazık ki genç idi gitti bu dünyadan ah vah Ah kıydın felek o yeni yetişen goncanın nefesine Annesi ve kardeşi kan ağlayarak yas tutar Ah o iki gözüm gitti Hasibe Hasene Geldi cennet sakinlerinden biri ve tarihini yazdı Oldu Firdevs Cenneti'ne yolcu Hasene'nin ruhu 1847/48"

“Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî Emretti Hüdâ eyledi fermân Erifldi vebâ vermedi emn [ü] emân Murâda ermedim dünyâda hemân Vere cennette murâdım Hâlık-ı Rahmân Merhûm el-Hâc İbrâhîm Ağa'nın kerîmesi merhûme Dervîşe Şerîfe Şefika Hanım rûhiçün el-Fâtiha ,Sene 1257 Hayat sahibi ve Bâki olan O'dur Emretti Allah ferman eyledi Geldi veba hastalığı aman vermedi Murada ermedim dünyada hiçbir zaman Cennette versin muradımı Hâlık-ı Rahman Merhum Hacı İbrahim Ağa'nın kızı merhume Dervîşe Şerife Şefika Hanım'ın ruhu için Fatiha 1841/42"

Molla Gürani Camii Haziresi

“İsminin tespit edilemediği hazire yanı başında bulunan Molla Gürani Camii ile beraber anılmaktadır. 400'e yakın mezar taşının bir kısmı kırık, bir kısmı da toprağa gömülü vaziyettedir. Taşların en eskisi 1549 tarihli bir Zeyniyye mezar taşı, en yenisi ise 1869 tarihine aittir. Mezar taşlarından, Balkanlar'dan Mısır'a uzanan bir coğrafyanın mensuplarının da Vefa civarında yaşadığını öğreniyoruz. Yine Vefa semtinin devlet ricalinden pek çok sakini olduğunu da görüyoruz. Hazirenin diğer bir önemi de, çok nadir rastlanan yeniçeri mezar taşlarından birinin bulunmasıdır.”

Sana yazdığım tüm şiirler sen olmayınca laf-ı güzaf
Tanrım şükür kılmış adaletini öfkeden muaf
Lakin insaf etmez insaf bana layık mıdır ki af
Dünyamın çivisi sökülüyor, diziliyor belalar saf saf
Ve sen gidiyorsun bir telaşla, yangından kaçır gibi
Bakmışsındır elbet bazen bana bir meczupmuşum gibi
Belki öyleyimdir, bilmiyorum ama olmayacağım tedavi
Sen yokken fark ettim bende ne kadar çok var olduğunu
Soruları soruyorum insanların elbet sormaktan korktuğu
Ya kollarıma kazıyacağım ismini ya bulacağım yolumu
Ha benim suçum ne mi, ben de emin değilim inan ki
Bu kadar cürmün sen olamazsın herhalde mücrimi
Varlığında senfoni olan tüm sesler yokluğunda kakafoni
Gerçi sen varken de bana yoktun ama en azından görüşüyorduk
Ademiyetinde zorluyorsun mahlukatı iki gözüm, tabii o zaman düşünmüyorduk
Görse şimdi tanımazsın, daha geçen yaz konuşuyorduk
Ben de anlamıyorum kendimi, söylediğimde gülüyorduk
Mütemadiyen aklımdasın, deliriyorum sana münhasıran
Cümleten gidiyoruz meçhule sen de gittin gelince sıran
Behemehal unutmam lazım ama kolay da değil ki bu nisyan
Hüzne saat aramam da ,ey gönül, az sussan, yetmedi mi vaveylan
Bana şiir kolaydır iki gözüm, nasılsa uzundur zulümat dolu geceler
Melankolime karşı çaresiz seferler, şahsıma kazandığı sayısız zafer
Namütenahi afaktan mı mülhemdir şiirler, kalem kalbimi de çizer bizar sayfamla beraber
Yalnız hayalinle orduydum, gitti hayalin kalmadı tek bir nefer
Senin çoktur talibin, benim yoktur hiç içtimai talimim
Sandığımdan iyiyim şimdilik, nedense hala sağ salimim
Çünkü ben aklıma her ne yazsam nihayet kaderdir hatibim
Üç yüz altmış beşte bir müştereksin, mumlu pasta yerine sevincime üflersin
Ben anılarımda mekanları sana yazdıklarımla hatırlarım
Bolca uykusuz geceyle şiirlerine koca bir defter harcadım
Yüreğimde cümlesini, hem de hepsini, külliye sana sakladım
Şu yastıkla barışamadım, sana düştükten sonra buluşamadık

ÜSKÜP SEYAHATNAMESİ

Günümüz Kuzey Makedonya'sının başkenti, bir zamanların serhat şehri, 500 yıldan fazla Osmanlı hâkimiyetinde kalan, hatıraların şehri Üsküp...

2014 yazında Makedonya-Kosova-Arnavutluk gezi planımızda konaklama yeri olarak başkent Üsküp'ü belirlemiş, Kosova ve Arnavutluk gezilerini günübirlik olarak planlamıştık. Bu üç ülke sınır komşusu ve yüz ölçümleri de küçük olduğundan bu şekilde gezilebilme imkânı bulunuyor. Ayrıca, bu ülkelerin Türkiye'den vize istememeleri de bir avantaj olarak görülebilir. Elbette ayrıntılı bir gezi için daha fazla vakit ayırmak gerekiyor. Biz 6 günlük tatilimizin 4 gününü Makedonya için ayırmıştık. Makedonya küçük bir ülke olduğu için diğer şehirleri de günübirlik gezilebilme imkânına sahip. "Şairler Şehri" Struga ve büyük gölüyle meşhur Ohrid'i bu şekilde görme şansımız oldu. Zaten kanaatimce bu şehirleri gezmek için bir gün yeterli oluyor. Bu ba-

kımdan Balkan şehirleri, Anadolu şehirlerine benzetilebilir ama hepsinin kendine özgü bir tarihî dokusu mevcut.

Üsküp'te dikkati çeken ilk şey, şehri ikiye bölen Vardar Nehri. Vardar Nehri'nin sadece şehri değil, iki kültürü de birbirinden ayırdığını söylemek mümkün. Öyle ki nehrin bir tarafında Osmanlı mirası olan Müslüman Türkler, diğer tarafında ise Hristiyan Makedonyalılar ağırlıklı olarak yaşıyor. Türklerin çoğunlukta olduğu tarafta bize özgü gelenekler yaşatılmaya devam ediyor. Osmanlı döneminden kalma camiler, bir çarşı ve Türk yemeklerini yiyebileceğiniz lokantalar karşılıyor sizi. Türkçe konuşabilen insan sayısı çok fazla ve yöre esnafının Türk turistlere karşı çok samimi bir yaklaşımı var. O yüzden burada hiç yabancılık çekmediğimizi söyleyebilirim. İki yakayı, her anlamda, birbirine bağlamak için ise nehrin üzerine köprüler inşa edilmiş.

Üsküp'te dikkati çeken bir diğer özellik, şehrin önemli noktalarına – özellikle Vardar Nehri'nin kıyı şeridi boyunca- eski tarzda yeni yapıların hatta akropol tarzında binaların bulunuyor olması. Ayrıca, önemli meydanlara Büyük İskender'in ve diğer tarihî şahsiyetlerin heykelleri yapılmış olduğundan Üsküp'e bir "heykeller şehri" de diyebiliriz. Bu tarz yapı ve eserlerin çoğundan Makedonların Osmanlı öncesi, özellikle Büyük İskender dönemi tarihlerini diriltip ön plana çıkarmaya çalıştıkları anlaşılıyor aslında. Fakat şehre katmaya çalıştıkları o tarihî hava biraz yapay kalmış gibi. Makedonyalı Büyük İskender'in torunları olduklarını ve Helenistik kültürü bu sayede vurgulamaya çalıştıkları da söylenebilir. Bu yapılar eşliğinde güzel fotoğraf kareleri yakalamak mümkün.

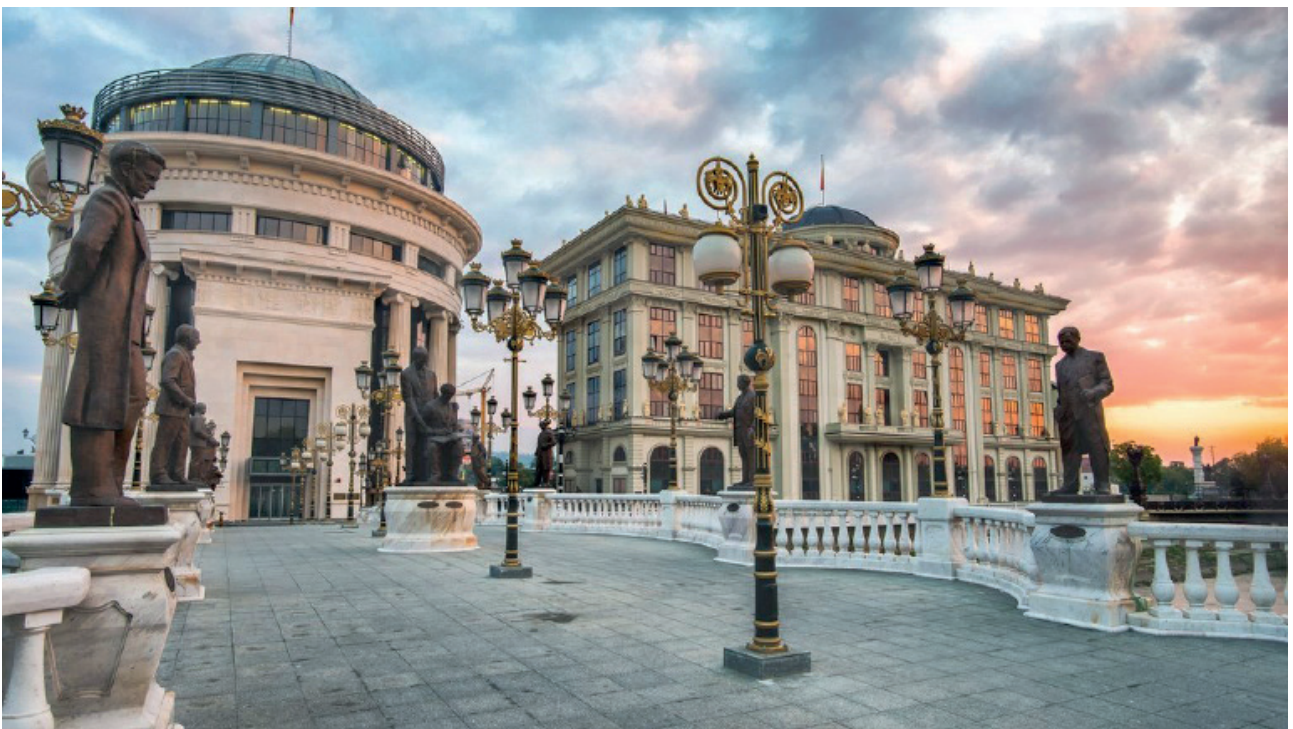
Üsküp demişken Yahya Kemal Beyatlı'yı anmamak olmaz. Üsküp doğumlu olan şairin bugün bile şehirde bazı izlerine rastlıyoruz. Şehirde çeşitli dernek ve kuruluşlar vasıtasıyla belirli dönemlerde

Yahya Kemal adına etkinlikler düzenlenmeye devam ediyor. 2019'da Yahya Kemal Beyatlı'nın vefatının 61. yıl dönümü nedeniyle yapılan "5. Uluslararası Yahya Kemal Beyatlı Türkçe Şiir Şöleni" de bunlardan bir tanesi.

Üsküp; geçmişle geleceğin kucaklaştığı, farklı kültürlerin yüzyıllar boyunca kaynaştığı, doğal ve tarihî güzelliklerin birleştiği kendi halinde bir şehir kısacası. Ayrıca, şehre hâkim konumda, Üsküp manzarasını en iyi şekilde görebileceğiniz Üsküp Kalesi ve içinde birkaç manastır barındıran Matka Kanyonu şehirdeki önemli cazibe merkezleri arasında. Üsküp Seyahatnamesi adını verdiğim fakat en kısa ve öz şekilde şehri tanıtmaya çalıştığım bu yazıyı Yahya Kemal'in Üsküp için yazdığı Kaybolan Şehir şiirinin dizeleriyle noktalamak yerinde olur sanırım:

*Firûze kubbelerle yalnız bizim şehrimizdi o;
Yalnız bizimdi, çehre ve rûhiyla biz'di o.*

*Çok sürse ayrılık, aradan geçse çok sene,
Biz sende olmasak bile, sen bizdesin gene.*

ŞEHİRLER VE YAZARLAR

Şehir teması, geçmişten günümüze edebi eserlere çokça konu olmuştur. Şiirde lirik dille işlenen tema, düzyazıda daha epiktir. Şehir, yazarın hem yok etmek istediği hem de varlık bulduğu bir şeydir. Türk ve Dünya edebiyatında bolca örneğini görüyoruz.

Dedin "Bir başka ülkeye bir başka denize gideceğim."

Bundan daha iyi bir başka kent bulunur elbet.

Yazgıdır yakama yapışır neye kalkışsam;

ve yüreğim gömülü bir ceset sanki.

Aklım daha nice kalacak bu çorak ülkede.

Nereye çevirsem gözlerimi, nereye baksam,

Hayatımın kara yıkıntıları çıkıyor karşıma,

Yıllarıma kıydığım boşa harcadığım...

"Yeni ülkeler bulamayacaksın, başka denizler bulamayacaksın.

Bu kent peşini bırakmayacak.

Aynı sokaklarda dolaşacaksın.

Aynı mahallede yaşlanacaksın;

Aynı evlerde kır düşecek saçlarına.

Bu kenttir gidip gideceğin yer.

Bir başkasını umma. Bir gemi yok, bir yol yok sana.

Değil mi ki hayatına kıydın burada

Bu küçücük köşede, ona kıydın demektir bütün dünyada.

Şehirlere duyduğumuz aidiyet ne kadar uzak olsak da devam eder. Bu yüzden sonradan inşa edilen, geliştirilen kentlerle

karıştırılmamalıdır. "şehir inşa eder, kent ise imha" der Tanpınar. Şehirler posta puludur, kent ise damga pulu...

Sonra kentsoyluları vardır, ama her nasılsa hayli yaşlı şehirlerimizin en eski, soylu sakinlerinin böyle uydurma, ısmarlama unvanları yoktur.

Akdeniz'in dili olup konuşan, yazan yunanlı şair Konstantinos Kavafis; eserlerinde, bazen gözden kaçırdığımız küçük detayları betimlemeyi seven, eski İskenderiye soylularından biriydi. Bu güzide kentten hep övgüleriyle bahsetmişti. Braudel'le birlikte okuduğumda hep, "Akdeniz'i hangisi daha güzel anlatmış" diye düşünürüm. O da şiir gibi anlatır dünyanın orta yerini.

Kent uyuyor, karanlığı sarınmış, hafif kırpışmasında

fenerlerin...

Orada ötesinde Neva'nın uzak yansılarını

Tanyerinin.

Bu uzak betimlerde, uzak yansımalarda alevlerin

Belirsizlendi uyanışı benim kederli günlerimin...

Aleksandr Blok, Puşkin ve Dostoyevski'yle birlikte Petersburg'u en güzel anlatan yazardır. Yaşadığı şehirden etkilendiğini birçok eserinde görüyoruz. Orada doğup büyüyen ve ölen Blok, 90'lı yılların başında "şehir şairi" olarak, seçilmiş ve Petersburg'un, daha doğrusu Neva Caddesi'nin dahi şairi olarak nitelendirilmiş.

*Yokuş başına geldiğinde Bodrum'u
göreceksin,
Sanma ki sen, geldiğin gibi gidecek-
sin
Senden öncekiler de böyleydiler
Akıllarını hep Bodrum'da bırakıp
gittiler.*

Bodrum aşığı bir yazar. Halikarnas Balıkçısı diye bilinir. Mavi Sürgün adlı kitabında bir sürgünden bahseder; başında İstanbul'un yarattığı bir iç sıkıntısı, sonunda ise Bodrum'un başlattığı huzur dalgasını fazlasıyla hissedersiniz. Bodrum'u yeşillendiren bir doğa savaşçısı, yöreyi ve halkını eserleriyle tanıtan bir yazar. Mavi yolculukları başlatan balıkçı, Bodrum'un denizine baktığımda artık, farklı bir anlam yüklememin sebebi oldu.

*"Sana dün bir tepeden baktım aziz
İstanbul!
Görmedim gezmediğim, sevmediğim
hiçbir yer.. "*

Yazarlar ve şehirlerden bahsederken Yahya Kemal'e değinmesek olmaz. Şehir'i harabem, silüeti vardır bu kentin. "Bu şehri çok seviyorum, çünkü içinde sen varsın" diye geçirir kimileri, kimileri Beşiktaş yıldız korusunda yapayalnız yürümeyi tercih eder. Bir gece yarısı boğazda nazlı nazlı akan gemiyle, hiç dokunulmamış Üsküdar ulaştığımız, binlerce güzel insanın bu kalabalıkta ne kadar yakın, bazen de ne kadar uzak olabileceğini hatırlatan milyonlarca hayat hikayesi. Adına bilimüm şiirler, şarkılar yazılmış insanı yutan bu yedi tepenin. Arada uzaklara gidip özlemek istiyorum. Omzunu iki kıtaya yaslamış ilk aşkım.

*İstanbul'u dinliyorum, gözlerim ka-
palı.
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim ka-
palı
Başında eski alemlerin sarhoşluğu,
Loş kayıkhaneleriyle bir yalı
Dinmiş lodoların uğultusu içinde*

İstanbulu dinleyince martı veya vapur sesi duymuyormuşuz artık. Kırgınlıklarımı paylaşmak istemiyorum. Hep gözümüz kapalı, dinleyelim. Elimizden uçup gitmelerine izin vermediklerimizle, iyi ki var olanların hatrına...

*'Ruhumu eritip de kalıpta dondur-
muşlar;
Onu İstanbul diye toprağa kondur-
muşlar:
İçimde tüten bir şey; hava, renk, eda,
iklim;
O benim, zaman, mekan aşır geçmiş
sevgilim.*

Tarihin her döneminde en dikkat çeken coğrafyalardan biri olmuştu. Nice savaş ve barış görmüş yorgun şehrin, eskisi gidip de yenisi geldiğinde üzerine yeni bir şehir kurulmuş. Artık sadece yerin üstünde değil de havanın içinde duran binalar ve biz varız. Bu binaların gri duvarlarıyla ölü, kırmızı yeşil yanıp sönen ışıklarıyla capcanlı kalmaya devam ediyor. Her şeyi zıtlıkla barındırıyor.

Şehirler her insana bir şeyler katar. Bazen de yazarlar yetiştirir. Onları daha iyi anlamak için görmemiz gereken şehirlerden bahsettim.

CAFE AMAN İSTANBUL: STELYO BERBER VE REMBETİKO

-Öncelikle çok teşekkürler röportaj yapmayı kabul ettiğiniz için.

-Rica ederim, ben teşekkür ederim.

-O zaman bize biraz kendinizi tanıtmamız sorusuyla başlayalım. Evet, klasik bir soru ama bir de sizden dinleyelim.

-Tamam, yani, kısaca tanıtmam gerekiyorsa... İstanbul'da doğdum. İlk müzik deneyimlerim de orada, 1986 yılında yaklaşık 12-14 yaşındayken Kağıthane'de başladı. Sonrasında, liseyi de İstanbul'da bitirdim.

Atina'da üniversiteyi okuduğum yıllarda Yunan halk müziği ve Rembetiko hocalarıyla bir araya gelme fırsatım oldu ve kendimi bir anda onların arasında buldum. Ufak ufak onların çalışmalarına katılmamla birlikte yine Yunan halk müziği derlemecisi olan Donma Samiu hocam oldu. Onunla birlikte o genç yaşta birçok konsere ve temsile katılma fırsatım oldu ve aslında, çok farklı bir dünyaya dahil olma fırsatını edindim.

Orada iktisat diplomamı aldıktan sonra Türk müziği okumaya karar verdim ve 1999 yılında İstanbul'a kesin dönüş yaptım. Fakat Türk müziğini rötarlı okudum, zira yaş haddinden kaydım silindi. Neyse, o da başka bir hikaye. Uzun lafın kısası, farklı gruplarda yer aldıktan sonra 2009'da "Café Aman İstanbul"u eşim Pelin ile birlikte kurduk. İlk albümümüzü 2011-2012 gibi Kalan Müzik aracılığıyla Fas1-ı Rembetiko adı altında yayınladık. Konserlerimiz zaten başlamıştı. Yine aynı

yıl Türkiye'yi WOMEX'te temsil ettik ve akabinde bir Avrupa turnesi yaptık. O yıllarda, "Anadolu'nun Müzikleri Rebetiko"-yu farklı mekanlarda buna benzer konseptlerde sunduk. Ta ki pandemi patlak verene kadar.

Pandemi ile birlikte bizim hayallerimizde olan müzik öğretmenliği fasikülünü de açmış olduk. O gün bugündür, son iki senedir, Gökçeada'dayız. Burada, müzik öğretmenliği yapıyorum. Kısacası, böyle yani transit bir anlatımla... Gerekirse detaylandırırız bazı konuları.

-Sanırım, Café Aman'dan önce de solistlik yapıyordunuz. Café Aman tam olarak nasıl kuruldu, nasıl başladı?

-Müzik bir olgunluk gerektiriyor. Bir anda müzisyen olamıyorsun, böyle bir gerçek var. Hatta hiçbir zaman yüzde yüz kendini tamamlayamıyorsun. Yani her zaman kendine ekleyeceğin şeyler oluyor bu macerada. Fakat 2009 yılında artık kendi grubumuzda kendi müziğimizi yapmaya karar verecek kadar bir olgunluk hissetmiş olmalıyız ki eşimle birlikte bu grubu kurmaya karar verdik. Aslında bir ihtiyaçtı. Kendimizi müzikal olarak ifade etmek için bir ihtiyaçtı. Ve zaten yaptığımız müziğin muadilleri yok denecek kadar azdı İstanbul'da. Haliyle biz de kendi oluşumumuza kurarak böyle karma bir grupla Türk ve Rum müzisyenlerden oluşan bir ekiple 2009 Haziran'da ilk konserimizi Fransız Kültür Merkezi'nin havuzunda verdik ve bu maceraya başladık.

-Orada Fransızca kursuna gidiyorum, çok da güzel bir yer. O zaman Rembetiko özelinde bir şeyler sorayım. Sizce, Rembetiko hangi kaynaklardan bahsediyor? Çünkü tarihsel süreçte de çok fazla etki altında kaldığını okumuştum. Yani, beslendiği kaynaklar ne?

-Aslında Rembetiko müziği bir dönem müziği, bir coğrafya müziği ve ana vatani Anadolu ve İzmir ve civarı olarak kabul ediliyor. Böyle doğada kayaların içinden çıkan çiçekler vardır, bir anda sizi şaşırtırlar. Dersin ki bu çiçeğin burada ne işi var, burada toprak yok, bir şey yok. Rembetiko da öyle bir şey aslında. Olmadık yerde kayaların içinde fişkıran bir müzik diyebiliriz. Kabaca 1850-1950 arasında var olmuş bir müzik türü. Aslında içinde Anadolu'nun, İstanbul'un İzmir'in olduğu bir şehir müziği akımı. Bir ayağı halk müziğine bir ayağı da şehir müziğine basan bir yapısı var. Bu akım da diğerleri gibi doğdu, büyüdü, gelişti ve farklı akımlara evrildi. Çok özel şartlarda kendiliğinden doğan, insanların kendilerini ifade etme ihtiyacından doğan bir müzik diyebiliriz. O yıllarda çok farklı formlar var müzikte. Bugün kimse artık gazel okumuyor. Kimse doğru dürüst beste de okumuyor. Demem o ki bu eski formları içinde barındıran bir müzik türüdür. Beste; Osmanlı müziğine ait bir form. Gazel ve amane, yine rebetikoda gördüğümüz zeybekler, sirtolar, kasapovaları, masa üzerinde oturarak söylenen şarkılar ve envai türlü ritimlerde çok zengin bir müzikal kültürden bahsedebiliriz.

-Peki, insanların kendilerini ifade etme ihtiyacıysa bu insanların yaşadığı şeyler ,gerek mübadele olsun gerek öncesi olsun, müziği nasıl etkiliyor?

-Aslında dönemselsel olarak bu müzikte; aşk, gurbet, hapis, savaş, zorluklar, katastroflar yani felaketler, açlık gibi neredeyse her şey hakkında şarkılar yazılmış, yakılmış, söylenmiş. Bence çok önemli bir özelliği de bizim halk müziği dediğimiz ayağı da içinde barındırması. Aynı dönemlerde taş plak yükseldiği için taş plak üzerindeki bu kayıtlar bize aslında müzikal zenginliği ortaya koyan en büyük kanıtlar. Bu birincisi. İkincisi de bu repertuarın hala sevilerek okunması. Bu müziklerin yapılmış olmasını, bir yere kadar bunların hala insanların hafızasında yer etmiş olmasını ve icra ediyor olmasını en büyük güç olarak kabul ediyorum. Öbür türlü zaten şu anda bunları konuşmuyor olurduk belki de. Çünkü bunun gibi ve buna benzer bir sürü müzik türü zamanla kaybolduğu için biz sadece onları bilmiyoruz. Ama rebetikonun şansı tam sanayi devrimiyle insanların köyden şehre göç etmeleri döneminde; bir de taş plak, ses teknolojisiyle sesin kayda alınmasıyla birlikte bu dönemde biz dinleme ve anlama fırsatını edinmiş bulunuyoruz.

-Yani çok fazla kaynaktan besleniyor. Hapishane, gurbet vesaire. Bence rebetikonun tam olarak aktarmaya çalıştığı bir his yok. Bir anda bir gazel; bir ağıta, dans edebileceğiniz bir şarkıya dönüyor. Siz bu konu hakkında tam olarak ne düşünüyorsunuz?

-İnsanoğlunun hayatında zaten hepimiz bütün duyguları yaşıyoruz. Öyle veya böyle. Özellikle Rembetiko; göçler, savaşlar döneminde olan bir müzik olduğu için orada üzüntüyle sevinç birbirine karışıyor. O melodiler yanık, işte bizim Anadolu'da yanık dediğimiz türkü; belki de tabiri doğruysa insan üzüldüğü yerde seviniyor,

sevindiği yerde üzülüyor böyle bir ruh hali. Bunu bu şarkıların kendi içinde çok iyi aktardığını düşünüyorum. Bu belki de Anadolu'da yaşayan insanların da biraz halet-i ruhiyesi ile alakalı bir durum olsa gerek çünkü genellikle batıda bunun daha ayrıştığını görüyoruz. Ama bizde bütün bu Anadolu'da yaşayan kültürlerin içinde ben bunu seziyorum, görüyorum. O güfteyle melodiyi incelediğiniz zaman biraz dışına çıkıp baktığımda o ilginç ilişkiyi sezebiliyorum. Ama bir o kadar da protest bir müzik rebetiko. Yani bir şeylere karşı çıkan bir tür. Marko'nun meshur rebetikonun bir üstadı olarak da kabul ediliyor. Buzuki ekolünün temsilcilerinden bir sürü göndermelere sahip. Başbakanın tutun bilmem kime kadar, ki bugün bile böyle bir şarkı türkü söyleyemiyoruz bazı şartlardan dolayı. Ama o gün taş plağa alınabilmiş. O zamanlarda da sansür var tabii. Ki daha çok haşhaş tekke ve underground kültürden bahseden parçalarla ilgili bir sansür söz konusu.

- Anadolu'dan çok fazla besleniyor Anadolu'dan dolayı diyorsunuz zaten. Peki böyle rebetikonun özleştirilebileceği bir coğrafya ve mekanlar var mı? Mesela bir yeraltı kültürden de mi bahsediyorsunuz?

-İşte erken dönem mekanlar , aman cafe, şamdan cafe şamtur adı altında 1910'lara kadar var olan müzikli kahvehaneler. Reşat Ekrem Koç da öyle bahsediyor bu mekanlardan. Bu mekanlar zaten dediğim gibi erken dönem meyhaneler. İnsanların iki tek atıp bir şarkı dinleyip kafasını dağıtmak için gittikleri böyle yerler. O güne kadar bilindiği kadarıyla bu tarz mekanlar yok, bir de tabii bu yine göçe denk geliyor. Yani

köyden şehre göç ve şehirde bir araya gelme, sosyalleşme. O yüzden zaten cafe aman deniyor. Çünkü aynı zamanda Fransa'daki cafe şamdanlara da bir cevap. Cafe amanlar, oradaki müzikli kahvehanelerin bizdeki karşılığı. Bir de tabii bunu besleyen unsur Osmanlı İmparatorluğu'nun çok ulusluluğu. İşte bu Ermeni, Rum, Yahudi ve Türklerden oluşan sosyo-kültürel altyapısının bir tezahürü aslında bu müzikler. O yüzden zaten bu kültürler arasında müthiş benzerlikler var. Birbirinden beslenerek gelişmiş kültürler. Bu da zaten onu daha da zengin kılan bir unsur haline gelmiş. Yani bu Türk müziğinde de böyle. Fasil müziğinin en önemli üstadları, bestecileri ve icracıları hep gayrimüslim olmuş. Enstrümanları üreten meşhur isimler Ermenilerden, Rumlardan olmuş. Meşhur Manol Menyos' un yapımında; Ermeni asıllı meşhur İlyas onlık, tambur yapımında. Aslında burada öyle bir birbirine bağlı gelenek, bir etkileşim söz konusu ki. Atıyorum ki o udu Rum yapmış, Ermeni satmış ve bir Türk çalmış yani durum böyle anlatabiliyor muyum? O dönemin en büyük zenginliği buydu bence. Şimdilerde bile gıpta edilecek derecede güzel sazlar üretildi, şu anda da üretiliyor ama o zamana özgü ve o dönemin imkanlarına göre çok ileri seviyede yapılmış. Hem beste konusunda hem de icra konusunda bu formların oluşabilmesi. Bu fasıl dediğimiz çok özel bir müzik formu ve bu fasılın aslında direkt rebetiko ile alakası yok ama aynı dönemde İstanbul'da yapılıyor ve rebetiko çalan bazı sazandeler oraya da hizmet ediyor. Böyle bir paylaşımın aslında aynı potada buluşuyorlar.

-Peki Yunanistana gittikten sonra bu tür, sanırım mübadele sırasında da Yunanistan'a gidiyor, nasıl etkileniyor, nasıl değişmeye başlıyor?

-Şimdi şöyle, bu müziğin doğal ortamı aslında Anadolu'ydu. Mübadele tam yüz yıl önce bu müziğin farklı coğrafyalara gitmesine vesile oluyor. Çünkü bu müziğin taşıyıcıları mübadele ile birlikte hem Yunanistan'a hem Amerika'ya hem Avrupa'ya, farklı coğrafyalara göçmek durumunda kalıyor. İşin ilginç ve hoş tarafı gittiği yerde de bitmiyor. Daha da gelişiyor ve oranın imkanlarıyla daha da pekişiyor. Bizim ilk taş plak kayıtları Amerika'da gerçekleşiyor çünkü bu teknoloji zaten o yıllarda hali hazırda Amerika'da yeni yeni kullanılmaya başlanmıştı; İstanbul ile İzmir'e daha gelmemişti. Haliyle ilk kayıtlarımızı biz Amerika'da alıyoruz. Sonrasında Atina, Mısır, İstanbul, Selanik derken her yere ilk etapta gezici gruplar, ikinci etapta da Odeon Orfeo His Master's Voice firmalarının açılan fabrikalarıyla karşılaşıyoruz. Belki de şimdi başka bir pencereden bakınca, mübadele işte sonuçta bir savaş sonrasında yapılan nüfus değiş tokuşu yani. O yıllarda hele hele ki bugün bile zor. Günümüz teknolojisiyle birlikte görüyoruz savaşın neler doğurduğunu. Bu göç zoru ile insanlar evinden yurdundan ayrılmak zorunda kaldı. Ama gittikleri yerlerde bu müziği dediğim gibi hem yaşattılar hem geliştirdiler. Ve belki de bugüne taşınmasında bunun da bir payı olduğunu söyleyebiliriz. Belki Anadolu'da kalsa farklı şekilde gelişecekti, yani bu sorunun cevabını bilemiyoruz. Biraz toparlayacak olursak biz bunları ekol olarak kabul ediyoruz; bir İzmir ekolü, iki İstanbul ekolü bu ekollerin benzer yanları çok fakat mübadeleden sonra oluşan üçüncü büyük ekol Pire ekolü. O da 30'lu yıllarda mübadele sonrası buzuki, gitar, daha tampere sazların birleşiminden ortaya çıkan bir orkestranın yaptığı kayıtlarla ortaya çıkıyor ve çok beğeni topluyor. Çünkü

her zaman yeni olan, farklı olan kazanıyor. Malumunuz şimdi başka bir güç taşıyor tabi. Buzukinin dinamiği özellikle o yıllarda çok beğeniliyor ve bir anda herkes ona dönüyor. Ve bu İzmir, İstanbul ekolü yavaş yavaş temsilcilerin de o savaş döneminde bir bir yok olmasıyla, ölmesiyle birlikte yerini Pire ekolüne bırakıyor.

-Peki, eski röportajlarımıza baktık esasında bundan önce ve bir röportajınızda rembetikonun organik bir müzik olduğunu söylüyorsunuz. Tam olarak ne kastediyorsunuz?

- Evet, açıkçası nasıl söylemişim ben onu. İçimden gelen bazı yakıştırmalar oluyor. Organikten kastım... işte bu güzel bir soru oldu. Açıklaması da var aslında. O da şu, şimdi biz 2020 yılında genellikle yaptığımız müziklerde şöyle bir tasaya sahiptik: çok like alsın, Google'da tıklansın, millet şakşak yapsın, bizi görsün, sevsin ve bizi konsere çağırsın. Aslında bir kurgudan bahsediyoruz. Ha o zaman kurgu yok muydu? Ama onların kurgusu bir tane huninin önünde şarkıyı söylemek. Yani neresi kurgu bunun düşünsene. Şartlar ortada, kazanabilecekleri para ortada, tamamıyla aslında onlar bir noktada ,kendi çoğunluktan bahsediyorum tabii kaideyi bozanlar olabilir ama özellikle ilk çıkışta çok doğal bir dışavurum söz konusu. Elbette ki o zamanda plagın satması, sattığı kadar telif hakkı ve o sanatçının dinlenmesi, bütün bunların getirileri ve götürüleri var. Bu hesaplar yapılıyor ama en azından doğuş sebebi bu değildi. Sonrasında varolmak için bu bir araç olma yolunda kullanıldı. Bu yüzden de aslında mükemmel insan yoktur, mükemmel müzik yoktur. Ben rebetikoyu hatalarıyla da seviyorum.

İşte küçük detenasyonlar, küçük iniş çıkış hataları bugün mesela bunları bilgisayarda yok ediyoruz. Kayıt aldığımız zaman bir ses teknisyeni oturup onları çok güzel rötuşluyor sonuç belki mükemmele yakın bir şey oluyor ama gerçekliğinden kaybediyor. Benim “organik” lafım da bu duruma.

-O zaman Cafe Aman’ın kayıtlarında bu detanasyonları düzeltmiyor musunuz?

-Tabii biz de doğal olarak düzeltiyoruz. Özellikle de ilk çalışmamızda aslında ben canlı kayıt almaya çalıştım böyle bir denememiz oldu ama zamanımız çok dardı ve bütün albümü canlı yapamayacağımıza kanaat getirince biz de stüdyo albümü yaptık. Yani anlayacağınız, rötuşlarımızı yaptık. Daha doğal olmasını isterdim ama dediğim gibi ilk çalışmamızda bir şekilde bazı imkanlardan faydalanmamız gerekiyordu. Bizimkisi yarı organik oldu diyelim.

-O zaman rötuşsuz dinlemek için konsere gelmek gerekiyor diyelim.

-Evet orası tam organik, canlı müzikte rötuş yok.

-Peki, rebetiko Anadolu’da doğuyor, sonrasında Yunanistan’a gidiyor, iki kültürün de etkilerini taşıyor. Sizce nasıl bağlıyor rebetiko Türk kültürünü ya da Rum kültürünü? Yunanistan’a gittiğinde değişimi nasıl görebiliyoruz, nereden bağlanıyor?

-Bunu ilk defa söyleyeceğim herhalde. Aslında bütün olay Türk kahvesi - Rum kahvesi gibi. Kahvesi farklı ama pişirilişi, sunum şekli tamamen aynı. Türkiye’de

koyu kahve seviliyor, Yunanistan’da daha esmer seviliyor yani daha yumuşaktır. Müzik de ortak bir kültürdür, herkesin kendine göre bir katkısı vardır. Bu da bir zaman dahilinde tavuk mu yumurtadan yumurta mı tavuktan çıkar hikayesine dönüyor. Tabii biz müzisyen olarak bu işlerin içinde yoğunlaştığımız için ipin ucunu yakalayabiliyoruz. Örnek verecek olursak şimdi adını hatırlayamadığım birinin okuduğu bir parça var. Nikdis bir şarkı, mübadeleyle göçen Rumlar almışlar tamamı ile kendilerine özgü bir şarkıya çevirmişler. Bu bir şekilde bir bayrak yarışı da aslında. Benim için önemli olan ortak özelliklere sahip bir müzik. Türk müziği Rum müziğine çok benziyor. Aynı parada iki farklı yüz gibi üslupları var ama ikisi de bakansal ikisi de ritimsel olarak benzerliklere sahip. Tavır olarak çok benziyorlar. Aynı kaynaktan beslenen müziklerden bahsediyoruz. Rembetiko da bundan fazlasıyla nasibini almış, çok kültürlü bir müzik olmuş bence. Ne kadar Yunanlar kendilerine mal ediyor olsalar da bence eski dönemlere gittikçe tamam 30-40’tan sonra bu başka bir şeye evrildi musikiyle birlikte. Marcus musikiyi öne çıkardı sonra Titanis geldi olayı bambaşka bir yere taşıdı orkestrasyon olarak. İşte armonileri çok farklı işlemeye başladı. Marcus ile Titanis’in en büyük farkı da budur. Marcus daha basit armonilerle işi götürebilirken, Titanis bunu bir çok sesliye evirmeyi başarmış ve bunu insanlara kabul ettirebilmiştir. Titanis’ bundan dolayı Yunan müziğinin Bach’ı bile denir. Bu müzik aslında çok kültürlü bir altyapısı olan bir müziktir.

-Peki repertuarınızda olan pek çok şarkının hem Türkçe varyasyonları hem de Yunanca uyarlamaları var. Aslında

iki ülkede de çok biliniyor, söyleniyor. Bu durum konserlerde bir anlayış, empati yaratıyor mu? Ortak yaşamışlıklar kendini gösteriyor mu?

-Biz, Türk ve Rumlardan oluşan karma bir grup, bu iki kültürü de baz aldık. Aslında rebetikonun Latino dilinde Seferatyo lehçesinde yazılmış eserleri de var, sonrasında başka dillerde yazılmış eserleri de olmuş. Kanaatimce bu coğrafyada temel iki unsur Ermenice olmamış, Yahudice biraz işin içine girmiş. Haliyle biz insanlara da daha yakın olması açısından o iki kültürü baz aldık. O iki kültürü temsil ediyoruz doğal olarak. O yüzden hem iki dilde olanları hem de olmayanları da fazlaca icra ettik. Ama o iki dilde olanlar iki kültürün de aslında bir köprüsü görevini gördü, hani "Telgrafın Telleri"ni bilmeyen bir insan düşünemiyorum ben bu topraklarda. İyi kötü, genci yaşlısı duymuştur o türküyü, yani o şarkıyı. Haliyle biz de kendi mutfağımızda pişirerek ona göre sunmaya çalıştık bu parçaları.

- Peki, insanlar ilgi duyuyor mu rebetikoya, özellikle pandeminin sonrasında?

- Pandemi bizi bıçak gibi kesti, tabii müzik camiası biz de dahil olmak üzere büyük bir darbe aldı diye düşünüyorum. Çünkü insanlar can derdindeyken pandeminin ortasında gidip de nasıl konser dinleyebilir ki? Zaten yasaklardan dolayı da böyle bir şey olanaksızdı. Şimdi yeni yeni hareketlenme var fakat korkarım ki umduğumuzdan çok daha fazla sürdü ve belki de sürülecek. Bunların yanısıra bence bu müzik Türklerin kulak kabarttıkları noktada onlara çok hitap ediyor. Nedenlerinden biri

bizim aslında biraz da onların bilinçaltına sesleniyor olmamız. Bu unutulmuş, farklı icra edilmiş, farklı bir lezzet. Yani bizim kendi mutfağımız "fusion" değil, aslında bilinen tatları kendimizce renklendirerek tatlandırarak tekrar biraz su yüzüne çıkarırdık. Bir sonraki adım da tabii kendi fusion mutfağımıza geçmekti. Onu henüz yapamadık araya pandemi girdi. İnşallah onu da yapacağız.

- Peki, bu müzik piyasasındaki baskıya da müziği tüketiş biçimimiz rebetikoya, kayıtlara (sektöre) nasıl etki ediyor ?

- Valla en büyük düşmanımız o zaten. Popüler kültüre dahil olmadığımız için yani en azından biz kendimizi öyle görmüyoruz, ben öyle olduğumu düşünüyorum objektif olarak. Bizi bir şeklide bu camia da ister istemez bir mesafeye koyuyor çünkü önümüze işte iki tane mini giymiş kızla sahne almıyoruz ya da "path"lerimiz böyle efendime söyleyim, aklına ne gelirse tarzında ya da Allah ne verdiyse tarzında bir kurgumuz yok. Ya da tamamiyle insanları bizi hatırlaması için yapılan böyle görsel, işitsel taktikleri vardır, biz böyle taktiklerden uzağız. Bizim haliyle, kolay olmuyor, olayımız çok bilinmek ya da çok dinlemede değil. Olay, aslında senin vermek istediğin mesaj. Ve senin kendi değerini diğerleri belirlemiyor. Sen kendi değerini biliyorsan er ya da geç yani şöyle söyleyeyim: ben kopmuşum diyerek albüm yapanlar belki ikinci sene unutuldu, bizim on senedir yapmış olduğumuz bir tane albümümüz var ama o da bence yıllar sonra da insanların keşfedip "Aa, bak 2012'de İstanbul'da böyle bir şey yapıldı, bakar mısın nasıl bir şeymiş?" dedirtecek klasik bir albüm olduğunu düşünüyorum. Bizim

bütün temsillerimiz de o kafada olduğu için aslında biz zor olana soyunduk. Yani daha kolay yollar vardı bunun için mutlaka ama o biz değiliz. O yüzden aslında çok da zorlamanın anlamı yok. Dediğim gibi daha klasik düşünen ve bu müziğin özünü benimseyen bir çıkış noktamız oldu her zaman ve bundan da pişman değiliz açıkçası.

-Peki biraz daha farklı bir yere çekiyim röportajı, İstanbul'da doğdunuz sanırım ve Café Aman'da da İstanbul havası hakim. Sizce İstanbul bir şehir olarak rembetikoyu nasıl etkiliyor veya o İstanbul kültürü nasıl bir kültür?

-Aslında bu başlı başına ayrı bir röportaj konusu baktığın zaman İstanbul, farkındaysan çok değinmedim, daha çok izmir dedik çünkü rembetikonun anavatanı olarak orası kabul ediliyor. İstanbul zaten kendi müziği, kendi mutfağı, kendi mimarisi marka olan -marka belki çok basit bir tabir oluyor ama anlaşılması açısından bunu kullanma ihtiyacını hissettim- farklılık açısından bir noktada Türkiye'nin önüne geçen bir olgu her anlamda, tabiki rembetiko üzerinde, burdan çıkan üstatlar, sazandeler, şarkıcılar bunu çok etkilemiş ve kendi içinde bir ekol oluşturmuş fakat ne oluyor? Şöyle düşünelim, rembetiko aslında eski bir zeytin ağacı, atıyorum 200 yıllık bir ağaç diyelim ve bir kolu, bir büyük kökü İstanbul'da, bir büyük kökü İzmir'de, bir büyük kökü Yunanistan'da ve farklı envai coğrafyalarda. Yani aslında aynı ağacın farklı köklerinden bahsediyoruz. Yani ağaç aynı olunca iyi kötü o müzikler, o gerçekler ağacı besliyor yani ağaç bir, kökler farklı ama yine aynı coğrafya. Yani bir kaç cümlede anlatmak çok da basit değil. Ama örneklerle en azından biraz daha görselleştirmeye çalıştım.

-Anladım, o zaman son bir soru sormuş olayım. Bildiğiniz gibi zaten bir lise dergisi ve muhtemelen röportajı okuyacak kişiler de daha çok liseliler ve bu müzik türüne çok aşına değiller. Peki, merak edenlere, dinlemek isteyenlere başlamak için bir yer önerebilir misiniz?

-Aslında bugün internet ortamında çok farklı şeyler var. Ben onlara başka bir tavsiyede bulunmak istiyorum. Bir kere servis edilen hiçbir şeye yüzde yüz biat etmesinler, özellikle "şu müziği", "bu müziği" adı altında olanlara. Biraz imkanlarını ve araştırma ruhlarını seferber ederek, öne çıkararak bir şekilde daha derinleşmeye çalışsınlar. Maalesef bugün bize internet ortamından servis edilen her şey al bu hapı iyi olacaksın gibi. Öyle bir şey yok, herkesin kendi imkanlarıyla da olsa bazı doğruları, bazı gerçekleri keşfetmesi gerek. Bunun için de biraz çaba sarf etmeli. Rembetiko müziklerini de zaten araştırdığın zaman YouTube'da; İstanbul, İzmir gibi bir sürü eski taşlak kayıtlarına en çok biat edeceğin yani onları keşfettikten sonra zaten onların yeni kayıtları da yapıldı hani taşlığı dinlemek her zaman çok keyifli olamıyor ya da bütün kayıtlar temiz olmuyor. Böyle adım adım bu bir dünya, bunu keşfettikçe bence özellikle müzik konusunda ilerlemek isteyenler için farklı bir açılım olacaktır diye düşünüyorum.

-Sorular bu kadardı, çok teşekkür ederim. Çok güzel, çok keyifli bir röportajdı.

-Rica ederim. Herkese selamlar!

ZARARLI AMİPLERİN ETKİSİ

Amip Türleri

Amipler protista aleminin protozoon sınıfındadırlar. Bu tek hücreli canlılar genellikle suda yaşarlar

Amipler ve siliyatlar, insanları enfekte eden iki protozoon grubudur. Çevrede, özellikle de çevresel sularda yaygın olarak bulunurlar. Serbest yaşayan toprak ve su amipleri *Naegleria fowleri*, *Acanthamoeba Balamuthia mandrillaris* insan ve hayvanlarda çoğunlukla ölümcül ensefalite neden olurlar.

Nörolojik Çöküş Sebebi: Amipler

Tehlikeli olan amipler insanlara ve hayvanlara nörolojik hasar verir. Özellikle *Naegleria Fowleri* ve *Balamuthia mandrillaris* nörolojik açıdan en tehlikelidir. Sırasıyla bu türlerin ortak özelliklerine bakacak olursak ikisinin de beyne saldırması, nadir görülmesi, genelde tedavisinin olmaması (nadir vaka gözükmesinden kaynaklı), bulaştıktan sonra %90 ölüm riski olması ve insandan insana bulaşmaması gibi durumlara sahip olduğunu gözlemleriz.

Acanthamoeba:

Bu amip türü göz, beyin, omurilik gibi bölgelerde amip ensefalite sebep olur. *Acanthamoeba* yaygın olarak toprakta, tozda, tatlı su kaynaklarında hatta havalandırma ve iklimlendirme sistemlerinde bulunur. Göz, yara ve burun deliklerinden vücuda girer. Bu yüzden yüzerken veya duş alırken lens takmak bu riski artırır. İnsandan insana bulaşmaz. Eğer beyne giderse ölümcül olur. Gözden bulaşırsa korneada ensefaliti yapar, yani bulanık görme veya körlük oluşur.

Balamuthia mandrillaris:

Bu amip türü *Naegleria Fowleri*'ye çok benzer fakat *Naegleria*'dan farklı olarak bir yaranın kirli topraklara değmesi sonucu içeriye girerek bulaşır ve semptomları daha uzun sürer. Şu anda *Balamuthia* ile enfeksiyonu önlemenin bilinen bir yolu yoktur, çünkü bazı insanlara nasıl ve neden bulaştığı net değildir. *Balamuthia* enfeksiyonları için teşhis ve teda-

vi teknikleri araştırmaya devam edilmektedir. *Naegleria fowleri* ile çok ortak özelliği vardır.

Naegleria Fowleri:

Naegleria serbest yaşayan bir amip türüdür. O kadar küçüktür ki ancak iyi bir mikroskopla görülebilir. Genellikle ılık tatlı sularda bulunur. Sadece bir *Naegleria* türü insanları enfekte eder: "*Naegleria fowleri*". Bu amip türü halk arasında "beyin yiyen amip" olarak bilinir. *Naegleria fowleri*, amip içeren su, burundan vücuda girdiğinde insanları enfekte eder. Bu genellikle insanlar yüzmeye, dalmaya gittiklerinde yani başlarını tatlı suya soktuklarında olur. Daha sonra Koku alma kanalına giren amipler, burun içi mukozayı geçerek koku alma siniri yolu ile beyin-omurilik sıvısı ve beyine yerleşirler. Primer Amibik Meningoenfalit adı verilen yıkıcı bir enfeksiyona neden olur. Bu ölümcül bir enfeksiyondur. *Naegleria fowleri* ısıcağı seven (termofilik) bir organizmadır, yani sıcakta gelişir ve ılık suyu sever. En iyi 46°C'ye varan yüksek sıcaklıklarda büyür ve daha da yüksek sıcaklıklarda kısa süreler için hayatta kalabilir.

Enfeksiyonlar nadir olmakla birlikte, çoğunlukla Temmuz, Ağustos ve Eylül gibi yaz aylarında görülür ilk belirtileri genellikle enfeksiyondan yaklaşık 5 gün sonra başlar, semptomlardan yaklaşık 7 gün sonra kişi ölür. Ölüm oranı %97'nin üzerindedir. 1962'den 2021'e kadar Amerika Birleşik Devletleri'nde enfekte olduğu bilinen 154 kişiden sadece dördü hayatta kaldı.

Bu amiplerin teşhisi nadir ve zordur ancak öldükten sonra veya ölmeden hemen önce anlaşılır. "*Naegleria Fowleri* küresel ısınmayla daha çok vaka görülecek". Bu da küresel ısınmanın az bilinen sonuçlarından biridir. Aynı zamanda küresel ısınmayı durdurmak için mücadeleye etmemiz gerektiğine dair pek çok sebepten biridir. Eğer durduramazsak *Naegleria fowleri* gibi daha çok göremediğimiz felaketle savaşmak zorunda kalacağız.

Bir Vefa Lisesi Geleneği: Kemal Sunal Kültür Sanat Haftası ve Ödül Töreni

Tarihi Yarımada'da 1872 yılında kurulmuş olan ilklerin okulu Vefa Lisesi, 150 yıldır eğitim - öğretim veren bir kurum olarak varlığını sürdürmektedir. İsmi özdeşleştirildiği Vefa semtinden alan okul, Türkiye'nin en köklü liseleri arasında yer almaktadır. Gerek tarihi gerekse kültürel açıdan koca bir hazineye sahip olan ve her yanı tarih kokan bu okul, anadilde eğitim veren ilk lise olarak tarihe geçmiştir. "Dersaadet İdadi-i Mülkî-i Şâhânesi" adıyla kurulan bu okul bugünlere kadar ülkemizde ve dünyada tarihe geçen pek çok mezun vermiştir. Şehzadebaşı Camii'nin yanında bulunan okulun geçmişi kadar mimarisi de kültürel bir miras değeri taşımaktadır. Vefa Lisesi; Sadrazam Mütercim Rüştü Paşa tarafından 1850 yılında yaptırılan konak, 1938'de Mimar Kemaleddin tarafından tasarlanan kız öğrenci yurt binası ve 1971'de tamamlanan ana binadan oluşmaktadır.

Kültür ve sanat alanında ülkemize Kemal Sunallar, Müjdat Gezenler, Mehmet Akif Ersoylar, Yahya Kemal Beyatlılar, Peyami Safalar gibi kültür sanatı bayrak tutarak temsil eden değerli insanları yetiştirmiş bir okul olan Vefa Lisesi; hem öğretmen hem de öğrenci olarak tarihe yön veren isimleri bünyesinde bulundurmış bir kurumdur. Sabahattin Zaim, Hasan Ali Yücel, Elif Naci, Şener Şen gibi bu okuldan mezun olan bir diğer değerli isim ise Kemal Sunal'dır.

11 Kasım 1944 yılında İstanbul'da doğan usta sanatçı, oyunculuk kariyerine Vefa Lisesinde amatör olarak "Zoraki Tabip" adlı tiyatro oyunuyla başlamıştır. Felsefe öğretmeninin kendisini Müşfik Kenter ile tanıştırmasının ardından Kenter Tiyatrosunda profesyonel bir oyuncu olarak kariyerine devam etmiştir. Yeteneği ve azmiyle kısa sürede kendini gösteren, Türk sinema ve tiyatro tarihine unutulmaz karakterler kazandıran Kemal Sunal; ağırbaşlı tavırları ve imzası haline gelen gülümsemesi ile kısa sürede herkes tarafından sevilen bir oyuncu haline gelmiştir. Hayatı boyunca uçak korkusundan dolayı hiç uçağa binmemiş olan başarılı oyuncu, 2000 yılında ilk uçak yolculuğu esnasında geçirdiği bir kalp rahatsızlığı sebebiyle hayata gözlerini yummuştur. 56 yıllık hayatında büyük başarılar elde eden değerli sanatçı hala çokça sevgi ve saygıyla anılmaktadır.

Kemal Sunal Kültür Sanat Haftası ve Ödül Töreni ise değerli Vefa Lisesi mezunu Kemal Sunal'ı anmak ve liseli öğrencilere kültür ve sanat alanında katkı sağlamak amacıyla ortaya çıkan bir etkinliktir. Başta Vefa Lisesi Bahar Festivali etkinlikleri kapsamında bir ödül töreni olarak ortaya çıkmıştır. İlki 2003 yılında düzenlenen bu festival, şu anda daha farklı bir konsept ile Bahar Çayı adı altında devam etmektedir. Okul öğrencileri tarafından seçilen alanında başarılı ünlü isimlere "Kemal Sunal Kültür Sanat Ödülleri" nin takdim edildiği organizasyon; yıllar içerisinde

Vefalı öğrencilerin gösterdiği çabalar ile daha geniş çaplı, bağımsız bir etkinlik halini almıştır. İlk sahiplerini 2006 yılında bulan ödüller, Vefa Lisesi öğrencileri tarafından düzenlenen etkinlik ile her sene yılın en iyilerine takdim edilmektedir. Kâr amacı gütmeyen ve öğrencilerin oylarıyla seçilen kişilere ödülleri teslim edildiği ödül töreni kapsamında kültür ve sanat için emek harcayan isimler Vefa Lisesinde ağırlanarak öğrenciler ile buluşturulur. 12. Kemal Sunal Kültür Sanat Ödül Töreni itibarıyla katılımcıları sanat ile daha çok iç içe getirmek için bir hafta ile yapılmaya karar verilir. Böylelikle kültür sanat coşkusunu sadece bir günde değil, tören öncesinde yapılan atölyelerdeki sanat dolu aktivitelerle öğrenciler daha keyifli zaman geçirir.

Vefa Lisesinde 15.si düzenlenecek olan “Kemal Sunal Kültür Sanat Haftası” üç gün olarak planlanmış olup katılımcı sayısı hafta sonunda iki bin kişiye ulaşmaktadır. İlk iki günde resim, müzik, gastronomi, tiyatro, yazarlık gibi alanları kapsayan atölyelere; kültür sanatta ileri gelmiş kişilerle söyleşilere ve konferanslara yer verilmektedir. Hafta boyunca kültür ve sanatın değerini liseli gençlere anlatmaları ve aktarmaları için alanlarında başarılı isimler davet edilmektedir. Davet edilen bu kişilerle yapılan eğitim, söyleşi ve konferanslar sayesinde yeni jenerasyon, sanatın ne olduğunu başarılı isimler tarafından dinleme fırsatı bulurken diğer yandan onların sanat dallarına olan ilgi-

si arttırılır. Ayrıca soru-cevap bölümünde merak ettikleri soruların cevaplarını bulurlar. Haftanın son gününde, haftadan aylar önce yapılan anket aracılığıyla yani okul öğrencilerinin oylarıyla Kemal Sunal Kültür ve Sanat Ödülleri sahiplerini bulur. Kazanan adaylar, ödülleri takdim edilmek üzere Vefa Lisesine davet edilir ve okulun Nejat Ekrem Basmacı Konferans Salonunda ödül töreni gerçekleşir. Liselerarası düzenlenen haftaya tüm lise öğrencileri, öğretmenler, okul idarecileri, Vefa mezunları ve basın yayın kuruluşları davet edilmektedir.

Kemal Sunal Kültür Sanat Komitesi tarafından ana etkinliğimiz olan Kemal Sunal Kültür Sanat Haftası ve Ödül Töreninden önce düzen-

lenen bir diğer etkinlik de Geleneksel Bahar Çayı'dır. 22 Mart 2022 tarihinde 8.si düzenlenmiş olan Bahar Çayı, baharın gelişini kutlamak amacıyla organize edilen bir etkinliktir. Her sene Kemal

Sunal komitesi tarafından belirlenen bir tema çerçevesinde okul ve bahçe süslenir. Öğrenciler ve öğretmenler de temaya göre giyinip gelir. Gün boyu çeşitli etkinliklerle baharın gelişinin kutlanır. Sekiz yıldır baharın habercisi olarak düzenlenen bu şölende katılımcılara çeşitli çaylar, ev yapımı tatlı ve tuzlu yemekler ikram edilerek renkli bir gün yaratılır. Müzik ile herkesin doyasıya dans ettiği ve çeşitli bahçe oyunları ile eğlenip kaynaştığı Bahar Çayı'nda sanatı yaşatmak adına okul içindeki kulüpler ile de birkaç atölye düzenlenir.

KÜTÜPHANECİLİK KULÜBÜ

Vefa Lisesi Kütüphanecilik Kulübü olarak senenin başından beri her ay toplanarak o ay için seçtiğimiz kitaplar hakkında sohbetler gerçekleştiriyoruz. Bu sohbetlerde sadece kitaplar hakkında değil, o kitabın bize ne hissettirdikleri, yazarın yaşamı, karakterlerin iç dünyaları ve dahası hakkında konuştuk, düşüncelerimizi paylaştık. Size geçtiğimiz aylarda hakkında konuştuğumuz kitapların iki tanesinden bahsedeyim: Çavdar Tarlasında Çocuklar ve Othello.

Çavdar Tarlasında Çocuklar, yazarı J. D. Salinger'ın ergenlik çağında edindiği çeşitli deneyimlerin bir yansımasıdır. Kitabın baş karakteri Holden, çocukluk ile yetişkinlik arasındaki geçiş dönemindedir ve bu süreçte yaşadığı olaylara getirdiği yorumlar bize ergen psikolojisinin güzel bir örneğini sunar. Çabucak büyüme derdinde olan yaşlılarına kıyasla Holden hala

çocukluğundan kopamaz. Bu değişim onu bir nevi korkutur. Dikkatli bir şekilde bakıldığında, neredeyse her şeyi ve herkesi sert bir dille eleştiren Holden'ın çocuklara (kendince) büyük bir şefkatle yaklaştığı görülebilir. Kitabı okuduğunuz süreçte belki de aklınızın uzak bir köşesine ittiğiniz bazı önemli soruları size tekrar sorduran bir eser.

Othello, ünlü İngiliz oyun yazarı William Shakespeare'in en önemli tiyatro eserlerinden birisidir. Ordu komutanı olan Othello'yu kıskanan İago, ona çeşitli oyunlar oynatarak karısının onu aldattığına inandırır. Kitabın ilerleyen kısımlarında "dram" adı altında anlatılan olaylar aslında çoğumuzun "trajikomik" olarak adlandırabileceği olaylardır. Bir insanın sadece manipülatif oyunlar sonucu ne kadar da kolay kontrol edilebileceğinin bir kanıtıdır Othello. İago karakterini bazı-

larımız çok sevdi, bazılarımız da nefret etti ondan. İago'nun karakteri hakkında sohbet ederken gerçekten önemli bir soru çıkmıştı ortaya: Kötü niyetinin farkında olan bir kötü karakteri mi tercih edersiniz, yoksa dünyaya iyilik yaptığını düşünüp kötülük yapan bir karakteri mi?

Bu sorunun cevabını tartışırken gerçekten çeşitli bakış açıları kazandığımızı düşünüyorum.

Bizim kulüp olarak toplanmamızın en büyük amacı da bu aslında, sadece kitap okuyup "iyiydi, güzeldi" demek değil de kimin hangi cümleden ne anladığı bizim için çok önemli. Az önce bahsettiğim "kötü karakter sorusu" yaptığımız sayısız tartışmadan sadece bir tanesi. Okuduğumuz kitap sayısı değil de edindiğimiz bilgi ve bakış açısı kulübümüzün bel kemiğini oluşturuyor.

YESİL BEYAZ

HAZİRAN 2023
VEFA

150

VEFA LİSESİ

Vefa Lisesi Yayın ve İletişim Kulübü

Vefa Lisesi 150. Yılına Özel